

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BIOGRAFISKE EFTERRETNINGER
OM
PETER MUNTHE BRUNS
OG
ANE MUNCHS SLÆGT
PAA FÆDRENE OG MØDRENE SIDE

OMFATTENDE PERSONER AF SLÆGTERNE

ANGELL · BRUN · DASS · de FINE · KAASBØLL
LETH af VOSBORG · LINDE · MUNTHE · MÜLLER · OBELITZ
m. fl.

AF
EILER NYSTRØM

KØBENHAVN
BILLEDERNE UDFØRTE I F. HENDRIKSENS REPRODUKTIONS-ATELJER
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)
MCMX

IKKE I BOGHANDELEN

FORORD

Det foreliggende Arbejde danner Afslutningen paa flere Aars Arkivundersøgelser rundt om i danske og norske Arkiver. Initiativet dertil er oprindelig udgaaet fra Bankdirektør *Johan Munthe-Brun*, hvem det til lige skyldes, at Resultaterne har kunnet fremkomme som selvstændigt Skrift. Forfatteren kunde med Lethed have gjort Bogen mere vidtløftig end sket er, men har foretrukket den størst mulige Knaphed, hvor det gælder Personer eller Slægter, om hvem der allerede foreligger historiske Efterretninger i Litteraturen; kun hvor det har været muligt at give nyt Stof, er Fremstillingen anlagt paa en bredere Basis. Denne Fremgangsmaade maa formentlig være den eneste rette, hvis Skrifter af denne Art skal have sin Berettigelse, om den end hist og her medfører en uensartet Behandling; hvor en Biografi af den Grund er bleven mager, har Forfatteren bødet derpaa ved Henvisninger til den trykte Litteratur, i Stedet for at trætte Læseren med Genfortælling af Data og Begivenheder, som med Lethed vil kunne søges andet Steds. —

Forfatteren skylder Stiftsarkivar *Kr. Koren* i Trondhjem Tak for udvist Hjælpsomhed ved Tilvejebringelsen af Billedstof fra det nordenfjeldske Norge.

INDHOLD

	Side
Første Afsnit, Peter Munthe Brun	1
Oversigtstavle	36
Andet Afsnit, Johan Mangelsen Brun og hans Slægt:	
Af Slægten Brun	37
Christian Frost	57
Lorens Mortensen Angell	61
Provst Peter Munthe og hans fædrene Slægt	66
Peder Nielsen Kaashøll	94
Peter Dass og Sønnen Anders	101
Tredje Afsnit, Birte Langsteds Slægt	125
Fjerde Afsnit, Peder Munch og hans Slægt	131
Femte Afsnit, Aurelia Brobergs Slægt:	
Søren Broberg og hans Fader	138
Niels Leth den yngre, hans Fader og Farfader	140
Den ældre og den yngre Christen Linde	147
Baltzer Gebhard v. Obelitz	160
Müller, Anchersen og Hofman	169
Henvisninger og Tillæg	181
Register	216
Fortegnelse over Billederne	229
Slægttavler	

I

PETER MUNTHE BRUN

Peter Munthe Brun blev født i København den 24. September 1813. Hans Fader var Vandinspektør Johan Mangelsen Brun, hans Moder Birte Brun, født Langsted; af Familiens tre Børn var han det ældste. Hans tidligste Erindringer knyttede sig til Jødefejden 1819, hvor han i Vimmelskafte sammen med sine voksne Ledsagere maatte søge Tilflugt i en Gadedør for at undgaa Politiet og den fremstormende Hob, der var lige blinde i deres fanatiske Iver. En anden Oplevelse, der afsatte et uudsletteligt Indtryk i Drengens Fantasi, var Synet af hint første Dampskib »Caledonia«, som i Foraaret 1819 første Gang styrede ind mod Københavns Toldbod, ført frem af mystiske Kræfter og med en hemmelighedsfuld tyk Røgsky efter sig.

Ni Aar gammel kom Peter Brun i Borgerdydskolen, hvis strenge Rektor, Prof. Michael Nielsen, om hvem Dommene lyder saa højst forskellig, var ham alt andet end god; Brun mindedes altid senere en Ytring af Prof. Niel-

sen om, at Drengene skulde skælte, naar de gik gennem Klareboderne, hvor Skolen den Gang havde Lokaler i den Gyldendalske Boghandels Gaard. Han sad paa Skolebænk sammen med det underlige gammelkloge Barn, der siden blev Aarhundredets største Tænker og Filosof, Søren Kierkegaard, og kom i hans Faders Hus. Han følte sig tiltrukket af den sære gamle Hosekræmmer og den alvorlige, dystre, men tillige kærlige Tone, der herskede mellem ham og Sønnerne. Den gamle led af Søvnløshed, og en Gang lod han denne Ytring falde over for den fjortenaarige Brun: »Naar jeg saadan ikke kan sove, saa ligger jeg og snakker med mine Dreng, og bedre Samtaler føres der ikke her i København«; Ytringen falder godt i Traad med Søren Kierkegaards Fortælling om, hvorledes han og Faderen hjemme paa Stuegulvet fantaserede sig til de herligste Ture uden for Porten, ved Strandkanten eller ned gennem Byens Gader.

I Oktober 1831 blev Peter Munthe Brun Student og tog straks fat paa det juridiske Studium. Hjemmets økonomiske Forhold var trykkende, saa det gjaldt om hurtigst at naa et Maal. Til Trods for den Iver, hvormed han kastede sig over sit Arbejde, fik han dog Lejlighed til at tage Haand med i Hjemmets Bevarelse, og synes til en vis Grad — saa ung han end var — at have været Familiens Rygrad, der med lige Omhyggelighed tog sig af Broderens Uddannelse og Søsterens Opdragelse. Broderen Frantz Brun var bestemt til

Handelen, men da det ikke lykkedes at opnaa Ansættelse for ham, blev det Peter Munthe, der skulde forberede ham til Artium, og Vennen Søren Kierkegaard antoges til Latinlærer. Disse Informationer varede dog kun et Aars Tid, og efterhaanden gled ogsaa de to Venner bort fra hinanden, vidt forskellige som de var; den ene Grubler og med et umaadeligt Væld af Fantasi, den anden en udpræget praktisk Natur med skarp Sans for Livets Realiteter; ganske vist vidner Brun i 21-Aars Alderen, at han holder mest af at leve i Fantasiens Verden, men han tilføjer: kun »i Mangel af en behagelig Virkelighed«. Med den ene af Søren Kierkegaards Brødre, Niels, der døde knap 25 Aar gammel (21. Sept. 1833) i Paterson i Amerika, havde Peter Brun sluttet et endnu inderligere Venskab. Faderen behandlede denne Søn strengt, og tvang ham til at staa i en Butik, skønt hans Hu stod til Studierne; thi Faderen havde bestemt, at en af Sønnerne skulde tage Forretningen efter ham. Niels Kierkegaard var i Modsætning til flere andre af Familiens Medlemmer en lystig Selskabsbroder, og det pinte ham, at den rige Fader nægtede ham al Fornøjelse og forbød ham at have Omgang med nogen; han brød da ud, rejste til Amerika for at opnaa en Stilling paa et Handelskontor, men døde kort efter. —

Peter Brun tog juridisk Attestats med Laudabilis i Efteraaret 1835, og næste Foraar var han en lille Tid Volontær paa Nordre Birks Kontor. I Eftersommeren 1836 fik han Tjene-

ste paa Kontoret hos Amtmanden over Præstø Amt, der residerede paa Lindersvold, hvor den unge Brun fandt Tilværelsen øde og lidet opmuntrende, skønt Omegnen var tiltalende og smuk. Megen Stads blev der ikke gjort af Personalet; Brun havde ikke en Gang egen Seng, men maatte sove sammen med Skriveren paa Kontoret. Ved Amtmandsskiftet i Foraaet 1837 forlod han Lindersvold, tog tilbage til København og blev atter Volontær paa Nordre Birk, hvor han gennemgik en streng Skole hos Politimester F. E. V. Knudsen, en af den Tids fremragende Forhørsdommere.

Kort efter forefaldt den bekendte Ole Kollerød'ske Mordsag, og her var Brun stærkt interesseret og aktiv. Den 12. Juni kom der Melding til Birkedommeren om, at Papirskusken paa Nymølle var funden dræbt ved et Knivstik, og Knudsen rejste ufortøvet derud. Brun kom med, og fik saaledes Lejlighed til at deltage i de for en vordende Kriminalist højst interessante og belærende Forhør. De var paa Aastedet i tre Dage og Nætter uden megen Søvn; de rette Ugerningsmænd blev udfundne og paagrebne, og to af dem tilstod. Derefter forlagde man Forhørsvirksomheden til Blaataarn, der ikke blot anvendtes som Fængsel for Hofetatens Betjente (derunder det kgl. Teaters Skuespillere), men tillige var særligt Arresthus for Københavns Amt, og Brun sendtes siden atter til Hirschholm, Birkerød og Kollerød for at foretage Ransagninger i Mordaffæren. Ogsaa i de følgende Maaneder gav

Sagen ham nok at bestille; Brun skriver i sin Dagbog, der indeholder adskillige gode Karaktertræk og Selviagttagelser, ganske morsomt et Sted under August Maaned 1837: »Knudsen behagede en Gang i denne Maaned at haane mig i behagelig Skerts med Sidse, Ole Kollerøds Kæreste . . . Jeg mangler Aandsnærværelse til stante pede at bide fra mig, men saadant læres næppe uden blandt Folk, og til at komme mellem Folk føler jeg paa een Gang Lyst og Ulyst, det sidste overvejende.«

Mordsagen trak iøvrigt længe ud, og flere Personer inddroges deri; foruden Sidse og et Par andre tillige den bekendte Tømmer-Lene, en Sælgekone, der for det meste boede i Lyngby, og hvis Ansigt røbede »fæle Tanker i hendes Indre«. Det er om denne Dame det saa poetisk hedder i en Gadevise:

Tømmer-Lene, fæle Taske,
Sad og solgte Æveler,
Hun maatte dog til Fængslet trække
Med de andre Dæveler.

I November gav Ole sig; den 23. forlangte han at tale med Dommeren, og Dagen efter bekendte han Mordet, og da han først havde faaet Munden paa Gled, lettede han sin syndefulde Samvittighed for en lang Række Skarnstreger. Senere undveg han som bekendt fra Blaataarn, men indfangedes atter og blev saa sat i Stokhuset. Denne i hine Dage saa celebre Affære, som Tilfældet bragte Brun paa nært Hold med, har sikkert gjort sit til at ud-

vikle hans Interesse for den kriminelle Forhørsvirksomhed; i den »historisk-psykologiske« Bearbejdelse af Sagen, som Generalkrigskommissær J. V. Neergaard udgav, har Brun ogsaa en Andel, og Forfatteren udtaler sig iøvrigt meget anerkendende om hans hele Virksomhed i denne Affære.

Kort før Udgangen af 1837 var Brun bleven Fuldmægtig paa Amager Birk og begyndte omtrent samtidig at arbejde som Volontær i Rentekammerets Kammerkancelli. Fuldmægtigposten paa Birkekontoret var ret rigelig aflagt med Indtægter ved privat Skriveri. Strandingsauktioner forefaldt hyppigt, og den nybagte Retsbetjent var aabenbart noget ungdommelig-tjenstivrig ved slige Lejligheder. Ved den første Auktion, han afholdt, satte han en Matros uden for, og da denne vovede sig ind igen, fik han en Overhaling paa Kontoret; ved en anden Auktion udtrykte en Person sig paa en mindre høvisk Maade, hvorfor Brun uden videre lod ham sætte i Blaataarn og virkelig ogsaa fik Dom over Manden, skønt Defensor erklærede, at han var behandlet uretfærdig. Birkedommeren paa Amager var i Modsætning til sin Fuldmægtig en Mand med blødere Hænder, og mest af alt interesseret i Sportelovgivningen, hvis fjerneste Afkroge han kendte ud og ind.

Fra 1. Juli 1839 vendte Peter Brun tilbage til Nordre Birk og blev Fuldmægtig hos Assessor Carl Fred. Normann; han maatte da opgive Posten paa Amager efter halvandet Aars

Virksomhed, og snart efter ogsaa Rentekammeret. Normann, der var Indehaver af den juridiske Doktorgrad og af Samtiden roses for sine ualmindelige Evner til kriminelle Sagers Behandling, og som tidligere havde manuduceret Brun, overtog Birket efter Knudsen netop i Juni 1839. Brun nød ikke nogen pekuniær Fordel ved denne Forandring, men Stillingen kunde hurtigere føre til en Ansættelse i Statstjenesten, som det var hans Maal at naa — enten som Auditor eller Assessor. Havde han i Studenteraarene ført en ensom og tilbageholdende Tilværelse — af Naturen var han noget genert —, var han nu bleven mere munter af Sind, nød Verdens smaa Nydelser og søgte ind i det selskabelige Liv. Han kunde ofre en St. Hansnat paa Bakken eller i Charlottenlund, tage paa Maskerade hos Knirsch og vel nu og da ogsaa knytte en flygtig Liaison. Dyrehavsbakken laa iøvrigt under hans direkte Virkeomraade; Opsynet paa Bakken, der paalaa Nordre Birks Politimester og Birkedommer, overdroges som oftest Brun, som derved bl. a. kom i Berøring med Fru Heibergs Moder, Mad. Pätges, der den Gang holdt Telt paa Bakken i Kildetiden; undertiden kunde Phister falde ind i Politivagten, og give sine lystige Historier og bekendte Kopieringsscener til bedste. Slet saa hyggeligt gik det dog ikke altid til; en St. Hansnat havde Politiet nok at bestille med en Hoben fulde Matroser, der vilde storme Danseboden.

Forretningerne gav iøvrigt Brun nok at

tage vare; Arbejdstiden var ti Timer daglig, og han maatte flytte hen i Nærheden af Kontoret, der havde Lokaler i Erichsens Palæ, for at faa Tiden til at slaa til. Uden for den daglige Gerning stillede Døgnet stedse stigende Krav til enhver, der vilde følge med i den rivende Udvikling. Frederik den Sjettes Død og Fyrreernes vaagnende Bevægelse i Folket gav Sindene nyt Tankestof, og satte Afveksling og Liv i Tilværelsen. Ingen var uberørt af alt det nye, der gærede rundt om, politiske Haab og Skuffelser afløste hinanden. At Røret i Tiden ogsaa tog den unge intelligente Jurist fangen, siger sig selv; i sin Dagbog skriver han disse Linjer om Forholdene ved den gamle Konges Død:

Det Røre, hvori København og efter dets Eksempel de øvrige Købstæder samt til Dels Landet er kommen, oversteg langt hvad jeg havde ventet. Lehmann og hans Parti fik Studenter (deriblandt en stor Del Ikke-Studenter) samlede, og proponerede en meget fri Adresse til Kongen, der under stormende Debatter (Hyssen, Klappen, Stampen, Nægten af Ordet) blev forhandlet, og (uden Slagsmaal, som det undertiden lod til at ville blive) blev antaget af en stor Del af Forsamlingen, hvis Deputation imidlertid blev meget tørt modtaget af Kongen. Derpaa holdt det modsatte Parti en lige saa stormende Forsamling (som jeg ikke kom til at overvære), hvori en blot formel Gratulations-Adresse blev vedtaget. Et tredje Parti erklærede derpaa i et Cirkulære, at de,

skønt delende de i den første Adresse udtalte Anskuelse, ikke havde underskrevet den, fordi de ansaa den for ubetimelig. Overalt skrev man derpaa Adresser, de fleste omtalende en Konstitution, hvilke Kongen for en stor Del straks besvarede med Veltalenhed og fagre Ord, men »Konstitution«, navnlig »den norske«, vil han ikke høre noget om, og Korsør By fik for deres Adresse formelig Utak; der skal derpaa være skrevet paa Byens Raadhus: »Vor gode By flover, vor gamle Konge sover, vor ny Konge grover, det intet godt Lov er« — og en lang Næse tegnet derved.

Om Frederik den Sjettes Ligbegængelse i Januar 1840 hedder det:

Adresser, og det for det meste meget frimodige, fra alle Kanter og Beskuen af Castrum doloris og derpaa F. VI's Begravelse den 16. har givet Folk, og C. VIII vel med, nok at bestille. Ved Begravelsen, der herfra Byen skete om Aftenen forud, fik jeg da ogsaa noget at bestille med Arrangement af Bønderne, der ved Frihedsstøtten afsang en Sang, hvorimod jeg ikke tog til Roskilde, hvor Bønderne bar Liget. Hjemme hos os havde vi en temmelig blandet, selvbudne Forsamling, hvis Beværtning og Opstilling var hel vanskelig. Ligtoget løb for Resten saaledes af Sted, at Vedkommende ej fik meget at se, og at det kom bag paa alle — vi fik ikke tændt Fakler til Bønderne, og en Søofficer løb Livet af sig.

Om den nye Konge synes Brun ikke at have nærret høje Tanker; i Dagbogen skriver han under Maj 1840:

I denne Maaned flyttede Hs. Majestæt ud paa Sorgenfri, og blev modtaget festligen med Æreport, Tale af Normann, Sang, Fyrværk etc., det meste arrangeret af N., der staar i stor Naade, og ved Sølvbryllupsfesten blev R. af D. Balparé'en ved denne Lejlighed kom jeg ej med til, uagtet jeg godt kunde været med. I Byen har været en Del Pøbeloptøjer og Hurra'en for Liberaler-Christensen, mod hvem en »Talefrihedsproces« er indledet, hvorved Københavns Politi og Husarer har faaet noget at bestille. Hs. Majestæt er ikke just alt for afholdt, og hans Personlighed fortjener det vel heller ikke. Imidlertid har vi ingen Spektakler haft med Publikum i Sorgenfri.

I Juni 1840 hedder det videre:

Hele denne Maaned har jeg — og med mig for en Del hele Kontoret — ligget paa Landevejene Dag og Nat. Dyrehaugen, hvor Hs. Majestæt behager at gøre Visit, Sorgenfri, Kroningen i Frederiksborg, ved hvilken Lejlighed vi af skrækkelig Iver holdt Vejene besat, var causa morbi¹⁾. Ved Kroningen var jeg i Frederiksborg, men fik intet at se med Undtagelse af Fyrværkeriet, der mislykkedes, og fik paa Hovedet, fordi jeg for sildigt returnerede paa Vejene. Man faar ikke Tid til at grillisere ved dette Liv.

¹⁾ Det uvante Natteliv paa Landevejene tærede paa Sundheden.

At den unge Brun ogsaa var en klog ung Mand viser følgende Dagbogsnotat (Juni 1841):

Stor Stads med Kronprinsens Formæling: Indtog, Illumination, Balparé, hvorpaa jeg ikke kom, men i 3 Timer stod uden for Slottet opstillet med Moder og Frederikke. — Optog og stor paatænkt fête i Lyngby, men Kongen faldt af Hesten, fik et daarligt Ben og maa »holde Sofa«, saa den Stads slipper vi vel for til N[ormann]s Misfornøjelse. — N. er bleven publice udkældt i »Den Frisindede« for sine Festkollekter, og har højligen mod mit Raad begyndt et Forhør over Redaktøren for »at udfinde, om der maatte være begaaet et Bedrageri«; alle Blade falder derpaa over ham for Forhøret paa en i høj Grad bidende Maade, der slet ikke behager ham.

Det Arbejde, der betroedes Peter Brun paa Nordre Birk, var lærerigt og udviklende, og han fik snart Lejlighed til at vise sine særlige Evner som Forhørsdommer. En Dag i November 1841 blev Normann kaldet til Statsminister Stemann, og kom hjem med den Besked, at der just var nedsat en Undersøgelseskommision i Anledning af fire Mord i Jylland; Brun var bleven udset til Kommissionens Sekretær og maatte rejse straks. Samme Aften tog han afsted med den ene af de nysudnævnte Kommissarier. Det var den bekendte Dronninglundske Mordsag, der her var Tale om, det sidste Tilfælde af Lynchjustits, som Historien

har at opvise i Danmark. Retssikkerheden i Vendsyssel var i disse Aar højst problematisk; Landevejsrov og Tyveri hørte til Dagens Orden, og Egnen bar med Rette Navn af Landet »Norden for Lov og Ret«. Den opskræmte Befolkning, der levede i stadig Angst for Liv og Ejendom, besluttede at tage sig selv til Rette, og den 1. November brød en Skare Mænd, sværtet i Ansigterne, med Huerne ned over Øjnene og bevæbnet med Knipler ind i Stagsted Hedehus i Skæve Sogn, hvor et Par Familier af de værste Banditter havde til Huse. De formummede Mænd fo'r frem med haard Haand, og Dagen efter fandt man dels i selve Huset dels udenfor fire Personer døde og med knuste Lemmer; Afstraffelsen var — om end retfærdig — i høj Grad oprørende, men Hovedmændene, hvoriblandt en Sognefoged og flere andre ansete Folk paa Egnen, tilstod uden Omsvøb deres Misgerning i Bevidstheden om at have befriet Vendsyssel for en sand Landeplage.

Denne Begivenhed gav Anledning til Kommissionens Nedsættelse og en gennemgribende Undersøgelse af de Vendsyssel'ske Retsforhold. Man slog sig ned forskellige Steder, navnlig paa Vorgaard, hvor der indrettedes et stort Antal Arrester. Midt under Arbejdet — den 3. Febr. 1842 — blev Brun konstitueret som surnumerær Assessor i Københavns Politiret, og hen mod Maanedens Slutning forlod han Vorgaard. Paa dette Tidspunkt havde Kommissionen 60 Arrestanter, men forinden Sagen

sluttedes i 1843 blev ialt 181 Personer tiltalte og dømte, og ikke mindre end 8 à 900 Forbrydelser afslørede. Nogle af alle disse tiltalte blev dog frikendt ved Højesteret. Lynchdommernes fire Hovedmænd maatte efter Lovens dømmes til Døden, hvor meget man end kunde anføre til deres Undskyldning, men Sympatien var selvfølgelig paa deres Side, og ved en kgl. Resolution af 17. Juli 1844 ændredes Straffen til Arbejde paa Livstid i Tugthuset paa Christianshavn; Højesteret anbefalede en yderligere Nedsættelse af Straffetiden, men Kancelliet vilde ikke. Faa Aar efter benaadedes de dog ved en ny kgl. Resolution, og den 1. Aug. 1848 fik de deres Frihed igen.

Bruns Arbejde i Politiretten blev hurtig afbrudt af en ny Kommissionssag. Allerede den 5. Marts 1842 fik han kgl. Kommissorium til at undersøge en anden celeber Affære, Eiby-Mordet, og den Situation, han derved stedtes i, karakteriserer han ved disse oplysende Ord: »Stor Honnør — Misundelse — vanskelig Historie — Brøl i Politiretten.« En velstaaende Parcellist i Ejby var bleven myrdet med Hustru og Barn, og Lejre Herreds Politiret havde beskæftiget sig med Sagen i seks Uger uden noget Resultat, da Brun udnævntes til Kommissionsdommer. Sagen var nu saa meget des vanskeligere, som de hidtil forfulgte Spor viste sig at være fejlagtige, og der mellem Mordet og Kommissionens Nedsættelse var forløbet en rum Tid, hvorved alle andre Spor var udslattede. De af den stedlige Øvrighed arresterede

rede Personer løslodes, efter at det gennem Bruns Forhør var konstateret, at de var uskyldige, og man stod paa fuldstændig bar Bund. Sekretæren udbrød da fortvivlet: Ja, saa er alt jo forbi, og vi kan tage hjem igen, hvortil Brun blot svarede, at de nu først kunde begynde at arbejde for Alvor. Ved en minutløs Undersøgelse af alle Enkeltheder og ved stor Skarpsindighed lykkedes det ham at drage Nettet tættere og tættere om de skyldige, og en Uge efter at han havde begyndt sine Forhør, var Morderne under Laas og Slaa. Men der blev ogsaa arbejdet med fuld Energi; han gav sig knap nok Tid til at spise og sove, holdt natlige Forhør og har næppe heller været bange for at ty til skrappe Midler. I sin Dagbog bekender han, at han har »ført et Rædselsregimente, saa at Skælmerne ryste for mig, hvilket jeg nok vil faa at høre«.

Ligesom ved Dronninglund-Affæren afslørede denne Sag slemme moralske Brøst hos Egnens Befolkning; Kommissionsdomstolen opsporede 178 andre Forbrydelser, og de tiltaltes Antal voksede efterhaanden til op mod et halvt Hundrede Personer. Egnen rensedes saaledes — i hvert Fald for en Tid. Om end Politifrygt som Norm for den moralske Retsbevidsthed efter vore Begreber maa anses for lidet tiltalende, er der ingen Tvivl om, at Forskrækkelsen har haft en advarende Indflydelse i Datiden, navnlig paa Landet, hvor Oplysningen var ganske anderledes ringe end nu om Stunder. Det er i denne Henseende en

højest karakteristisk Kendsgerning, at den ene af Morderne før Henrettelsen ytrede, at han vel aldrig var kommen til at betræde Skafottet, om der havde været en Politimester paa Egnen, som Folk var bange for. —

I Slutningen af Juli 1842 meldte Brun sig atter til Tjeneste i Politiretten. Hans Helbred var ofte daarligt i denne Tid; han var overanstrengt og maatte af og til samle friske Kræfter ved smaa Landture og Rekreationsophold, undertiden hos Broderen Frantz, som med hans Bistand havde nedsat sig som Læge i Frydendal. Brun understøttede iøvrigt Familien efter bedste Evne, skønt hans Indkomster som surnumerær Politiretsassessor, selv med Tillæg af de efter Tidens Forhold rigelige Salærer, der tilkendtes ham i Kommissionssagerne, ikke rakte langt. Ved disse Kommissionssager og i det hele ved den usædvanlige Iver og Energi, han lagde for Dagen, var hans Navn allerede naaet ud i det store Publikum, hvor hans Dygtighed almindeligvis anerkendtes. I Maj 1843 noterer han — aabenbart med en vis indre Glæde —, at han for første Gang er bleven offentlig udskældt i et Blad, »Den Frisindede«, »dog med temmelig megen Moderation«. Hovedmassen af Politiretssager var i disse Aar iøvrigt af en ret almindelig kriminel Beskaffenhed, graa og dagligdags; det var Forbrydelser mod Ejendomsretten og deslige, men en og anden vakte dog Opsigt ved sit delikate Indhold, bl. a. en indviklet og omfangsrig Fosterfordrivelsessag.

Dagspressen, der allerede den Gang kunde lægge en evnerig Fantasi for Dagen, regnede ud, at den arresterede Jordemoder maatte have ombragt henimod 500 Børn. Slet saa galt var det dog næppe, men noget muggent var der ved den hele Affære, og Brun synes i sit stille Sind at have givet »Fædrelandet« Ret, naar det ankede over, at man ikke vilde tage ordentlig fat for ikke at komme til at røre ved Fruer og Frøkener. Enden blev den, at Jordemoderen sendtes i Tugthuset for Livstid efter at have tilstaaet fire Barnemord. — En anden interessant Sag var et Indbrud hos Billetkasserer Gall ved det kgl. Teater. Manden mistænktes for selv at have fingeret Tyveriet, men var aabenbart uskyldig, og Brun bad forgæves Bræstrup om at blive fri for at holde Forhør i denne Sag; »hvor meget jeg end ønskede,« skriver han, »at G. skulde nægte, maatte jeg naturligvis foreholde ham Indicierne, opgivne af hans ondskabsfulde Fjende, Kontrollør Jensen [Grevinde Danners Stedfader]; jeg behandlede ham saa humant som muligt, og søgte til Slutningen at lade ham forstaa, at nu var Sagen til Ende — men forgæves! D. 19. [April 1844] Kl. 10 spurgte G. paa Gaden en Betjent, om Sagen var for; Kl. 11 fandtes han død, utvivlsomt som Selvmorder. At Publikum vil tilregne mig hans Død, anser jeg item utvivlsomt.« — En Del Retssager mod Baptisterne, som nylig var kommet til Landet, og i disse første Aar led under Autoriteternes Forfølgelser, tilfaldt ogsaa Brun; ligeledes et lille Oprør paa Ladegaarden

i December 1843, der kom til at tage sig langt drabeligere ud, end det i Virkeligheden var, fordi man i Forfjamskelsen purrede en Del Militær ud for at tage Affære.

Assessor Bruns Indtægter var stadig kun smaa, og han pønsede vedvarende paa Forbedringer i sine Kaar; hans Forhaabninger om at blive Auditor var sygnet hen, og en fast Ansættelse som Politiretssassessor synes ogsaa at høre en lidt fjernere Fremtid til, end han egentlig havde gjort sig Tanker om. En lille Tid var han tillige Aktuar ved Straffeanstalten i København, men ogsaa kun paa Konstitution. Han var ikke fri for at føle sig en Smule miskendt, og besluttede at kølne sin Iver i Politiretten, da den ikke syntes at hjælpe ham. Denne Beslutning kunde han imidlertid ikke opretholde, thi jævnlig løb den juridiske Interessethed af med ham, selv i Sager af mindre Betydning. Skønt han nødigt vilde »begraves paa Landet«, men paa den anden Side ikke oversaa de økonomiske Fordele derved, søgte han dog i Slutningen af 1844 Embedet som Birkedommer i Bregentved-Gisselfeld Birk, og gjorde samvittighedsfuldt alle de paa-gældende Autoriteter sin Opvartning, men, som han skriver, »kunde det hele paa en skikkelig Maade gaa overstyr, var jeg gladest«. Skæbnen vilde det imidlertid anderledes. Den 1. Decbr. 1844 fik han sin Udnævnelse fra næstfølgende Februar at regne, og kort efter døde Faderen, saa Forandringen kom til Pas, fordi der nu stilledes større Fordringer til

ham, hvad Familiens Underhold angik. »Jeg maa nu træde i Faders Sted«, hedder det i hans Dagbog, »og hele min Fremtid synes paa een Gang at have taget en anden Vending, hvorover jeg, saaledes som Sagerne nu staar, og navnlig med Hensyn til den Beroligelse, det har skaffet Fader paa hans Dødsleje, maa glæde mig. Et roligt og ubemærket Liv, ret behagelige Omgivelser, rigeligt Udkomme for mig og mine. Og dog har jeg det hemmelige Haab, at man vil savne mig i København, og at min Fraværelse ej vil blive for langvarig«.

Hans Virksomhed som Politiretssassessor i København var dermed afsluttet, og hans forbløffende Energi og Arbejdsevne ses bedst af det Antal Arrestantsager, han behandlede i Tidsrummet fra Marts 1842 til Decbr. 1844, der beløb sig til ikke mindre end 375. Tallet er imponerende, selv om største Delen af dem naturligvis sluttedes uden Dom. Hertil kom de store Kommissionssager, der tog megen Tid og mange Tanker. Netop da han stod i Begreb med at rejse til sit nye Embede, fik han et nyt Kommissorium, idet han 11. Jan. 1845 selvanden fik Ordre til at undersøge et Posttyveri fra Hirschholm-Diligencen, hvis Magasin nogle Gavtyve havde lukket op med falske Nøgler og tømt for Værdisager. Seks Maaneder senere efterfulgtes dette Kommissorium af et andet (af 22. Aug. 1845), hvorved det paalagdes Brun i Forening med Borgmester og Byfoged D. T. Lawætz at foretage Undersøgelse om nogle Tyverier, begaaede af Pramførere ved Næstved,

en Sag, der ligesom Eiby-Mordet efterhaanden antog meget omfattende Dimensioner, og endnu den Dag i Dag mindes paa Egnen.

Næstved drev den Gang en udstrakt Kornhandel paa England. Kornet førtes fra Byen i

PETER MUNTHE BRUN 1845

(i Politimester-Uniform : daarligt Maleri)

Pramme, forseglet af Toldvæsenet, ad Susaen ud til Karrebæksminde, hvor det omladedes uden yderligere Opmaaling, og gik derefter direkte til Bestemmelsesstedet. Det hændte da, at en dansk Skipper, der fo'r paa England, blev arresteret derovre, men maatte løslades, fordi han godtgjorde, at han ingen Brøde havde

paa Samvittigheden, og derved kom Sagen pludselig for en Dag. Den halve Næstved By viste sig at være delagtig i Mislighederne, der gik mere end tyve Aar tilbage i Tiden. Prammenes Indhold var jævnlig svundet ind, naar de om Nætterne førtes den korte Vej fra Næstved til Karrebæksminde, og en af Byens største Købmænd var Medvider, paadrog sig Straf og led store Tab ved denne Affære. Foruden Pramfolk og Fiskere var desuden impliceret nogle Gaardmænd, en Lods og en Toldofficiant, ialt 96 Personer. Birkedommer Brun var næppe helt glad ved denne Sag, om hvilken man senere med en vis Gemytlighed fortalte adskillige muntre Anekdoter. »Den angaar«, siger Brun, »for en Del en Købmand i en vidtløftig Bedrift . . ., der hvis jeg tager fat paa ham rimeligen er ruineret. Que faire! Kommer intet ud af Sagen, er det galt, og kommer der noget ud af den, er det item galt. Jeg gaar da min Vej uden at se til Højre eller Venstre, og har arresteret saa mange, at vi maa sende Arrestanter til Ringsted, Slagelse og Vordingborg«; endog i Næstved Sprøjtehus sad der efter Traditionen Arrestanter. —

Imidlertid havde han fra 1. April 1815 taget fast Ophold paa Christianslund, der var tilstaaet ham som Embedsgaard. Posttyveriet havde hindret ham i at tiltræde Embedet tidligere, og det følgende Efteraar tilbragte han fornemmelig i Næstved Kro, hvor han boede under Pramsagen. I Sommertiden havde han Lejlighed til at gøre sig bekendt med sin frem-

tidige Virkekreds, sørge for Nyanskaffelser til Gaarden (i hvilken Anledning han maatte søge Laan), og i det hele indrette sig under de nye Forhold, der iøvrigt bragte ham mindre Indtægter og større Udgifter, end han oprindeligt havde tænkt. Embedsforretningerne var i Begyndelsen ringe i Mængde og lidet udviklede, ikke noget af det Hovedbrud, han var vant til; der var intet Afløb for hans rige Arbejds-evne og Lyst til at tage fat. Kort før Pram-sagens Begyndelse udbrød han i et dybt Hjertesuk: »Jeg lider fast af Spleen og bryder mig om intet, haaber eller frygter intet; graat i graat«. Da Kommissionens Arbejde i Pram-sagen var afsluttet (Febr. 1846), kom atter en stille Tid, nu og da afbrudt af Smaaspektakler med Amtet og Beboerne i Jurisdiktionen, hvor han i den første Tid sikkert var mere frygtet end elsket. Hans Ry som streng Kommissionsdommer var vidt udbredt, og en kostelig lille Historie, der maaske er mere opdigtet end sand, viser i hvert Fald den Respekt, man havde for ham. En Mand i Næstved Jurisdiktion manglede et Stykke Lærred paa sin Blegeplads, og henvendte sig i den Anledning til Brun, men da det var uden for hans Birk, kunde han ikke tage sig af den Ting. Da Manden kom hjem, var Tøjet imidlertid allerede bragt tilbage paa sin Plads; Tyven havde nemlig hørt, at Sagen var meldt til Brun, og mente saa lige saa godt at kunne aflevere Kosterne med det samme.

De bevægede Krigsaar bragte Afveksling ind

i det stille Liv paa Christianslund, hvor Brun oftest husede sin Moder og Søster, og navnlig en enkelt Begivenhed satte Sindene i Bevægelse og bragte atter hans Navn frem for Offentligheden.

Umiddelbart efter det holstenske Oprørs Udbrud i Foraaret 1848 opstod et Rygte om, at Hertugen af Augustenborg var gaaet i Land ved Fakse og havde taget Ophold enten paa Gisselfeld eller Rosendal, hvis Ejere var beslægtet med ham; Hertuginde var som bekendt Søster til Grev Danneskjold-Samsøe og Grevinde Holck. Rygtet var ganske grundløst, men Bønderne (og Befolkningen overhovedet) kendte ikke til Fornuft, naar Talen var om den forhadte Hertug, og besluttede i deres patriotiske Iver at tage ham til Fange. Den 12. April 1848 om Aftenen samledes nogle Hundrede Bønder under Anførsel af deres Sognefogeder, og delte sig i to Hold, der drog hver til sin Side for at besætte de to Herregaarde indtil Dagens Frembrud. Da Flokken, der skulde til Gisselfeld, kom til Vester-Egede, mødte Brun og fik dem uden Magtanvendelse til at vende om og opgive deres Forehavende, under Forsikringen om, at Hertugen ikke var der. Derimod lykkedes det ikke Brun at forhindre Besættelsen af Rosendal, hvor hans Embedsraade ikke strakte hen; men han indfandt sig alligevel, fik Adgang til Grev Holck, som skrev til Amtmanden, der indfandt sig ved Dagry. Gaarden blev nøje undersøgt, som det var Bøndernes Vilje, uden at Hertugen kom

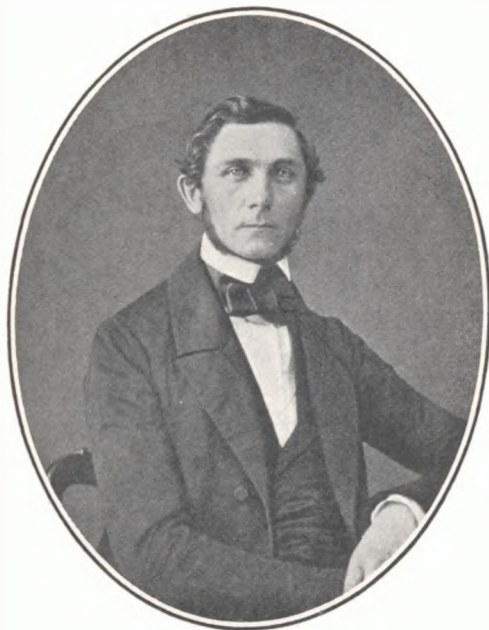
for en Dag. Da den anden Afdeling erfarede dette, samlede man atter, drog til Gisselfeld om Eftermiddagen og anstillede en Ransagning, hvor Brun var til Stede uden at gøre Indvendinger; blot sørgede han for, at alle bevæbnede Personer bortvistes. Skønt hele Optrinet foregik i bedste Orden, og Birkedommeren fra Gisselfeld ved denne Lejlighed viste en klog, tilbageholdende Optræden, kunde Bondevennerne dog ikke tilgive ham, at han havde søgt at afværge det ret taabelige Forehavende, men hævdede, at det næsten kunde se ud til, at han ikke ønskede at gribe Hertugen. J. A. Hansen lod ham ikke gaa Ram forbi, og rasede imod ham i »Almuevennen«. »Den Mand«, skrev Bladet, »der i sin Optræden er barsk, undlader simpel Høflighed, er ordknap og frastødende, og viser enhver simpel Mand Ringeagt, kan han vente Tillid? . . . Det Stemann-Ørstedeske Politiregimente er styrtet, husk vel paa det, I smaa Politiherrer, som saa gerne har villet beherske Folkets Forenings- og Forsamlingsfrihed«.

Brun afgav siden en Indberetning om Sagen til Justitsministeriet, og fremstillede, hvorledes Udviklingen i al Almindelighed havde begunstiget Bøndernes Selvfølelse, hvorledes deres Mistro til enhver, der ikke hørte til Bondestanden, stammede fra svundne Tidens Overgreb fra de højere Stænder, og hvorledes deres urokkelige Enighed ikke mindst var udgaaet af en indbyrdes Frygt. Disse Betragtninger var vistnok i det store og hele rigtige, men

Brun var næppe paa Højde med Tidens frisindede Ideer i sine forskellige Forslag til Forebyggelse af lignende Handlinger uden for Lovens Ramme; han synes i sine yngre Aar virkelig at have været noget af en Embeds- aristokrat i den Stemmannske Aand — en »Politiherre« som J. A. Hansen sagde —, men der var den Forskel paa ham og mange andre, at han ikke var forbenet og dum — og et godt Hjerte havde han foruden sin udprægede Retfærdighedssans. Hans Tale som Valgformand i Rønnede, da der i Oktober 1848 skulde sendes en Repræsentant til den grundlovgivende Rigsdag, var klar og velformet, men rummede heller ingen rigtig Begejstring for den vundne Frihed.

Allerede ved sin Tiltrædelse af Birkedommerembedet havde han følt Lyst til en Udenlandsrejse, og da han havde haft den Sorg at miste Søsteren Frederikke, der døde i en ung Alder i Foraaret 1852, og for hvem han havde været i Faders Sted, drog han afsted samme Sommer. Rejsen gik til Paris, Venedig, Triest, Wien og Berlin. I Begyndelsen af September var han atter hjemme, blev næste Foraar forlovet og viedes 2. Juli 1853 i Nestelsø Kirke til *Ane Munch*, Datter af Sognepræsten i Beder nær ved Aarhus. Hun var født i Beder Præstegaard 4. Aug. 1827, og var — dreven af Udlængsel — atten Aar gammel rejst til Norge som Lærerinde hos en Sorenskriver i Nærheden af Skien; ved Krigens Udbrud 1848, da en Broder drog i Felten, vendte hun til-

bage og blev Aaret efter Lærerinde hos Fysikus i Næstved Høegh-Guldberg, hvis Søster havde ægtet en anden af hendes Brødre; her lærte hun sin Mand at kende. Brun købte Christianslund faa Aar efter sit Giftermaal

PETER MUNTHE BRUN 1852
(Daguerreotypi)

(Skøde af 29. Februar 1856) tilligemed noget Fæstegods i Toksværd for 16000 Rdr.; Gaardene i Toksværd solgte han snart efter med Fordel, og lagde derved den første Grund til sin senere Velstand.

I 1856, da Kommissionen om en Reform af Sundhedspolitiet nedsattes, var han den ene-

ste Retsbetjent paa Landet, som blev Medlem deraf (udnævnt 3. Juli); Kommissionens Betænkning fandtes vel altfor rigoristisk, men senere Tidens bedre Forstaaelse af de hygiejniske Krav bragte meget af det ud i Livet, som den Gang ikke kom længer end paa Papiret. Brun, der straks efter sin Udnævnelse til Birkedommer havde faaet Titel af Politiretssassessor (2. Jan. 1845), blev 1854 (6. Oktbr.) Justitsraad og 1862 (ligeledes 6. Oktbr.) Ridder af Dannebrog; i 1882 (31. Decbr.) blev han Dannebrogsmænd.

Efterhaanden fæstnedes han til Eggen og slog sig til Ro i den stille landlige Virksomhed, som han oprindeligt kun havde attraaet for en kort Tid, med Haab om snart at vende tilbage til Hovedstaden. Da hans jævnaldrende Ven, Matthias Rosenørn, der havde været virksom ved hans Udnævnelse til Sekretær ved den Dronninglundske Kommission, i Begyndelsen af Halvtredserne var Indehaver af Porteføljen som Indenrigsminister, blev Posten som Departementschef under dette Ministerium ham tilbudt; i 1855 sendte Befolkningen i Næstved ham en Adresse om at søge Politimesterembedet efter Étatsraad Lawætz, og i 1863, da Politidirektør Bræstrup, hans Faders Ven og hans egen tidligere foresatte i Politiretten, ved Omordningen af Københavns Polititog tog sin Afsked og selv fulgte Kong Georg til Grækenland, ønskede han Brun til Efterfølger. Men nu vilde han ikke tilbage. Hans Embede var i Tidens Løb blevet langt fordelagtigere

end det oprindeligt havde været Tilfældet; sportellønnen som han var, kunde hans Indtægter stige til 20-30000 Kr. aarlig, navnlig ved Godsudstykninger og de store Skovauktioner, og da han personlig førte en nøjsom Tilværelse,

ANE MUNCH
(Ungdomsportræt)

var sparsommelig anlagt og i Besiddelse af betydelig finansiel Indsigt, samlede han sig efterhaanden Formue.

Som Aarene gik, kom han til at se mindre strengt, mindre politimæssigt paa Livet, som det formede sig inden for Jurisdiktionens Ene-mærker. Hans Retfærdighedssans var lige le-

vende, selv om han lærte at dømme mildt om den første ubetydelige Lovovertrædelse; til Gengæld tog han kraftig fat paa den professionelle, raa og voldelige Forbryder. Løsgængere og Vagabonder, der gjorde Ulykker, hvor de kom frem, og brutale Ægtemænd, som mishandlede Hustru og Børn, fandt i ham en streng Dommer; men enhver, der dømtes, følte, at Dommeren kun gjorde sin Pligt, og hans Virksomhed avlede ikke Had og Bitterhed mod Øvrigheden; hyppigt ofrede han lige saa megen Tid paa at genoprejse den overbeviste Lovovertræder, som det havde kostet at faa selve Sagen oplyst. Han var stadig den skarptskuende Forhørsdommer, og hans Ry som saadan strakte sig over det hele Land. Nu som før maatte den snedigste Forbryder give Køb, naar Brun fik hans Sag til Behandling, men han havde sluppet de skrappe Midler, og kun bibeholdt sin glimrende Teknik.

Den store Virksomhed lod ham selv ingen Stund ledig, og hans undergivne — han havde jævnlig tre Fuldmægtige paa sit Kontor — nærede varm Hengivenhed for ham. Naar han saa, der var Arbejdslyst til Stede, tog han sig med Iver af dem, og var aldrig for optaget til at give dem Raad og Vejledning af sin egen rige Erfaring. Hans Forhold til sin Hustru var overordentlig lykkeligt; hun var en begavet og kundskabsrig, men ejendommelig Dame, og han satte hende meget højt. I Ægteskabet fødtes to Sønner og to Døtre, men den ene Datter døde tidligt; hun druknede i 1877, nit-

ten Aar gammel. Da Børnene voksede til, tog Moderen til København og førte Hus for dem, først i en treaarig Periode fra 1871-74, siden fra 1878, indtil Brun den 27. Marts 1884 tog sin Afsked og samtidig fik Udnævnelse til Etatsraad. Christianslund solgte han til Gissselfeld Kloster for 98000 Kr.

I Eftersommeren tiltraadte han sammen med sin Hustru en lang Rejse til Tyskland, Schweiz og Italien, og vendte først hjem i Maj det følgende Aar; tog derefter en Tid Ophold paa Skodsborg Badeanstalt og købte i April 1886 en Villa i Vedbæk. Hustruen var jævnlig lidende i de følgende Aar, og den 14. Marts 1889 døde hun efter en Operation.

Denne Tilskikkelse var den haardeste, Livet hidtil havde bragt ham. Den 75aarige Mand, der elskede sin Hustru over alt i Verden, fik herved et Knæk, han aldrig kom over. Han opfyldtes ganske af den Tanke, at Hustruens Død skyldtes forkert Behandling af Lægen, og at denne for enhver Pris maatte dække over sine Fejlgreb. I sin oprevne Sindstilstand arbejdede han sig dybere ind i sin ensidige Tankeverden, der yderligere fik Næring af gamle Antipatier inden for Hjemmets Kreds; en stigende Eksaltation paafulgte og udviklede sig hurtigt til en Række Vrang- og Forfølgelsesforestillinger i visse bestemte Retninger, som i den Grad truede med at tage Magten fra ham, at Familien efter Lægernes Raad ansaa det for nødvendigt at lade ham indlægge

paa Kommunehospitalets sjette Afdeling, hvor han forblev fra 6. Maj til 7. Juni 1889.

Denne Indgriben fra Familiens Side forstaas kun, naar man trænger nøje ind i Hjemmets Forhold, og bundede ingenlunde i egennyttige Motiver; nogle Formuesdispositioner, som han tilrettelagde i sin sygelige Tilstand umiddelbart før Indlæggelsen og senere fremstillede som den egentlige Bevæggrund dertil, vilde øjensynligt kun have været til Fordel for Familien. Men Tildragelsen satte Skel i den gamle Mands Liv. Han, der havde passeret Støvets Aar, fik paa een Gang sin Ungdoms hele Livslyst og Energi tilbage. Hans utrættelige og imponerende Virkekraft, der mere end en Menneskealder igennem havde beskæftiget sig med Smaating i et provinsielt Dødvande — et Milieu hvor han i Virkeligheden slet ikke hørte hjemme —, fik paa een Gang større Formaal. Han ansaa Sindssyge for en Skam og vilde rehabiliteres — rehabiliteres for enhver Pris, og derved ramme en Pæl igennem, hvad han ansaa for Lægernes Overgreb i den personlige Frihed.

Han arbejdede foreløbig i al Stilhed. Aaret efter stiftedes paa hans Initiativ det mærkelige Selskab af Studenter med 50 Aars Jubilæum, der bar Navnet »Academicum af 1890«. — Han henvendte sig til Læseverdenen i et Par juridiske Fagskrifter, men med et saadant Tilsnit, at de maatte interessere større Kredse. De udkom begge i 1892 med et halvt Aars Mellemrum. Det ene, »Et Kriminalforhør«, skil-

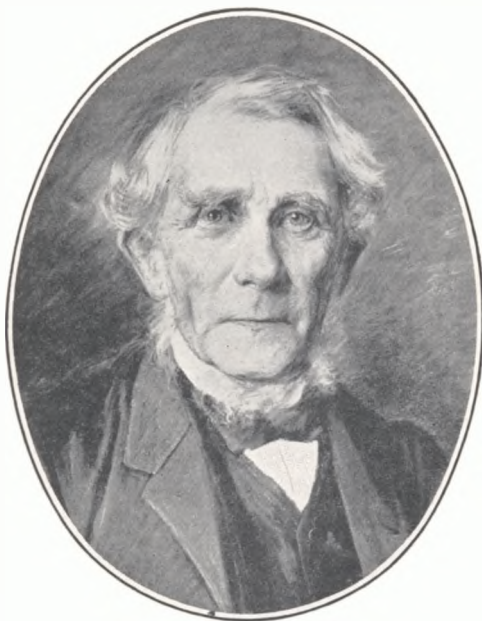
drede Eiby-Mordet, hvortil Forfatteren knyttede en Række Bemærkninger til Forsvar for den gældende kriminelle Procesmaade og vejledende Vink for Forhørsdommere i Almindelighed. Det andet Skrift, »En engelsk Jurysag«, gav ham Lejlighed til at fremsætte sin Modstand mod Nævningevæsenet og det hele hertil knyttede Retssystem; han søger at belyse Juryinstitutionens Overfladiskhed og den Fare for Vilkaarlighed, som den rummer. I begge Bøger viser han sig som Justitsembedsmanden af den ældre Skole, der foretrækker den gamle bestaaende Tingenes Orden for de moderne Ideer; Kommissionsdomstole stod, ret naturlig, hans Hjerter nær som en ideal Form for Retspleje i større Forbrydersager.

Men hidtil var Affæren med hans tvungne Indlæggelse ikke almindelig bekendt. Hans Forsøg paa ad retslig Vej at naa sit Maal var mislykkedes. En Klage til Justitsministeriet resulterede i en Udtalelse om, at Ministeriet ikke kunde anse Indlæggelsen for tilstrækkelig begrundet i de foreliggende Forhold, men at der var overvejende Sandsynlighed for, at en kriminel Forfølgning af Sagen ikke vilde føre til nogen Domfældelse, samt at man iøvrigt vilde forelægge Sagen for Sundhedskollegiet. Dettes Erklæring gik imidlertid ud paa, at Diagnosen (Paranoia) var rigtig stillet, og at Indlæggelsen havde været forsvarlig. Et Andragende til Politidirektøren om kriminel Undersøgelse af Sagen blev ligeledes afslaaet, og en Injurieproces mod en af de paagældende

Læger tabtes gennem alle Instanser. Han valgte da den Udvej at indanke Sagen for Offentlighedens Domstol, og udgav i Foraaret 1894 Pjecen »Vore Hospitaler«, der ikke blot ved Æmnets Natur og det stærkt personlige Tilsnit, men ogsaa ved sin dialektiske Kraft vakte stor Opsigt, og med eet Slag gjorde Etatsraad Brun til en af de mest omtalte og omstridte Mænd i Landet i længere Tid. Pjecen bar tydelige Spor af hans ubeherskede Sindstilstand, der bragte ham til ubevidst at postulere Motiver til Familiens og Lægernes Handlemaade, som for en rolig Betragtning maatte synes udelukkede. For at imødegaa disse Paastande vilde det imidlertid have været nødvendigt at fremdrage alle de herhenhørende private Forhold, og med Fare for at faa Skindet imod sig besluttede Familien og de anklagede Læger, ikke mindst af Hensyn til den gamle Mand, at bevare Tavsheden under hele den offentlige Drøftelse af Sagen.

Den 80aarige Mand havde imidlertid givet Stødet til en Debat, som fortsattes gennem Aaringer, og hvori han selv tog Del med Pjecer og Bladartikler, ofte af en stærkt udæskende Form; andre lignende Tilfælde inddroges i Diskussionen, der efterhaanden formede sig som en Krig om Principspørgsmaal mellem Læger og Jurister. Resultatet blev nogle ændrede Bestemmelser for Indlægning af formentlig sindssyge, og Striden døde først helt hen, efter at Sindssygeafdelingens daværende Overlæge havde trukket sig tilbage fra sin Post.

Under hele dette Felttog, hvor den gamle Mand af egen Drift havde stillet sig selv i første Række, bevarede han sit Helbred og Livsmod i et helt Decennium efter den første opsigtsvækkende Pjeces Fremkomst. Han var

PETER MUNTHE BRUN i sit 80. Aar
(Pastel af Bertha Wegmann)

livlig interesseret for alt, hvad der foregik om ham, og levede i god Forstaaelse med sine herboende Børn. Med det forbigangne syslede han ogsaa; en hel Række efterladte Optegnelser viser, at han interesserede sig stærkt for sine Erindringer og Oplevelser. I sit lange Liv var han kommen i Berøring med mange for-

skellige Mennesker, og omgikkes bl. a. efter sin Afsked en Del med Gehejmekonferensraad J. F. Schlegel, tidligere Guvernør i Vestindien, der var gift med Regine Olsen, en Datter af Kontorchef under Finanskollegiet Terkel Olsen. Fruen havde som bekendt i sin Tid været forlovet med Søren Kierkegaard, Bruns Skolekammerat og Ungdomsven, men skønt hun stod Etatsraad Brun nær og ofte traf sammen med ham, omtalte hun kun en eneste Gang, i Efteraaret 1902, sit Forhold til den store Tænker.

En Aften — saaledes fortalte Fru Schlegel — havde Søren Kierkegaard hørt hende synge og spille et bestemt Musikstykke, og hun havde nok mærket, at det gjorde et vist Indtryk paa ham. Han sagde imidlertid intet den Aften, men næste Formiddag kom han igen, skønt hendes Fader, med hvem han ellers mest plejede at tale, var ude. Han bad hende da give det samme Musikstykke, og umiddelbart derefter friede han til hende. Hun blev saa overrasket og bestyrtet, at hun uden at svare et Ord fo'r ud af Stuen og smækkede Døren i efter sig. S. K. gik da til Faderen paa hans Kontor og friede hos ham til Datteren, af hvis Afgørelse Faderen gjorde Sagen afhængig. Da Faderen kom hjem, blev der dog intet talt den Dag om Sagen; han ventede, at hun skulde tale, men hun kunde det ikke.

S. K. var jo den, der brød Forlovelsen; om alle de meget omtalte pinlige »Eksperimenter« under Forlovelsestiden talte Fru S. intet. Som

Grund til at bryde sagde S. K., at han ikke følte sig værdig nok. Bagefter sendte han hende adskillige Breve, som hun og Schlegel læste i Forening. Det fremgik klart, at Fru S.s Opfattelse var den, at det havde været en virkelig Hjertesag for S. K., og at han havde lidt meget ved Brudet.

— — — — —

Peter Munthe Brun døde den 2. Februar 1904, 90^{1/2} Aar gammel, som en af Landets ældste Jurister. Af hans efterladte Formue gik over en kvart Million Kr. til Legater.

TAVLE I

<p>Johan Mangelosen Brun, Kaptajn og Vandinspektør, 1778—1844 (II Afsnit)</p>	<p>Gift med Birte Langsted 1783—1865 (III Afsnit)</p>	<p>Peder Munch, Præst i Beder, 1782—1834 (IV Afsnit)</p>	<p>Aurelia Broberg 1790—1867 (V Afsnit)</p>
<p>Peter Munthe Brun, Etatsraad og Birkedommer, 1813—1904.</p>		<p>Gift med Ane Munch 1827—89.</p>	
<p>Ludvig Munthe Brun, f. 15. November 1854; Godsejer, Amtsforsvalter i Ribe. Gift 1° 28. Aug. 1899 m. Josephine Kalkerup, † 4. Nov. 1901; 2° 5. Dec. 1905 m. Meta Nielsen, f. 6. Sept. 1878 (1 Barn).</p>	<p>Julie Frederikke Brun, f. 18. Oktober 1856, † ugift 19. Aug. 1877.</p>	<p>Emma Munthe-Brun, f. 8. August 1858. Gift 26. Sept. 1908 med Petrus Si- møen Voank van der Veen, hollandsk Vicekonsul i Kø- benhavn, f. i Schoorlдам 14. Marts 1876.</p>	<p>Johan Munthe-Brun, f. 3. Oktober 1859; Bankdirektør. Gift 22. April 1905 med Margrethe Jør- gine Hansen, f. 23. Februar 1881 (1 Barn).</p>

II

JOHAN MANGELSEN BRUN OG HANS SLÆGT

AF SLÆGTEN BRUN

Familien Bruns Vaaben
(18. og 19. Aarh.)

Johan Mangelsen Brun,
Fader til Peter Munthe Brun
og Søn af daværende Kap-
tajn Peter Brun paa Næs,
blev født den 18. Septbr.
1778 og døbt i Stedje Kir-
ke; Navnet Johan Mangel-
sen fik han efter Generalma-

joren af samme Navn, Faderens Velgører. I 1794 gik han tillige med en ældre Broder paa Krigsskolen i Kristiania, eller som den kaldtes: det matematiske Akademi, men kom senere til København, indtraadte som Underofficer i Livgarden og fik 16. Maj 1800 Udnævnelse til Fændrik i Norske Livregiment. Han blev Premierløjtnant i 1807, 6. Marts, og fungerede under Bombardementet som Adjutant hos Chefen for Ingeniørkorpset.

I disse og de følgende Aar bistod han den kgl. Vandkommission i København (der var oprettet 1805) med Opmaalinger og Kortlæg-

ning, bl. a. af Blegdammene ved Sortedams-
sø. Saadanne Arbejder synes at have ligget
hans Evner og Interesser nær, og de skulde
faa Betydning for hans senere Livsgerning.
Allerede i 1811 søgte han et Embede under
Vandvæsenet, men det følgende Aar indtraadte
en fuldstændig Omordning af Stadens Vand-
forsyningsforhold. De hidtil bestaaende nitten
private Vandkompagnier — fem Springvands-
og fjorten Pumpevandskompagnier — ophæ-
vedes ved kgl. Anordning af 21. April 1812, og
Vandvæsenet underlagdes det offentlige; Byen
inddeltes i lige saa mange Distrikter, som der
før havde været Kompagnier, og samtidig fik
Kommissionen Bemyndigelse til at oprette to
Inspektørposter som Erstatning for de for-
skellige Vandinspektører, der før 1812 havde
staaet i de private Vandkompagniers Tjeneste.
Embederne fik dog en væsentlig anden Ka-
rakter og skulde lønnes med 1000 Rdr. aar-
lig, en efter Datidens Forhold ret betydelig
Gage. Om en af disse Poster ansøgte Johan
Brun i Maj 1812 og ansattes under 9. Juli
som Vandinspektør i København fra 1. Oktbr.,
dog kun paa Prøve i de to første Aar.

Det var en ret omfattende Virksomhed, der
underlagdes de to Inspektører. Den ene skul-
de have Opsigt med de saakaldte Indenvær-
ker, Hoved- og Birenderne i selve Byen, den
anden med Udenværkerne; begge skulde sør-
ge for paalidelige Kort, baade over de inden-
bys og de udenbys Ledninger og Vandløb.
Under den Inspektør, der bestyrede Uden-

værkerne, stod de fem Søer, Damhus-, Peb-
linge-, Sortedams-, Gentofte- og Emdrup-Sø,
foruden Moser, Aær og aabne Vandledninger,
hvorfra der var Tilløb ind til Staden. Han
skulde jævnlig underrette Kommissionen om

JOHAN MANGELSEN BRUN

(Maleri af Emilius Bærentzen; efter en Dødsmaske)

Vandmaalene i Søerne, sørge for Regulering
af Sluserne og holde Orden paa Arbejdsred-
skaber og Flaader, foruden at han maatte til-
se Arbejder og Reparationer paa Værkerne.
Den anden Inspektør, hvem Stadens Vand-
mestre var underlagt, havde bl. a. til Pligt at

være til Stede ved enhver Ildebrand, og han var den af de to, der aabenbart havde flest Bryderier med sit Arbejdsomraade; Folk var ofte vanskelig at stille tilfreds, og »Politivennen« var altid i Stand til at opsnuse, hvor der var noget at pukke paa, ikke blot hvad angik Rendestensbrætterne, der hørte til det daglige Ankestof, men ogsaa med Henblik paa Vandforsyningen. Forholdene i Datidens København var jo ingenlunde storstadsmæssige. Johan Brun og hans Embedsbroder skiftedes da ogsaa hvert Aar med Inspektionen over Inden- og Udenværker, for at godt og ondt ligelig kunde fordeles; at Inspektøren over de udenbys Vandværker, navnlig i Sommertiden, var behageligst stillet, er let forstaaelig.

Umiddelbart efter Bruns Udnævnelse til Vandinspektør blev han, 14. Juli 1812, sat à la suite i Hæren og udgik af Nummer foreløbig for et Tidsrum af to Aar, og inden han tiltraadte Posten, fik han, 11. August 1812, Karakter af Kaptajn fra 19. Maj s. A. at regne. Endelig afskedigedes han 25. Januar 1816 og overgik fra konstitueret til fast Embedsmand under Vandvæsenet kort efter.

I mere end tredive Aar sad Johan Brun som Vandinspektør i København. I 1843, efter hans mangeaarige Kollegas Død, blev der Tale om en Ændring i Vandinspektionen, idet man ansaa det for tjenligst, at der ansattes en Overinspektør og to Assistenten eller Underinspektører, men Brun udtalte sig derimod og holdt paa den gamle Ordning til Trods for, at det

utvivlsomt havde været Meningen at indstille ham til den første Post. Hans Embedsløn, der til at begynde med havde været rigelig, var nu ikke længer tidssvarende, men skønt han beklagede sig derover, opnaaede han dog kun et personligt Tillæg en Gang for alle,

BIRTE LANGSTED
(Blyantstegning)

navnlig fordi man intet vilde foregribe med Hensyn til Embedets Besættelse i Fremtiden. Aaret efter døde han, den 20. December 1844. Den kgl. Vandkommission, blandt hvis Medlemmer var H. C. Ørsted, synes i høj Grad at have paaskønnet hans Virksomhed og bevidner, at han »var en udmærket duelig Em-

bedsmand, der under sin mangeaarige Tjeneste ved Vandvæsenet stedse med Redelighed og Nidkærhed virkede for sit Kald«; Politidirektør Bræstrup var hans personlige Ven.

FRANTZ BRUN

(Daguerreotypi)

Den 28. Oktbr. 1836, paa Dronning Mariæ Fødselsdag, var han bleven Ridder af Dannebrog.

I 1812, den 30. December, havde han ægtet *Birte Langsted*, Datter af Skolelæreren i Gentofte og født i Sognet den 11. April 1783. Hun overlevede ham i mange Aar og døde i en høj Alder den 24. November 1865. — I

Ægteskabet fødtes foruden den ovenfor omtalte Peter Munthe Brun, der var ældste Barn, tillige en Søn og en Datter. Sønnen *Frantz* var født 13. Juli 1815, studerede Medicin, nedsatte sig som Læge og praktiserede fra 1848 i Holbæk, hvor han døde 21. Novbr. 1882. Han blev gift første Gang 28. April 1850 med Juliane Sophie Lunn, født 10. Juni 1819 og Datter af Major Villars Knudsen Lunn paa Knabstrup og Henriette Hersleb; hun døde efter Barselseng den 29. Juni 1851. Anden Gang holdt han Bryllup den 14. Juni 1853 med Frederikke Cathinka Schmidt (Datter af Købmand og Agent Lars Chr. S. og Dorthea Voigt), født i Holbæk 27. Januar 1822, død 15. Marts 1900. — Johan Mangelsen Bruns Datter *Frederikke Lovise* var født den 22. November 1824 og 'døde ugift, kun 27 Aar gammel, den 7. Maj 1852.

Peter Brun blev døbt i Ørkedalen ved Trondhjem den 12. August 1731. Hans Fader, Major Frans Brun, døde i 1733, mens han endnu var ganske lille, og den senere bekendte Generalmajor Johan Mangelsen, Regimentschef i Trondhjem, paatog sig Drengens Opdragelse, da han voksede til. Fra Sekstenaarsalderen var han Underofficer ved 2. Trondhjemske nationale Infanteriregiment og blev Fændrik 8. Maj 1754. Det følgende Aar, 29. Januar, avancerede han til Sekondløjtnant i Regimentets Landeværn og blev 1759 Premierløjtnant; endelig 5. Januar 1763 udnævnt-

tes han til karakteriseret Kaptajn. Han tjente derefter i mere end syv Aar i Trondhjem, indtil han 7. Novbr. 1770 forsattes til 1. Bergenhussiske nationale Infanteriregiment og samtidig fik Udnævnelse som virkelig Kaptajn og Kompagnichef.

Efter at have faaet fast Fod paa Vestlandet erhvervede Kaptajn Brun Gaarden *Næs* i Sogndal, der indeholdt 3 Mænds Brug med Huse og Herligheder. Han fik den tilskødet 14. April 1773 af Hans Lem for 800 Rdr., men afhændede Aarsdagen derefter en Part i den for 300 Rdr.; ved Skøde af 6. September 1775 blev han endvidere Ejer af Stedje Hovedkirke og Ølmens og Kopangers Annekskirker, som han afkøbte Assessor Gerhard Heiberg Falch's Enke Dorothea. I en Række af tyve Aar sad Brun som Ejer paa *Næs*, men stillede den i 1792 til Auktion tillige med Kirkerne, dog paa den Betingelse, at han fremtidig skulde have Bolig paa Gaarden. Den opraabtes for 1000 Rdr., men synes ikke at være bleven bortsolgt straks, hvorimod Stedje Hovedkirke afhændedes. Aaret efter, den 15. April, bortskødte han dog *Næs* for 1600 Rdr., og samtidig solgtes den ene af de to Annekskirker, medens Gaardens saakaldte »Stormands-huse« foruden Udhuse, Rum til Husdyr m. m. samt Frugt- og Urtehave med et lille Stykke Ager sikredes ham og Hustru til Beboelse for Livstid. Kopangers Kirke ejede han indtil 1797.

I 1786, 7. April, blev Peter Brun udnævnt til karakteriseret Major og fik to Aar efter, den 22. August 1788, Bestalling som Sekondmajor.

Under Fejden med Sverig i dette Aar laa han i længere Tid paa Kongsvinger. Han karakteriseredes 18. Marts 1791 som Oberstløjtnant, 10. Juni 1803 som Oberst og endelig 1807,

PETER BRUN
(Miniaturneri; forstørret)

den 9. Januar, afskedigedes han som Generalmajor med en Pension paa 460 Rdr.

Generalmajor Peter Brun, der døde i Sognedal den 3. August 1814, omtales som en kundskabsrig Mand med udstrakt Læselyst. Han var to Gange gift. Første Gang holdt han Bryllup den 10. Marts 1761 med *Martha Gid-*

sken Irgens, født 1732 og Datter af Provst Johannes Irgens i Surendal og Louise Kortholt; det følgende Aar fødte hun ham en Datter, der døbttes 16. Novbr., men ganske kort efter døde Moderen og begravedes i Surendal den 2. Decbr. 1762. Anden Gang ægtede han 26. Juni 1766 *Anna Kaasbøll Munthe*, født 1740 og Datter af Provst Peter Munthe paa Tingvold. Hun blev Moder til mange Børn, ikke mindre end ni Sønner og to Døtre, hvoraf flere dog ikke opnaaede den voksne Alder; men foruden disse skal der have været tre Børn, der døde inden Daaben. Det kneb til sidst med at skaffe Navne, og Moderen skriver ganske morsomt i en Optegnelse over alle sine Børn: »Havde nu flere kommet for Dagens Lys, har [o: havde] vi taget fat paa Bibelen og givet Navne; ellers synes jeg nok at have opfyldet min Pligt i min Ægtestand at føde«. — Hun overlevede sin Ægtefælle; først den 26. Maj 1824 døde hun paa Gaarden Næs. Ved hendes Død var foruden Peter Bruns Datter af første Ægteskab fire Børn i Live, nemlig de to Døtre, der begge var ugifte, men kun to af de ni Sønner; disse to var Caspar Frederik Munthe Brun, født 30. Oktbr. 1770, der den Gang boede i Bergen som afskediget Kaptajn, og den ovenfor omtalte Johan Mangelsen Brun. Arvemidler efterlod hun sig ikke.

Frans Brun var Søn af den senere Oberst og Kommandant i Trondhjem Ole Brun og fødtes 28. Juli 1671. I sin Ungdom tjente han, som hans Enke siger, i »Irland og Brabant«,

men det sidste bør sikkert rettelig forstaas som Flandern, hvortil de danske Hjælpetropper, der var i engelsk Sold, 1692 overførtes fra Irland. I 1700 var han hjemme i Norge og blev vistnok dette Aar Kaptajn for et Reservekompagni af Trondhjemske Infanteriregiment; endnu 1707 nævnes han som saadan. Efter at Karl XII midt under den store nordiske Krig var vendt hjem fra Tyrkiet, finder vi Frans Brun paa Krigsskuepladsen i Nordtyskland; i 1715 staar han ved Brigader Vincents Buddes Regiment, snart i Holsten, snart i Pommern, og skal ligeledes have været med Viceadmiral Chr. Thomesen Sehesteds Flaade, da den krydsede under Rygen; siden fulgte han Tordenskjolds Skibe paa den dristige Færd ind i Dynekilen. Den 2. Oktbr. 1715 blev han karakteriseret Major, og før Krigens Slutning udnævntes han til Premiermajor (14. Oktbr. 1718); omtrent samtidig blev han forsat til 3. Trondhjemske nationale Infanteriregiment, og Resten af sine Dage levede han i eller ved Trondhjem. I det tidlige Foraar 1733, da han havde været paa en besværlig Rejse til Generalmønstring over Skiløberne, kom han udmattet tilbage og døde pludselig efter et Par Dages Sygeleje om Aftenen den 6. Marts. Han blev bisat i Trondhjems Vor Frue Kirke.

Han havde 21. November 1711 ægtet *Anne Katrine Frost*, en Datter af Købmand Chr. Frost i Trondhjem, og ved Mandens Død sad hun, i en Alder af omtrent fyrretyve Aar, tilbage som Enke med ti Børn; der havde været

elleve, men en var død tidlig. Som det ofte var Tilfældet med Datidens Officerer, selv de højere, sad Frans Brun smaat i det; han fremhæves som en meget brav og redelig Mand, men var i dyb Gæld. Umiddelbart før han døde, stod han i Begreb med at »kapitulere«, at afhænde sit underhavende Kompagni ved Salg, en Ting, der var højst almindelig; havde en Mand udmærket sig i Krigen eller staaet lang Tid i Tjenesten, fik han et Kompagni til-delt, men vilde en formuende Yngling avancere hurtigt, købte han sig et. Kongen gav som oftest sit Samtykke, da Krigskassen der-ved skaanedes for Pensionen til den bedagede eller gældbundne Officer, der optraadte som Sælger. Kapitulationen var i dette Tilfælde først bleven underskrevet Dagen efter Major Bruns Død og skulde sikre hans Enke dels en aarlig Pension, dels en Pengesum een Gang for alle; en Premierløjtnant skulde overtage Kompagniet som Chef, og samtidig skulde en Del yngre Officerer rykke op i de ledigblevne Pladser. Regimentets fire ældste Befalings-mænd, der stod for Tur, gjorde imidlertid deres »allerunderdanigste Demonstration og An-søgning«, der gik ud paa at faa den foreslaae-de Ordning omstødt, og det lykkedes. En an-den end den ved Kontrakten bestemte fik Frans Bruns Kompagni, hvorimod en Sekond-major, der forfremmedes i samme Anledning, lovede at yde Enken 325 Rdr. straks og siden betale hende 30 Rdr. aarlig. Men samtidig fik Regimentschefen en alvorlig Irettesættelse.

I et kgl. Reskript af 8. April 1733 til Brigader K. F. Myhlenpforth hedder det nemlig bl. a. : »Udi det øvrige tjener til din Efterretning, at Vi ej uden største Forundring og Misfornøjelse haver fornummet, hvorledes en Del Officerer af dit underhavende Regiment haver fordristet sig, efter at Major Brun allerede ved Døden var afgangen, med Enken om hendes Mands Plads' Afstaaelse en Kontrakt at slutte og samme til Vores Krigskancelli at indsende, hvorfore du dine Regimentsofficerer alvorligen haver at advare, at ingen efterdags til slige Ting uden at forvende Vores største Naade sig formaster, eftersom saadanne Behandlinger efter en afdød Officer vilde geraade til altfor stor Consequence og til at misbruge Vores Naade, naar endogsaa Enkerne skulde tillades deres afdøde Mænds hafte Charger at bortselge, og nogen Officerer søge derved de ældre til Præjudice foruden [o: uden for] deres Tur at avancere.« — Det er et helt lille militært Tidsbillede, der her oprulles for os.

Frans Bruns Enke synes at have slægtet sin Fader paa; hun var aabenbart i Besiddelse af ikke ringe økonomisk Sans. Længe efter at Manden var død blev hun siddende paa deres Gaarde i Ørkedalen, ligesom hun solgte og tilhandlede sig andet Jordegods. I Tiden mellem 1704—10 havde Kaptajn Brun erhvervet Gaarden *Hof* med de to underliggende Smaagaarde *Drugli* og *Aarhoug* og havde senere tilkøbt noget andet Gods, der af Kronen var sat til Auktion. I 1737 købte Enken af sal. Etatsraad Abraham

Drejers Arvinger en Gaard i Ørkedalen, *Sølvberg* kaldet, i Stedet for en af hendes andre Gaarde, som hun havde solgt. Tyve Aar efter Bruns Død bortskødede hun, den 8. Marts 1753, Hof med tilhørende Pladser og de to Smaa-gaarde til Sønnen Hans Jakob Brun, der nogle Aar forinden var bleven gift med Moderens Søsterdatter. I 1761, 4. Marts, fik hun den dog atter tilbage og overdrog den om Sommeren samme Aar, 19. Juni, til Provsten i Dalernes Provsti og Sognepræst til Ørkedals Præstegæld Ole Ross, men forbeholdt sig nogle Værelser til Enkesæde paa Gaarden. Hun maa den Gang have været henimod halvfjerdsindstyve Aar, men levede endnu en Tid lang; hun døde først 1768 (begravet 2. August). I 1733, da hun sad som Enke paa Hof, hedder det om hende, at hun »har opført sig meget honnet, som hendes Stand kunde være konvenabel, og ført et eksemplarisk Liv og Levned«.

Med Børnene synes hun at have haft Tvistigheder paa sine gamle Dage. I 1750 beklager Sønnen Christian sig til Generalauditøren over, at hans Moder forringer Boet og ikke er til at bevæge til Skifte; hun havde nemlig straks efter Mandens Død faaet Lov til at sidde i uskiftet Bo. Baade han selv og hans Søsken-de, siger han, er nu »udi de Omstændigheder, at vi højlig er trængende til den liden Del, man endnu kunde vente at falde til udi Arv efter vores Fader«. Bestræbelserne synes dog ikke at være lykkedes.

Frans Bruns Fader **Ole Brun** var Søn af

den nedenfor nævnte Peder Brun. Dette fremgaar ikke blot af den Omstændighed, at han førte Vaabenet med Bjelken og de tre Liljer, men ogsaa deraf, at hans Søn Lorens nævnes som Brodersøn til den bekendte Hans Jakob Brun. Derimod vides det ikke, naar han er født, men han maa have været en af Peder Bruns ældste Sønner, thi allerede 1662 blev han Kaptajn; den 13. Sept. 1662 reskriberer Kongen nemlig til Krigskollegiet, at Kaptajnløjtnant Ole Brun maa faa et ledigblevent Kompagni i Oplandske nationale Infanteriregiment, og endnu i Aarene 1670—75 var han i denne Stilling. Han synes at være bleven karakteriseret som Major omkring 1681 og fik Udnævnelse til virkelig Major under 3. Oktober 1682.

I Maj 1666 fik Ole Brun kgl. Skøde paa to Pladser i Vaage Præstegæld i Gudbrandsdalen, Jøndal og Halongsøen, som han havde købt for 12 Rdr., og i 1670 boede han paa *Øy* i samme Præstegæld. Senere erhvervede han en ret betydelig Gaard i Faaberg Sogn, *Lysgaard* kaldet, der tilhørte Kronen. Han var bleven forflyttet fra Nordre Gudbrandalske Kompagni til et andet, nærmere Hedemarken, og Lysgaard var bleven anvist ham til Embedsbolig eller Officersgaard. Da dens Indretning ikke var tilfredsstillende og han gerne efter Evne viide bekoste Gaarden sat i tilbørlig Skik, søgte han i 1687 at faa den til Købs; han frygtede ellers for at blive nødt til at forlade Gaarden ved forefaldende Forandring

uden at faa refunderet, hvad han havde udlagt. Hans Ønske blev imødekommet, og Lysgaard tilstodes ham ved kgl. Resolution af 7. April 1688; Gaardens Værdi androg efter ordinær Landetakst 200 Rdr., men med den Sav, som Ole Brun selv havde bekostet, skulde Ejendom og Herlighed efter Amtmandens foretagne Besigtelse være 360 Rdr. værd, og denne Købesum blev — efter et noget bagvendt Ræsonnement — lagt til Grund ved Overdragelsen.

Efter at Ole Brun i Marts 1696 var bleven Oberstløjtnant, udnævntes han endelig den 10. April 1700 til Oberst og Kommandant i Trondhjem og oppebar i denne Stilling 800 Rdr. aarlig. Omtrent samtidig skal flere af hans Sønner være bleven Kaptajner. Ret velhavende, men gammel og svag trak han sig i Begyndelsen af 1707 tilbage til sin Gaard i Gudbrandsdalen og fik 29. Januar Afsked med en Pension af 200 Rdr. Faa Aar efter døde han (1710).

Han var gift med *Maren Lund*, der afgik ved Døden omtrent 1719. Paa Skiftet efter hende blev Lysgaard sat til Auktion den 13. Marts 1719 og tilslaaet Lorens Brun som højstbydende med 1550 Rdr., saa Gaarden maa være bleven betydelig forbedret i Ole Bruns Tid. Lorens blev saaledes Eneejer og som ældste levende Søn alene berettiget til Odel og Aasæde, imod at enhver af hans Medarvinger fik sin Andel af de for Gaarden erlagte Penge; hans Broder Frans underskrev og forseglede Skødet som Vidne, men havde ingen Andel i

den. Lysgaard gik iøvrigt hurtigt ud af Familien, thi allerede to Aar efter solgte Lorens Brun den til Sorenskriveren over Gudbrandsdalen, Mogens Vinsnes. — Ole Brun og Maren Lund havde mindst fire Børn foruden de to her nævnte Sønner.

Peder Bruns Segl. 1670.

Ole Bruns Fader var **Peder Brun**, Stamfaderen til den saakaldte norske Militærslægt Brun; Betegnelsen er for saa vidt træffende, som langt den største Del af dens Medlemmer helt ned til det nittende Aarhundrede tjente i den dansk-norske Hær. Der har gaaet mange Sagn om denne Slægts Oprindelse. Et af de mest udbredte allerede fra gammel Tid gik ud paa, at Familien egentlig hørte hjemme i Frankrig. Denne Tradition kan have sin Oprindelse fra den Omstændighed, at Peder Bruns Søn, den bekendte Generalmajor Hans Jakob Brun, i sin Ungdom stod i fransk Krigstjeneste, og de tre Liljer i Familiens Vaaben, som iøvrigt allerede Faderen førte, er bleven anset som en Bestyrkelse paa denne Overleverings Rigtighed. Et andet Sagn gaar ud paa, at Stamfaderen var Søn af en, iøvrigt ubekendt, Kommandant i Stralsund, Nicolaus Brun, men dette har saa lidt som det første kunnet staa sin Prøve ved nærmere Undersøgelser. Allerede afdøde Rigsarkivar Huitfeldt-Kaas har gjort opmærksom paa disse forskellige Traditioners Usandsynlighed, der nu tilfulde

er godtgjort ved omhyggelige Efterforskninger i danske og fremmede Arkiver. Peder Brun var en jævn Mand — rimeligvis dansk, maaske en Jyde —, der ved egen Dygtighed havde arbejdet sig op til en betydelig Stilling inden for den danske Hær, en Position, som de følgende Slægtled og navnlig hans Sønner vidste at fastholde. Familien opgives i det gamle Adelsleksikon som hørende til dansk Adel, men ogsaa dette er urigtigt. Den Omstændighed, at Peder Brun i Datiden kaldes »ærlig og mandhaftig« i Steden for »ærlig og velbyrdig«, hvad der er afgørende for Adelskabs Tilstedeværelse, er i og for sig tilstrækkeligt til at omstøde denne Paastand.

Peder Brun er født i Begyndelsen af det syttende Aarhundrede, men naar og hvor vi des ikke. Fra simpel Musketer svang han sig op til Fændrik i Christian IV's Livgarde »paa den tyske Bund«. Sandsynligvis maa der her være Tale om Feltoget 1643—45, thi den danske Konges Deltagelse i Trediveaarskrigen, der som bekendt afsluttedes med Freden i Lybæk 1629, maa antages at ligge for fjern. Da Peder Bruns ældste Søn Jens skal være født allerede omtrent 1636, kan Faderen i 1645 ganske vist ikke have været nogen helt ung Mand, men Folk, der »par merite« avancerede op blandt Officererne, var ofte noget til Aars. Sandsynligvis er han identisk med den Peter Brun, der 4. Oktober 1645 fik Bestalling som Løjtnant til Fods over Landfolket. Men allerede to Aar efter finder vi ham

som Kaptajn paa Baahus, saa han maa enten straks have vist sig som en fremragende Befalingsmand eller have gjort sig særlig bemærket i Krigen. Efter at Iver Tagesen Krabbe i Sommeren 1647 havde faaet Forleningsbrev paa Baahus Slot og Len, afløstes den gamle Garnison ved Slottets Overlevering i Septbr. af fire ny Kompagnier, der skiftedes til at gøre Tjeneste paa Fæstningen; Chefen for det ene af disse var Kaptajn Peder Brun. Dog synes han allerede nogle Maaneder forinden at have haft med Fortifikationsarbejder at gøre ved Slottet.

Da Baahus afstodes ved Roskildefreden, forlod han Gaard og Hjem og drog til Norge. I 1657, 10. Juni, var han bleven udnævnt til Major i Baahusiske Infanteriregiment under Oberst Firchs, og skønt de nye Herrer tilbød ham Charge som Oberstløjtnant, vilde han ikke træde i svensk Tjeneste, men begav sig med Kone og Børn til Kristiania. To Dage efter Fredens Undertegnelse, den 28. Februar 1658, fik han af Statholderen i Norge, Niels Trolle, Bestalling som Major paa Aggershus Fæstning og Befaling over dens Garnison. Han maatte bestride baade Konduktørhvervet ved Bygningen og Kommandoen over Soldaterne og deres Indøvning, have Opsyn med Mur og Vold og alt andet Arbejde ved Fæstningen og i Byen. Han fik aarlig 400 Rdr. i Løn, og for sin Umage med Tilsynet ved Jordarbejde og Opmaaling yderligere 200 Rdr., som Voldmestrene før havde oppebaaret.

I syv Aar sad Peder Brun som Major paa Aggershus. I 1665 var der imidlertid en Stykmajor, Jens Pedersen Krudt, der anholdt om Kommandoen over Stedets Garnison og fik Tilsagn derom, skønt Ulrik Frederik Gyldenløve, der i Mellemtiden var bleven Statholder, gjorde Modforestillinger. Gyldenløve synes at have sat stor Pris paa Peder Brun og udtaler sig om ham i en Skrivelse til Feltherren Hans Schack i følgende Vendinger: »Enfin, han er med faa Ord at sige en brav Soldat og god Officer, som sit Kompagni saa vel holder og eksercerer, deslige faa skal findes i Majestæten Tjeneste; hvilket Vidnesbyrd Hr. Niels Trolle, Hr. Iver Krabbe, Generalmajor Ahlefeldt og andre hannem noksom skal give. Dersom nu saadan en gammel Soldat saaledes skulde blive stødt for Hovedet og en anden hannem foredragen, skulde det være hannem for nær og gaa hannem hart til Hjerte. Stykmajoren er vel en god Karl udi sin Profession, og er det mig kært, at han bliver hjulpen, hvorfore jeg og Eders Ekscellens synderligen betakker, mens udi dette kan jeg ikke bifalde hannem, kan og ikke lettelig tro, at han forbenævnte Kommando haver søgt og begæret.« Snart efter maa Peder Brun dog have faaet Udnævnelse til Oberstløjtnant i Vesterlenske nationale Infanteriregiment, thi i 1668 nævnes han som saadan, og netop ved dette Tidspunkt maa han være udset til Kommandant paa Fæstningen Frederiksholm under Oddernæs Præstegæld. Den 1. December

1668 faar han Skøde af Kronen paa Oddernæs Kongsgaard, og ved Tronskiftet 1670 indsender han sin Embedsed som Kommandant paa den nævnte Fæstning. Den anden af de Kristianssandske Befæstninger, Kristiansholm, har antagelig tillige været ham underlagt. Om hans sidste Aar vides yderst lidt. Han angives at have afhændet sin Gaard 1674 og at være død 2. August 1679.

Peder Brun var to Gange gift, men den første Hustrus Navn kendes ikke; Ole Brun maa være Søn af dette Ægteskab. Anden Gang ægtede han *Lisbet Worm*, en Datter af Kaptajn Nikolaj W. paa Aggershus. Hun blev Moder til Hans Jakob Brun, der vandt Navnkundighed som Kommandant paa Frederikssten under Karl XII's Indfald i Norge og døde som afskediget Generalmajor 1739. Peder Brun synes at have haft mindst tolv Børn.

CHRISTIAN FROST

Om Købmand **Chr. Frost** i Trondhjem haves kun meget sparsomme Efterretninger. Han skal være født den 22. Marts 1651, og maa aabenbart have været en meget velhavende Mand og fremragende Borger i Staden. Han var Ejer af Gaardene *Udleren* og *Blaklie*, og boede selv i Trondhjem i sin Svigerfaders, Raadmand Angells Gaard i Strandgaden ved Siden af William Hammond. Af Trondhjems

Raadstuerets Protokol ses det, at han i Efteraaret 1683 var indstævnet for at aflægge korpørlig Ed i en Sag, men fik Udeblivelsesdom, fordi han ikke vilde give Møde; han havde ladet indgive et Skrift under egen Haand, hvori han tilstod at være opnævnt af Byfog-

CHRISTIAN FROST

(Maleri i Privateje)

den til at møde paa Toldboden for at overvære Skipper Thomas Eises Skibs Udlosning, men ikke til nogen Ret at bisidde eller betjene. Chr. Frost ejede flere Parter i Røraas Kobberværk og synes ved Svigerfaderens Død at være indtraadt i dennes betroede Plads ved

Værket. I 1702, den 19. August, døde han; Domkirken fik 27. August ti Rdr. for at lade alle Klokker ringe over hans Lig.

Chr. Frost var 17. Januar 1688 bleven gift med *Margrete Angell*, Datter af Raadmand i Trondhjem Lorens Mortensen Angell i hans

MARGRETE ANGELL

(Maleri i Privateje)

Ægteskab med Abel Jespersdatter, og Tante til den bekendte store Legatstifter. Hun var født 22. Maj 1672. Efter Moderen, der døde mens hun endnu kun var et Barn, tilfaldt der hende en ret betydelig Arvelod, og hun var næppe seksten Aar, da hun ægtede Chr. Frost.

Ved Mandens Død sendte Peter Dass hende en »Trøstevise«. Ordningen af hans vidtløftige Efterladenskaber trak ud længe efter hans Død; bl. a. gjorde Amtmanden over Stavanger Edvard Hammond store Fordringer i Boet, hvorover Margrete Frost 1706 klagede til Kongen. I 1708 kalder Joh. Vibe hende »en velbeholden Enke«; hun boede den Gang i Trondhjem paa Hjørnet af Købmandsgaden og Krambodsveiten. I 1711, da der ved Forordn. af 21. Febr. blev lagt Skat paa Parykker, Fontanger og andre opsatte Sætter saavel som paa Karosser, Chaisser o. lign., faar man yderligere Underretning om hendes huslige Forhold og Velstand. Hun har da en Søn hjemme, som bruger Paryk, foruden fem Døtre, hvoraf tre store og to smaa; ligeledes har hun en parykprydet Tjener, men ingen Forvaltere, Fuldmægtige eller Kammertjenere. Medens hun af Køretøjer kun har en gammel Chaise med Dække over, holder hun dog baade Gaardsdreng og Tjenestepige samt en Skriverkarl, der faar 50 Rdr. aarlig, saa hun har selv ført Forretning efter Mandens Død. Dette fremgaar ogsaa af den Omstændighed, at hun og flere andre medinteresserede i Trondhjem ved Bergens Bytings Dom af 24. Febr. 1705 fik konfiskeret en Del af deres Købmandsvare, som var kommen fra Danzig, men hun opnaaede dog senere Tilladelse til at appellere Sagen for højere Instans; endnu saa sent som 1728 leverede hun Bord og Tømmer til den nye Toldbod i Trondhjem.

Margrete Chr. Frostes opnaaede en meget høj Alder, 91 Aar; hun døde 4. Februar 1763 i Stod, hvor hun synes at have tilbragt sine sidste Leveaar hos en af Døtrene, der var i Ægteskab med Stedets Sognepræst.

AfChr. Frostes Børn nævnes i 1733 to Sønner: Assessor (?Jørgen Chr.) Frost og Peter Frost, som gjorde »Profession af Købmandsskab og Brug«. Foruden den foran nævnte Anne Katrine, der nys var bleven Enke efter Frans Brun, var nu fem Døtre gifte; en med Krigsraad og Krigskommissær Peter Holst († 1734), en anden med Kaptajn Johan Henrik Heide-mann († 1753) ved Brigader Hans Jakob Bruns Regiment, en tredje med Sognepræsten paa Stod, Jakob Hersleb († 1758), en fjerde med Bernt Mølman paa Røraas Kobberværk, og endelig var en femte i Ægteskab med Niels Hersleb († 1752), Kaptajn ved Oberst Mathe-sons Dragonregiment.

LORENS MORTENSEN ANGELL

Familien Angells Segl
(18. Aarh.).

Blandt de Borgerslægter, der ved Rigdom og Rundhaandethed hargjortsignavnkundige i Norge, indtager Familien Angell en fremtrædende Plads. Den mest bekendte er Thomas Albrektsen Angell, den store Legatstifter

i Trondhjem, hvor det Angell'ske Hus den Dag i Dag staar som et værdigt Minde om hans Velstand og Gavnildhed. Til denne By var baade hans Fader og Farfader knyttede, og det er denne sidste, Slægtens Stamfader i Norge, vi her skal beskæftige os med.

Slægten hører hjemme i Angel, og efter dette slesvigske Landskab har den sit Navn. **Lorens Mortensen** skal være født den 9. Marts 1626, og hans Forældre angives som Morten Pedersen, der boede paa Norgaard i Angel, og Anna Pedersdatter. Hvilken Norgaard (eller Nørregaard), der her er ment, lader sig ikke oplyse, men formentlig kan der ikke være Tale om Gaarden af dette Navn i Stenbjerg Sogn i Nærheden af Flensborg; denne sidste tilhørte fra gammel Tid den adelige sønderjydske Familie Petersen (senere v. Deden), men overgik i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede til Hertug Hans den Yngre, hvis Søn Philip udparcellerede Gaarden 1633.

Lorens Mortensen indvandrede omkring Midten af det 17. Aarhundrede til Trondhjem, hvor han drev Handel i stor Stil og snart blev en fremtrædende Mand. Byen havde den Gang fire Stadskaptajner, og 13. Marts 1665 fik bl. a. Lorens Mortensen kgl. Stadfæstelse som saadan; samtidig fik de alle fire kgl. Brev om at forskaanes for andre borgerlige Bestillinger, Paalæg og Tynger, og de maatte frit drive deres Næring og Handel inden- saavel som udenbys, naar de blot erlagde den ordinære Grundskat samt deres Told og Akcise. Da der imidlertid

i Trondhjem næsten aarlig forefaldt Klager over Skatters og Kontributioners ulige Forde-
ling, blev Stadskaptajnerne modererede Skat-
teydelse faa Aar efter fikseret til en bestemt
aarlig Afgift, der fastsattes ved Kontrakt med
Byens Magistrat.

LORENS MORTENSEN ANGELL

(Maleri i Thomas Angells Hus i Trondhjem)

I 1665 fører Lorens Mortensen endnu ikke Tilnavnet Angell. Dette er derimod Tilfældet 1669, da han slutter Kontrakt med Magistra-
ten om sin Skatteafgift. I 1671, 23. Maj, fik han Bestalling som Raadmand i Trondhjem og beklædte dette Embede i fjorten Aar, ind-

til han den 18. Maj 1685 forløvedes derfra; han maatte dog fremdeles beholde »sin Gang og Sæde som tilforn«, hvilket formentlig betyder, at han fritoges for de Forretninger, der knyttede sig til denne Stilling, men beholdt Titel og Rang.

Lorens Mortensen Angell drev Storhandel ikke blot inden for Rigets Grænser, men ogsaa paa Udlandet, navnlig Holland og Hamborg, og havde i Røraas Kobberværk adskillige Parter, som han havde maattet overtage for de Forstrækninger til Værket, han i mange Aar havde ydet. Han var en af Værkets største Interessenter, og da det i 1690 blev bestemt, at der af Participantskabet skulde udvælges en Faktor til at sørge for Materialernes Indkøb og have et nøjere Indseende med dem, valgte man Lorens Mortensen dertil.

Ved Branden i Trondhjem 1681 synes han at have lidt store Tab, ligesom hans Forhold til Kobberværket paa Røraas bragte ham betydelig økonomisk Skade. Dette var den direkte Aarsag til, at han i 1687 havde Vanskeligheder ved at tilfredsstille sine udenlandske Kreditorer og saa sig nødsaget til at erhverve et Kongebrev, der paabød dem at tage Parterne i Røraas som Betalingsmiddel og til den Kurs, som han selv havde maattet antage dem til. Hans udstrakte Forretninger affødte adskillige Retstrætter, bl. a. med Arvingerne efter Joakim Irgens til Vestervig i Jylland; i deres norske Gods fik han Tilladelse til at gøre Udlæg.

Tre Gange var Lorens Mortensen gift. Hans første Hustru var *Margrete Hansdatter Puls*, og Brylluppet stod i Trondhjem fjorten Dage efter Mikkelsdag 1653; hun var født i Hamborg den 11. Febr. 1631 og Datter af Hans Jochumsen Puls, som paa den Tid var Borger og Indvaaner i Hamborg, men siden levede som Handelsmand i Trondhjem, hvor han bl. a. ogsaa var Forstander for Vor Frue Kirke; Moderen hed Rebekka, og begge Forældrene flyttede til Norge 1650. Margrete Hansdatter skænkede sin Mand seks Sønner, men døde i en Alder af 39 Aar den 7. Marts 1670; ved hendes Død var fem af Sønnerne i Live. Aaret efter, den 6. August 1671, ægtede han *Abel Jespersdatter*, født i Bergen 1651, død 1. Januar 1683. Hun anføres som Søster til Peter Dass' Fætter, kgl. Konfessionarius Peder Jespersen, og deres Forældre skal have været Sorenskriver Jesper Hansen paa Helgeland og Margrete Pedersdatter Falch, hvis Moder formentlig var af den gamle norske Adelsslægt Benkestok. Med denne sin anden Hustru havde Lorens Angell syv Sønner og tre Døtre, og blandt dem var *Margrete*, som blev gift med den ovennævnte Købmand Chr. Frost, og *Rebekka*, der ægtede Præsten Anders Dass, den bekendte Nordlandsdigters Søn. Ved Skiftet efter hendes Død fik hver Søn noget over fem Tusinde Rdlr. og hver Datter det halve; de fem af hans tretten Sønner var allerede den Gang døde. Lorens Mortensens tredje Hustru var *Margrete Pedersdatter*, der var Enke efter Lage Jensen. Brylluppet har antagelig fundet

Sted i Sommeren 1684, thi under 7. Juni d. A. oprettes Ægtepagt mellem dem, hvoraf man ser, at Lorens Angells tredje Kone ingen Formue bragte ham; de faa Midler, hendes forrige Mand efterlod sig, gik til hans Kreditorer. Hun fødte i sit andet Ægteskab en Datter og døde 1712; den 22. Novbr. begravedes hun i Frue Kirke i Trondhjem. I et Ligrim tillægges der ogsaa hende Navnet Falch.

Lorens Mortensen Angell var død forinden, den 13. Juli 1697; baade hans senere Svigersøn Anders Dass og dennes berømte Fader Hr. Petter, skrev Ligrim over den »navnkundige Handelsmand« og »fornemme Negociant«. Over Peter Dass' Rim er der Flugt og Farve, en vis drastisk Poesi, i Modsætning til Tidens andre drævende Begrædelsesvers, medens Anders Dass' staar i Samtidens Plan; han havde ikke arvet Faderens poetiske Aare, men vel hans Hang til Rimkunsten.

PROVST PETER MUNTHE OG HANS FÆDRENE SLEGT

Familien Munthes Segl.

Generalmajor Peter Brun († 1814) var, som nævnt i det foregaaende, anden Gang gift med Anna Kaasbøll Munthe og kom ved dette Ægteskab til at staa Muntheslægten nær. Om denne bekendte nor-

ske Slægt foreligger meget udførlige Efterretninger i H. Munthes stort anlagte personalhistoriske Skrift om Familien i ældre og nyere Tid, og en Opregning af alle de her forekommende Data vilde kun være lidet hensigtssvarende. I de efterfølgende Biografier vil Skildrin-

PETER MUNTHE
(Maleri i Tingvold Kirke)

gen derfor saa vidt muligt søge uden om mindre betydningsfulde Begivenheder og kun gaa i Detailler, hvor korrigerende Oplysninger eller nye Enkeltheds Fremkomst opfordrer dertil. —

Anna Kaasbøll Munthe var Datter af Provst Peter Munthe paa Tingvold. Født i Aaret 1700

(4. Januar) paa Kopperholmen i Vedø Præstegæld i Romsdalen blev han allerede som Dreng sendt ned til Sorø Akademi, hvorfra han blev Student tyve Aar gammel og immatrikuleredes ved Universitetet 20. Juli 1720. To Aar

ELISABETH MARIE DASS
(Maleri i Privateje)

efter tog han teologisk Attestats og prædikede for Demis det følgende. Han laa derefter nogle Aar paa Borchs Kollegium og levede siden af Informationer i København, indtil han 20. Marts 1733 fik Kald som Sognepræst til Tingvold paa Nordmør.

I tyve Aar, lige til sin Død, sad Peter Munthe i dette betydelige Præstekald, som han — til mange af sine jævnaldrendes Misundelse — havde opnaaet i en forholdsvis ung Alder; i 1750, 7. Jan., blev han tillige udnævnt til Provst over Nordmørs Provsti, men faa Aar efter kom han af Dage ved et Ulykkestilfælde. Under en Embedsrejse paa Holmvigs-Bugten til Fredø Anneks faldt det ind med Storm og haardt Vejr, Baaden kæntrede og Provsten druknede; det var den 22. Februar 1754.

Peter Munthe var to Gange gift, første Gang med *Elisabeth Marie Dass*, døbt 20. Septbr. 1717 og Datter af Præsten til Alstahoug, Mag. Anders Dass, og den ovenfor nævnte Rebekka Lorensdatter Angell. Hun døde tidligt (begr. 11. Marts 1750) og efterlod ham tre Døtre, medens fire Børn døde smaa. Anden Gang ægtede han *Sophie Hedvig Kortholt*, født ca. 1712 og død 4. April 1786 i Tingvold.

Ludvig Iversen, Peter Munthes Fader, optog Navnet Munthe efter sin Bedstefader paa mødrene Side, Biskop Ludvig Munthe i Bergen. Han var født i Aug. 1666 og efter Fadren, der døde mens han var umyndig, arvede han betydelige Midler og udstrakte Ejendomme, hvis Drift og Administration udelukkende synes at have optaget ham i de yngre Aar. I 1707 søgte han Sorenskriveriet i Romsdal, anbefaledes af Amtmanden som en ærlig og retsindig Mand, men fik ikke Embedet. Den 13. Decbr. 1717 fik han derimod Bestalling som Tolder i Romsdalens Toldsted (Molde) og sad

i Embedet indtil 1732, da Kongen gav ham Lov til at overdrage det til sin Svigersøn, Hans Myhre, som 3. Marts s. A. fik Bestalling derpaa. I Sommeren 1735 døde han i Molde, 68³/₄ Aar gl., og begravedes 27. Juni. — Den 10. Oktbr. 1696 havde han ægtet *Anna Kaasbøll*, Datter af Magistratspræsident i Trondhjem Peter Nielsen K. Hun overlevede Ludvig Iversen; halvfjerdsindstve Aar gammel døde hun i Oktober 1751.

Om Ludvig Iversens Fader, Foged **Iver Andersens** Liv og Levned vides ikke meget. Efter Epitafiet over ham og hans Hustru i Vestnæs Kirke maa han være født omtrent 1630. I en tidlig Alder blev han Foged, først i Ytre Sogn, siden (fra 1659) i Romsdalen. Samme Aar ægtede han Biskop Ludvig Munthes Datter *Anna*, f. omtr. 1639. Paa *Germenes* eller *Germundnæs*, som han beboede, ophobede han betydelige Rigdomme, og over store Dele af Vestlandet nød han Ry som en meget velhavende Mand; som et Eksempel paa den Velstand, der raadede paa Gaarden, nævnes, at Iver Andersen ejede ikke mindre end elleve Sølvkander, hvoraf een endnu skal eksistere. Foruden Germenes besad Iver Andersen ogsaa anden Jordejendom, som han erhvervede paa forskellige Maader. I 1665 fik han saaledes kgl. aabent Brev om at maatte beholde noget Gods, han havde modtaget af en Del Bønder som Vederlag for, hvad han havde forstrakt dem med til deres Skatters Erlæggelse. Aaret efter fik han tilligemed sin Hustru Brev paa

IVER ANDERSEN MED HUSTRU OG BØRN

(Maleri fra Vestnes gamle Kirke ; den mindste af Sonnerne er Ludvig Iversen)

Hallods eller Hollads Tiende i Romsdalen for begges Livstid mod aarlig at yde 200 Rdr. i Afgift til Hørerne ved Trondhjem Skole, Halvdelen til Paaske og Halvdelen til Michaeli. Da Enken døde, efterlod hun sig saa udstrakte Jordejendomme, at deres samlede Matrikel-skyld paa det nærmeste beløb sig til en Sjettedel af hele Fogderiets.

Iver Andersen døde den 23. Januar 1683 og begravedes i Vestnæs Kirke, hvor ogsaa hans Hustru hviler; hun døde faa Aar efter, den 28. April 1688, i en Alder af 49 Aar. Foruden det her gengivne Gruppebillede af Familien skal have eksisteret et Oliemaleri af begge Ægtefællerne, der imidlertid nu er forsvundet; Anna Munthe fremstilledes her lys og smuk med en Salmebog i de sammenlagte Hænder.

Iver Andersen var utvivlsomt en Dattersøn af Lagmanden i Trondhjem, Jakob Pedersen, men to af dennes Døtre var — saaledes som det fremgaar af Ligprædikenen over ham — gift med Personer af Navnet **Anders Iversen**, den ene Forvalter paa Giske Gods, den anden Foged i Romsdalen, Bestillinger, som Svigerfaderen begge havde haft. Man kan derfor ikke med fuld Sikkerhed fastslaa, hvilken af de to der er Iver Andersens Fader, men Sandsynligheden taler for, at det er den sidstnævnte.

Den ene Anders Iversen, Fogden paa Giske (som Sivert Beck var forlenet med fra 1599), var gift med *Anna Jakobsdatter*. I 1608, 5. Februar, fik han Livsbrev for sig og Hustru paa Gaarden *Nedre Germenes* (Vestnæs Sogn, Roms-

dals Len), som han havde fæstet af Lensmanden. Ved Sivert Becks Død 1623 synes Anders Iversen at være fratraadt som Foged, og Lensmandens Enke besværede sig Aaret efter over, at hans Regnskab endnu ikke var i Orden, hvortil Grunden aabenbart var den, at den afgaaede Foged ikke selv kunde faa sit Tilgodehavende ind, et Forhold der ofte klages over i Datiden. Denne Anders Iversen var død før 1633, medens Enken endnu levede paa dette Tidspunkt.

Den anden Anders Iversen, Fogden i Romsdalen, var gift med *Inger Jakobsdatter*. Ligesom Svogeren fik han Livsbrev paa en af Kronens Gaarde (12. Februar 1627), nemlig *Vestnæs* i Romsdalen, som Lagmand Jakob Pedersen havde haft Brev paa, men nu havde opladt for sin Datters Mand. Faa Aar efter gik Vestnæs over til Arvefæste i Familiens første Led, idet Anders Iversen i 1632 (25. Februar) fik udvirket et Kongebrev, efter hvilket ikke blot hans Hustru, men ogsaa et af deres Børn efter Forældrenes dødelige Afgang maatte overgaa i Besiddelsen af Vestnæs for Livstid, kun skulde der ydes sædvanlig Landskyld, Leding og anden Herlighed. Han erhvervede ogsaa andet Jordegods i samme Egn, bl. a. tilmageskiftede han sig 1637 af Kronen en Andel i Gaarden *Øver-Aas* (Vedøens Præstegæld, Vestnæs Otting), hvori han i Forvejen havde Part, og udlagde til Kronen en Odelsjord, *Stokke*, i Grytens Præstegæld. Dertil drev han Sav- og Skovbrug i Romsdal og Gudbrandsdalen, og forpagtede i

1639 Romsdals Korntiende, der var perpetueret til Hørerne i Trondhjem. Ved sin Vindskibehighed lagde han saaledes Grunden til Sønnens Rigdomme.

Som Foged i Romsdalen paalaa det ham at opkræve Skat og Afgift hos Kronens Bønder, og han nødtes da ofte til at modtage Trælast i Stedet for Penge. Disse Savbord kunde det undertiden være vanskeligt at faa afsat, fordi de fremmede Skippere, der indkom til Romsdalens Havnestæder, erklærede at de allerede havde fuld Last inde. Kongen maatte derfor gribe til det Middel at udstede et aabent Brev, hvori det paalagdes de udenlandske Skibsførere som en Pligt, naar de vilde gaa i Havn i Fogderiet, at aftage i Forhold til Skibets Størrelse et Hundrede eller to af de Savbord, Anders Iversen havde modtaget i Skatter og Tiender. Fra Anders Iversens Fogedvirksomhed foreligger et Træk, der kunde tyde paa, at han havde misbrugt sin Stilling til egen Fordel. En hollandsk Skipper var i lang Tid holdt arresteret i Romsdalen af Fogden og Skibsvisitøren, men ved en kgl. Befaling af 12. Februar 1638 fik Lensmanden Ordre til at frigive ham og samtidig sørge for at faa Rede paa, »om samme Foged haver villet solgt fornævnte Skipper nogle Deler«. Skønt Lensmanden erklærede, at Anders Iversen selv højliggen havde benægtet dette, fik han dog yderligere Paalæg om ogsaa hos andre fremmede flitteliggen at lade udspørge og forfare, om Fogdens Benægtelse var sandfærdig. Ikke mange

Aar efter maa Anders Iversen være afgaaet fra Fogedembedet i Romsdalen.

De norske Fogeder i det syttende Aarhundrede synes at have haft en noget andet Stilling i Landets Administration end deres danske Standsfæller. I Danmark var Fogden Lensmandens Tjener og direkte undergivne, ligesom denne maatte bære Ansvar for sin Fogeds Handlinger; i Norge derimod maa Fogedembedet efterhaanden have udviklet sig til en mere selvstændig Stilling, hvad der delvis finder sin Forklaring i det vidtstrakte Landomraade og i den Omstændighed, at de norske Lensmænd ofte sad nede i Danmark paa deres Gaarde eller i høje Embeder. Men selv om dette ikke var Tilfældet, havde Fogden alligevel mere Handlefrihed, og dertil et større personligt Ansvar over for Kongen; de norske Lensmænd antog dog selv deres Fogeder (der ofte tillige var Toldere), i hvert Fald foreligger der ikke Bestallinger for dem før efter 1660, da Administrationen i begge Riger undergik en gennemgribende Omordning. Den ejendommelige, halvt uafhængige Stilling, de norske Fogeder kunde komme til at indtage, er Anders Iversens Forhold til Romsdals Len netop et Bevis paa. Dette Len havde i 1620'erne ligget under Trondhjemgaard, men var dernæst i nogle Aar tilstaaet Rentemester Ove Høg og siden hans Efterfølger Jørgen Vind, der begge i Embeds Medfør maatte være i København. I 1633 blev Lenet atter ledigt og lagdes paany ind under Trondhjemgaard, hvis Lensmand

samtidig fik Brev om at lade den Foged, der nu forvaltede det, beholde det fremdeles og for den Afgift, som han tilforn havde givet Jørgen Vind. Faa Aar efter klagede imidlertid Anders Iversen direkte til Kongen over, at hans Afgift af Romsdalen var for høj, da der ingen Afsætning var paa Savbordene, og Oluf Parsberg paa Trondhjemgaard fik Ordre til at lade Anders Iversen nyde Romsdals Len for en aarlig Afgift af 1100 Rdr. Fogden var saaledes paa en Maade den egentlige Lensmand.

Om Lagmanden i Trondhjem **Jakob Pedersen** findes udførlige Efterretninger i den foran nævnte Ligprædiken (trykt i Kbhvn. 1633), som i det hele afgiver et karakteristisk Billede paa en fremadstræbende Personligheds Levnedsløb i det sekstende og syttende Aarhundrede. Slutningen, der indeholder de biografiske Data, gengives her, ligesom der senere vil blive Lejlighed til at hidsætte Prøve paa en Ligprædiken over en anden betydelig Mand, hvis Virksomhed ogsaa er særlig knyttet til Norge.

Denne salig Mand Jacob Pedersøn, hvis Legem vi have ledsaget til sit rette Hvilested, var barnfødt i Vammenby¹⁾ i Nørre Lyng Herred i Jylland Aar 1536 af ærlige og gudfrygtige ægte Forældre: Faderen ærlig og velagt Mand Peder Ibsøn, Herredsfoged i forbemeldte Herred, Moderen den ærlig og gudfrygtig Kvinde Anna Peders Daatter.

¹⁾ Den gamle Retskrivning er i dette Citat, ligesom i de følgende, kun bibeholdt i Navnene.

Der nu Gud havde deres Ægtestand med denne unge Søn, som var een iblandt tolv Børn, velsignet, ofrede de hannem Herren igen, og det først ved Bønnen, dernæst udi Daaben og omsider ved Optugtelsen i den sande Gudsfrygt, baade hjemme i Huset, indtil han var tolv Aar gammel, og

JAKOB PEDERSEN

(Maleri, tilhørende Videnskabselskabet i Trondhjem)

siden i Viborrig i Skrive- og Regne-Skole i fire Aar, at han saaledes af Ungdommen kunde lære at frygte Gud, hvormed Forældrene beviser Børnene en større Tjeneste end de dennem stor Rigdom, Guld og grønne Skove efterlader. . . . Men der nu denne salig Mand var kommen til denne

Alder, vilde hans salig Forældre, at han skulde begive sig paa andre Steder, der at se og lære det, som hannem i Fremtiden kunde være tjenligt. Er saa kommen først udi Tjeneste med ærlig og velbyrdig Mand Hendrick Gyldenstiern paa Vijtskyldes Kloster¹⁾, hvilken velb. Mand, der han havde haft hannem i sin Tjeneste udi 2 Aar, beskikkede han hannem at tjene sin velbyrdig Moder Fru Jytte, som den Tid havde Vestervig Kloster i Forlening²⁾; der han havde været hos den velb. Frue paa et Aars Tid, blev han forskreven til Axel Viffuert³⁾ paa Riberhus og tjente den velb. Mand for en Livdreng paa 3 Aars Tid. Er saa med sin gode Afsked kommen hjem til sine Forældre, hvilke skikkede hannem til Lybeck, hvor han var i Regne- og Skrive-Skole paa tre Aars Tid. Der han nu var øvet udi det tyske Sprog og Skriven, begav han sig til Rostock i Tjeneste med en Borger Hendrick Gyseeber og tjente hannem udi fem Aar; der han nu agtede at ville forrejse hjem, er han udi Straalsund kommen til velbyrdig Jørgen Bildes Foged i Melstaherred⁴⁾, hos hvilken han blev i 2 Aar. Begav sig saa hjem til sine Forældre, og der hans Fader ved Døden hannem frafaldt, for-

---

¹⁾ Henrik Gyldenstjerne havde Vitskøl Kloster i Len 1563—73.

²⁾ Jytte Podebusk var forlenet med Vestervig fra Febr. 1561 til 1573; hendes Mand, den bekendte Biskop Knud Henriksen Gyldenstjerne døde d. 8. Decbr. 1560 (ikke 1568).

³⁾ Axel Viffert havde Riberhus Len fra 1565—71.

⁴⁾ Jørgen Bilde var forlenet med Sølvitsborg (hvorunder Medelstad Herred) 1568—78.

rejste han (efter at han havde været hjemme et Aar) til Trundhiem, og blev hos velbyrdig Hans Offesøn¹⁾ paa et Aars Tid, indtil velbyrdig Mand Jacob Huitfeldt, som var rejst ned til Danmark, kom op til Lenet, hvilken antog hannem udi sin Tjeneste og skikkede hannem ned til Berritzgaard i Lolland, hvor han var Foged i 2 Aar. Men der velbyrdig Jacob Huitfeldt kom til Danmark sin Gaard at besøge, og befandt hans Troskab og Flittighed, haver han været Hans Velbyrdighed følgagtig til Trundhiem igen, og blev sat til Foged paa Trundhiems Gaard, hvor han var tre Aars Tid, og siden efter den velbyrdig Mands dødelig Afgang i velbyrdig Christian Frjsis²⁾ Tid og udi samme Bestilling i tre Aar. Der nu denne salig Herre havde forfaret og befunden hans Skikkelighed og Forstand, betroede han hannem til at være Forvalter over Rumsdals Len, som velbyrdig Otte Brockenhuus til Veldersløf havde i Forlening³⁾.

Som han nu var kommen til vis Bolig og Tilhold, gav Gud hannem Sind til det hellige og hæderlige Ægteskab, hvorføre han befriede sig en ærlig og gudfrygtig Pige til Hustru ved Navn *Margrete Petters Daatter*, nu salig hos Herren, og med hende leved han i et ærligt og kærligt Æg-

¹⁾ Hans Ovesen Rød var fra 1564 forlenet med Bakke Kloster.

²⁾ Jakob Huitfeldt til Berritzgaard (Musse H.) døde 1583; han havde haft Trondhjemgaard i Forlening fra 1577. Den bekendte Kansler Chr. Friis fik Lenet efter Jakob Huitfeldt.

³⁾ Rentemester Otte Brockenhuus til Volderslev var forlenet med Romsdal fra 1570 til sin Død 1594.

teskab udi 34 Aar; udi denne Stand velsignede Gud hannem synderligen, først med en dydig, vis og gudfrygtig Hustru, dernæst med 7 Sønner og 7 Døtre, hvilke sine Børns ønskelig Opvækst og lykkelig Velfart med mange Børnebørn han ikke uden stor Glæde i denne sin høje Alder set haver; trende af Sønnerne ere vandrede i Vejen [ø: i Forvejen] for Faderen. Derforuden haver og Gud hannem rigeligen og rundeligen med sit ærlige Ophold til sin Dødsdag forsørgt og forsynet.

Midlertid haver han tjent disse velbyrdige Mænd: Salig Otte Brockenhuus for Foged i Rumsdals Len i 9 Aar, velbyrdig Friderick Rosenkrantz¹⁾ over Gidske Gods Forvalteri udi 4 Aar, velbyrdig Sivvert Beck²⁾ over samme Gods i fulde 10 Aar.

Midlertid havde han og Sundmørs Fogderi udi 3 Aar. Tog saa sin Afsked og Forlov, blev derefter af velbyrdig Sthen Bilde³⁾ beskikket til Foged over Rumsdalen igen udi 7 Aar, udi hvilke velbyrdige Mænds Tjeneste han sig saa haver forholdet, at han med Gunst er erløvet og omsider til højere Bestilling voceret og kaldet, som var, at han den 7. Sept. Anno 1609 bekom vor allernaadigste Herres og Konges Brev og Befaling paa Trundhiems Lougstol, hvilken vanske-

---

¹⁾ Frederik Rosenkrantz, der er bekendt for sit Forhold til Ingeborg Brockenhuus, som siden i nogle Aar sad inde-muret paa Egeskov, havde Giske Len fra 1595—99.

²⁾ Sivert Beck, der var bleven Rentemester 1596. fik tre Aar efter Giske Gods i Forlening og beholdt det til sin Død.

³⁾ Steen Jensen Bilde blev Lensmand over Trondhjem m. m. 1601; hertil føjedes 1604 Romsdalen.

lig Bestilling han udi 14 Aar ærligen, kristeligen og vel havde forestaaet og betjent. Men der Gud nu havde kaldet hans salige Hustru Margrete Petters Daatter, og han paa samme Tid var falden udi en heftig Sygdom, da for samme sin Svaghed, høje Alder og store Sorg haver han ladet anmode den høje Øvrighed om Dimission og Forlov fra det besværlige Dommer-Embede, hvilket han og naadigst havde erlanget og forhvervet.

Siden haver han af sin kære Svoger, ærlig og velagt Mand Jon Robertzøn, nu Borgemester her udi Trundhiem, og af sin kære Daatter, ærlig og gudfrygtig Kvinde Margrete Jacobs Daatter, været begærendes, at de, som den Tid paa deres Gaard i Nummedalen havde Tilhold, vilde hennem til Tjeneste forføje sig hid til Byen og paa sig tage Husholdnings Omhu, paa det han fra saadant erlediget kunde nu des roligere tjene Gud, som er ikke heller af denne salige Mand forsømt.

Det Levnedsløb, som her oprulles, er vistnok i det store og hele i Overensstemmelse med Virkeligheden. Ganske vist finder man ikke i Kongebreve fra Midten af det 16. Aarhundrede nævnt en Herredsfoged i Nørlyng Herred ved Navn Peder Ibsen, men dette kan være en Omstændighed af tilfældig Natur. Derimod synes der at være Grund til at stille sig tvivlende over for Opgivelsen af Jakob Pedersens Fødselsaar til 1536, naar man sammenholder de forskellige Episoder i hans Liv og hans skiftende Bestillinger med de paagæl-

dende Lensmænds Af- og Tilgang. Man fejler næppe meget, naar man i Stedet sætter Fødselsaaret til 1546, hvorved han altsaa dør 87 Aar gammel, og ikke som der staar i Ligprædikenen, i »en stor og høj Alder« af 97 Aar. Jakob Pedersen er sikkert bleven en meget gammel Mand, der efterhaanden har tabt Erindringen om sit Fødeaar og haft en Tendens til at gøre sig ældre, end han i Virkeligheden var. Sligt var almindeligt i Datiden. I Tingsvidner fra det 16. og 17. Aarhundrede om Markeskel o. lign., hvor det var af Interesse at høre gamle Folks Udsagn, træffer man ikke sjældn Bønder, der paastaar at kunne huske baade fire og fem Snese Aar tilbage i Tiden, skønt de vage Tidsangivelser gør det sandsynligt, at de paagældende ikke har haft rigtig Rede paa Tiden og deres egen Alder.

Men ellers er der ikke meget at føje til den Biografi, Ligprædikenen giver. Et Bevis yderligere paa de norske Fogeders ret løse Afhængighedsforhold til deres Lensmænd yder den Kendsgerning, at Jakob Pedersen som Foged i Romsdalen i 1595 kunde forholde den nye Lensmand, Mads Sandberg, Fogedgaarden, som han paastod at have faaet Brev paa af Forgængeren Otte Brockenhuus; først da Kongen ved et særskilt Brev udtrykkelig indrømmede Mads Sandberg Gaarden, maatte Jakob Pedersen falde til Føje. Hans Virksomhed som Foged paa Sundmør falder før 1601, og hans Udnævnelse til Lagmand i Trondhjem og Jemteland (efter afgangne Henrik Jørgensen Staur)

bør rettelig angives til 11. Septbr. 1609. Efter Frafaldet blandt Bønderne i Jemteland under Kalmarkrigen var det Jakob Pedersen, som i Egenskab af Lagmand sammen med Klavs Daae og flere udsendtes 1613 for at straffe de

LIGSTEN OVER JAKOB PEDERSEN OG HSTRU
(Trondhjem Domkirke)

troløse Undersaatter, der havde svigtet Kongens og Rigets Sag. Ti Aar efter (22. Febr. 1623) afgik han fra Bestillingen; han var allerede da en bedaget og skrøbelig Mand, der alligevel ikke længe kunde forestaa Lagmandsembedet.

Som Datidens andre norske Embedsmænd drev han Sav- og Gaardbrug, gjorde Mageskifter med Kronen etc. I 1610 fik han kgl. Konfirmation paa *Vestnæs* Gaard i Romsdals Len for sin egen og Hustrus Livstid mod sædvanlig Afgift til Trondhjemgaard. — Jacob Pedersens Død indtraf 3. September 1633. Hustruen tillægges Navnet *Falch*, hvilket stemmer med Figuren i den Seglmedaillon, der findes indhugget i den her gengivne Ligsten fra Trondhjem Domkirke; ganske vist ligner Fuglen mere en Due, men skal formentlig være en Falk. Efter Omskriften paa samme Ligsten, der er læst af Schøning 1762, da den aabenbart var tydeligere, end den nu er, skal hun være død 12. December 1622 i en Alder af 66 Aar; en samtidig Optegnelse angiver Dødsdagen til 24. Novbr. Hun ægtede Jacob Pedersen omkring Aar 1588, og deres Efterslægt, der i hvert Fald for nogle Linjers Vedkommende i andet Slægtled optog Navnet Falch, blev meget udbredt nordenfjælds.

Den rige Foged i Romsdal, Iver Andersen, var som nævnt gift med Anna Munthe, en Datter af den bekendte Biskop i Bergen, **Ludvig Hansen Munthe**. Hovedkilden til dennes nærmere Livsomstændigheder og Familieforhold er ogsaa her den Ligprædiken, som Mag. Engelbrekt Jørgensen holdt over ham i Bergens Domkirke paa Mariæ Bebudelsesdag (25. Marts) 1649, og som er trykt i Kbhvn. 1650. Det

paagældende Afsnit, som i denne Henseende er af Interesse, hidsættes her:

Anlangende den hæderlige og højlærde Mand, *M. Ludvig Munthe*, hans hæderlige og ærlige Herkomst til denne Verden, hans meget gudfrygtige og berømmelige Levned udi Verden samt hans salige Afsked af denne Verden: Da er han avlet af ærlige, gudfrygtige og hæderlige Forældre i Sælland udi Danmark Aar 1593, den 2. Augusti, i Tykiøb udi bemeldte Sælland.

Hans salig Fader var hæderlig og vellærd Mand, Hr. *Hans Munthe*, Sogne-Præst til Tykiøb Sogner, hans salig Moder, ærlig, dydig og meget gudfrygtig Matrone *Catharina Arnoldi de Fine Daatter*, hvilke vare iligen omhyggelige efter den naturlige Fødsel at føre hannem til sin Frelsere Jesum Christum ved den højværdige Daab den 12. Augusti straks derefter. Siden opfostrede de hannem hjemme hos dennem selver paa det sjette Aar. Men efterdi Gud allermægtigste Anno 1600¹⁾ udi den store Pest hans salige Fader og Moder ved den timelige Død henkaldede, blev han skikket til sin salig Faderbroder, hæderlig og højlærd Mand, Mester Ludvig Munthe²⁾, Archidiaconus og Canonicus i Lunde Kapitel, og gik i Lunde Skole fra Anno 1601 til 1613. Derefter blev forlovet med gode Testimoniis til Københavns Universitet sig at begive, og udi sin Alders

¹⁾ Skal være 1601.

²⁾ Identisk med den Ludvig Ludvigsen, der var Medhjælper hos Mag. Hans Mikkelsen, Hertug Christian (IV) s Tugtemester.

20. Aar til det højlovlige Akademi ankom, blev og straks iblandt Studenternes Tal indskreven¹⁾ af Magnifico Vice-Rectore D. D. Johanne Resenio, efter han var eksamineret og havde deponeret under hæderlig og højlærde Mand, M. Vulfango Rhumanno²⁾, Eloqventiæ P. P., den Tid Decano. Blev saa i København henved tre Aar.

Anno 1616 om Foraaret blev han kaldet fra Københavns Universitet til Lunde Skole af hæderlig og højlærd Mand, M. Laurits Pedersøn efter Bispens, salig M. Pofvel Maartensøns³⁾ samt det ganske Kapitels Raadføring at skulle være øverste Hører i samme Skole. Denne Bestilling forestod han og ikke uden synderlig Nytte og Gavn, hvorefter han og Julen dernæst efter blev kaldet af ærlig og velbyrdig Mand, Otte Lindenow til Borreby, Kongl. Majestæts Befalingsmand over Søllesborg i Bleginde⁴⁾, at rejse uden Lands med tvende hans Sønner, Tyge og Otte Lindenow, hvilket han og antog, og drog med dem fra København til Rostock. Rejste siden derfra til Giesen i Landte-Hessen⁵⁾, og paa samme Rejse besaa adskillige Stæder i Tyskland: Lybeck, Lyneburg, Brunswich, Cassel, Marpurg

¹⁾ Han blev immatrikuleret 23. April 1613.

²⁾ Wolfgang (eller Oluf) Rhuman (1572—1637) blev Professor i Retorik 1608.

³⁾ Povl Mortensen Aastrup (1576—1619).

⁴⁾ Otte Lindenow var Lensmand paa Sølvißborg 1612—19.

⁵⁾ I Giessen døde Tyge Lindenow 3. Novbr. 1617; den nedennævnte Johannes Winckelmann skrev en Ligprædiken over ham.

etc. Blev saa der paa det andet Aar og havde deres Lossement hos den hæderlige og vidtberømte Theologum, D. Johannem Winckelmannum, Theologiæ P. P. Seniore, og Superintendentem Dioecesios Darmstatinæ¹⁾. Siden rejste han Anno 1618 til Marburg, derfra til Herborn, derfra til Franckfurt am Meyn og siden til Leipsig. Derfra begav han sig samme Aar efter Paasken til Jena i Dyringen, derfra til Leipsig igen, saa til Wittenberg og siden hjem igen til Danmark, hvor han Anno 1619 promoverede in Philosophiæ Magistrum med største Ros og Berømmelse²⁾; hvorover hans Disciplers velbyrdige salig Moder hannem atter anmodede, han med samme sin Discipel samt tvende hans Brødre, velbyrdig Hendrich og Holger Lindenower vilde peregrinere. Tog derfor sin Rejse efter Befaling til Cassel i Lante Hessen, og blev der i det fyrstelige Collegio paa et Aars Tid.

Anno 1621 rejste han derfra til Straszburg og besaa paa Vejen Darmstad, Heidelberg, Spier og andre flere Stæder. Blev saa der over et Aar og havde Kost og Lossemente hos hæderlig og høj-lærd Mand, D. Tobiam Speccerum S. S. Theologiæ Professorem.

Anno 1622 rejste han derfra til Basel i Svidtzerland og siden derfra ned til Tybingen i Wirtemberger-Land, og var der paa det fyrstelige Collegio i 4 Maaneder, fandt der for sig disse fornemme Theologos, D. D. Lucam Osiandrum,

¹⁾ Johannes Winckelmann, bekendt tysk Teolog, † 1626.

²⁾ Promoveret 10. Maj 1619.

D. D. Theodorum Thumium, D. D. Melchiorem Nicolai, D. D. Jacobum Reichinum¹⁾, af hvilke han fandt stor Nytte og Gavn. Fik saa atter sine Disciplers Moders Skrivelse at forfølge sig til deres Fæderne-Land igen. Drog saa derfra med dennem til Nørrenberg og besaa paa Vejen Nørtingen, Kirchheim, Schwabesche Mund og det Academi Altorf. Fra Nørrenberg rejste han til Bamberg, derfra paa Coburg, hvor den fornemme Theologus Casparus Finckius²⁾ var, derfra til Jena i Dyringen, og saa til Hall i Sachsen og videre til Magdeburg, siden til Lyneburg og omsider til Hamburg, og kom saa med Sundhed hjem igen.

Endelig rejsede han med tvende sine Discipler, Holger og Hendrich Lindenower til det kongelige Academie Sorøe, hvor han da tog rigtig og god Afsked fra dennem. Blev saa efter Guds guddommelige Raad kaldet til en Guds Ords Tjenere og Sognepræst til Borreby og Lyddekiøbings Sogner, og Anno 1624³⁾ til det hellige Præste-Embedet indviet, og betjente samme Menighed udi halvtiende Aars Tid.

Derefter blev han af vor allernaadigste Herres og Konges Hr. Fader, den højbaarne Herre

¹⁾ Lucas Osiander († 1638), Theodor Thumm († 1630), Melchior Nicolai († 1659) og Jacob Reihing († 1628), alle bekendte og fremragende tyske Teologer.

²⁾ Kaspar Finck, Professor og Generalsuperintendent i Koburg, † 1631.

³⁾ Efter Cawallin (Lunds Stifts Herdaminne I. 325) blev han først kaldet 1625: Munthes Formand angives først at være død 2. Marts 1625.

og Fyrste, Kong Christian den Fjerde, nu højlovlige og salige Ihukommelse, kaldet efter den højeste Guds Tilskyndelse til sin egen Slotspræst i København¹⁾, hvor han og som en tro Jesu Christi Tjenere sig i halvtredje Aar forholdte, saa Hans Kongl. Majestæts Hyldest og Naade imod hannem Dag efter anden jo mere og mere tiltog, saa Hans Kongelig Majestæt efter Guds Providents og Forsyn kaldede hannem til Superintendent over Bergen Stift i Norrige Anno 1636, Onsdagen efter Michaelis²⁾. Og haver nu siden den Tid paa halvtrettende Aar saaledes forvaltet dette sit høje bispelig Embede, at enhver er vitterligt om hans store Iver og Nidkærhed for Guds Ære og rene Dyrkelse, om hans store Belevenhed og Venlighed mod hans underhavende Præster og enhver deres Tilhørere, fattige og rige, samt hans idelige Arbejde, han mange Gange selver udi Guds Kirke haver haft, foruden det uforargelige, ædruelige og retsindige Liv og Levned, han inden og uden Hus, hjemme og borte, og hos hver Mand ført haver. Imidlertid haver han levet i Ægteskab med den ærlige, dydige og meget gudfrygtige Matrone *Ingeborrig Søfrens Daatter Frijs*, og holdet Bryllup med hende den 15. Søndag efter Trinitatis³⁾ Anno 1624 udi Lund

¹⁾ Ludvig Munthe fik 5. Juni 1634 Bestalling som Slotsprædikant paa Kbhvns Slot.

²⁾ ☉: 5. Oktober: det kgl. Brev om Udnævnelsen er udstedt 25. Oktbr. — Samme Dag fik han tillagt et Præbende i Bergens Domkirke, som den afdøde Biskop, Dr. Niels Paaske, havde haft.

³⁾ ☉: 5. September.

i Skaane, og siden levet med hende, som en fin, ærlig og oprigtig Ægte-Staldbroder i alle Maade sømmer, udi halvfemte og tyve Aar og avlet tillsammans 15 Børn, 5 Sønner og 10 Døtre, af hvilke de tvende Piger og en Søn med deres salige Fader nu sødeligen hvile fra al Møje og Arbejde, de 4 Sønner og 8 Døtre leve endnu med deres højbedrøvede Moder klageligen igen. . . . Sin Næste haver han saaledes elsket, at han haver været hørig og lydlig imod sine Over-Herrer, venlig og fredelig mod sine jævnlige og mild og rund imod de nedrige¹⁾, som baade Mænd og Kvinder, høje og lave, i Synderlighed de fattige og elendige, denne hans uformodelige Bortgang af Verden herefter i mange Tider skal begræde.

Biskop Munthe døde 12. Marts 1649 og blev bisat under Koret i Bergens Domkirke. Han var en dygtig Prædikant og tog sig med Nidkærhed af Ungdommens Opdragelse i sit Stift. Hans litterære Eftermæle bestaar væsentligst i en Katekismusforklaring »Guds Ords første Alphabet«, der udkom 1644, faa Aar før hans Død, men tillige har opnaaet den Ære at blive optrykt i Nutiden (af C. P. Caspari 1864).

Han havde ikke mindre end femten Børn, hvoraf de tre døde smaa. Hvem hans Hustru var Datter af, har været saare omstridt. Snart er hendes Fader kaldt Søren Friis, snart Sven Friis, snart er han Borgmester i København, snart Bagermester. At han hed *Søren* Friis er

¹⁾ a: Smaafolk.

utvivlsomt, men en Borgmester af dette Navn kendes ikke paa den Tid. Efter de nyeste Gisinger, der fra norsk Side er opstillet om dette Spørgsmaal, skal hun være Datterdatter af den bekendte Historiograf *Hans Svaning*, og denne Hypotese synes ganske antagelig. Om Mag. Hans Svaning er det som bekendt sagt, at han bedre forstod at sætte Børn end Bøger i Verden, og blandt hans talrige Afkom er ogsaa en Datter *Marine*, som 5. Febr. 1604 ægtede *Søren Kristensen Friis*; han havde tjent Lensmanden paa Riberhus, Albert Friis (hvoraf formentlig Navnet), men tog 1603 Borgerskab i Byen og blev siden Slotsskriver paa Riberhus. En anden Datterdatter af Hans Svaning var gift med Ludvig Munthes Broder Arnold, der var Lektor i Lund; da Søren Friis var død tidlig og Enken anden Gang havde indgaaet Ægteskab med en Foged paa Turebygaard, er det ikke usandsynligt, at Datteren kan have tilbragt sin Ungdom hos sine Slægtninge i Skaane. Hun døde i Bergen den 16. Febr. 1654.

Ludvig Holbergs Ytring om Biskop Munthe, at han »billig kan regnes blandt Norges Patriarker«, er vel bekendt og tit citeret. Holberg selv var hans Datterdattersøn. Oberstløjtnant Christian Nielsen Holberg var, som man ved, gift med Karen Lem, der atter var Datter af Abel Ludvigsdatter Munthe i hendes Ægteskab med Sognepræsten til Fane, Mag. Peder Lem.

Biskop Munthes Fader **Hans Ludvigsen Munthe** var efter det Epitafium, der endnu findes over ham i Tikøb Kirke, født omkring

1560 og Søn af Ludvig Munthe, Købmand i Lybæk, i Ægteskab med Elisabeth Paludan. Fem og tyve Aar gammel (22. Jan. 1585) blev han Medhjælper hos Hertug Ulriks Tugtimester, Mag. Povl Pedersen, ligesom Broderen Ludvig Ludvigsen havde været det hos Hertug Christians, men fik Aaret efter (20. Juni 1586) Kald som Sognepræst i Tikøb; det følgende Aar giftede han sig og fik tre Sønner. Han opnaaede ingen høj Alder. Pesten 1601 bortrev ham tilligemed Hustru og den ene Søn; Ægtefællerne døde paa een og samme Dag, den 5. September.

Biskop Munthes Moder hed *Karine (Catharine)* og var Datter af Frederik den Andens bekendte Organist og Sangmester **Arnold de Fine (van Ende)**, om hvem iøvrigt ikke meget vides. Han var Nederlænder og nævnes allerede 1556 som Medlem af det danske Hofkapel; i Treserne beklædte han Stillingen snart som Dronningens, snart som Kongens Organist, og fik i denne Egenskab 1564 Anbefaling paa et ledigt Vikarie i Roskilde Domkirke; han har dog næppe faaet det, men Aaret efter forlenedes han med et andet. I 1565 eftergav Kongen ham hans Part af den Sum, *Aarhus* Kapitel skulde komme Kongen til Hjælp med, hvilket forudsætter, at han maa have haft et Vikarie ogsaa i Aarhus, og i 1571, da han under 5. Juni udnævntes til Sangmester (ell. Kapelmester), fik han atter et Vikarie i Roskilde i Stedet for det Korn, Fetalie og Ved, han hidtil havde oppebaaret fra Københavns Slot; han har altsaa

været godt aflagt med Vikarier. Som Sangmester paalaa det ham flittig at oplære de Børn, som han fik overleveret i Kantoriet.

Frederik den Anden foretog mange Rejser rundt om i sit Rige, for en Del blot for Jagtens Skyld, og førte stadig Hoffet med sig, derunder ogsaa Kapellet. Naar Kongen laa paa Koldinghus, boede Arnold de Fine sammen med de to Hofprædikanter i Provstegaarden i Kolding, som de fik udlagt 1573 til deres Brug, saa længe de var i Kongens Tjeneste. Kapelmesteren skulde have de smaa Sinker i Kongens Kantori hos sig i Gaarden, og underholdt iøvrigt til Stadighed et vist Antal Sangere med Mad og Øl, hvorfor han fik en bestemt ugentlig Sum i Kostpenge. I Helsingør havde han ogsaa sammen med Slotsprædikanten en fast Bolig, naar Kongen holdt Hof paa Kronborg, og i København ejede han et Hus i Læderstræde, som Frederik II først overlod ham til Beboelse for Livstid, men siden tilskødede ham og hans Arvinger ved et kgl. Gavebrev af 24. Novbr. 1578; uden for Nørreport havde han en Have, hvoraf han 1581 betalte Jordskyld. I 1576 var Arnoldus Sangmester bleven optaget i det københavnske Skydebroderselskab.

Kompositioner fra Arnold de Fines Haand kendes ikke; formodentlig har han i langt overvejende Grad været udøvende Musiker. Som en Anerkendelse for den lange Tid, han trofast havde tjent Kongen, fik han 1583 Ventebrev paa det første ledige Kannikedømme, og

samme Aar (5. Oktober) forlenedes han med Kannikedømmet i Aarhus Domkirke, der var ledigt efter Abbeden i Ringsted Kloster, Mag. Iver Bertelsen, med Ret til at nyde det deraf flydende Gæsteri og al anden Rettighed af Godset. Kun faa Aar fik han Glæde deraf, thi han døde allerede 1586, før 13. Novbr., da hans Enke *Barbara* fik et af hans Vikarier i Roskilde for at holde Sønnen Hieronimus til Skole. Arnold Sangmester havde været gift to Gange; hans første Hustru, der var Moder til Karine Hans Munthes, hed *Anne Pedersdatter*. Han efterlod sig flere Sønner, af hvilke Arnold

De Fine. 1740.

de F. en Tid var ansat i Christian IV's Kapel; den Petrus Arnoldi, »Kongens Sanger«, der i 1591 forlenedes med et Vikarie i Roskilde, er formentlig ogsaa Søn af Hofkapelmesteren. Andre af hans Efterkommere blev Præster, saaledes var den norske Biskop og Historiker Arnold de Fine

(† 1672) hans Sønnesøn. — Familien, der senere er knyttet til Norge, skal i ældre Tid have ført et Vaaben med en And; hosstaaende Afbildning er fra det 18. Aarhundrede.

PEDER NIELSEN KAASBØLL

Peder Nielsen Kaasbøll skal stamme fra Fyn, og Navnet siges at hidrøre fra Kogsbølle, en

af de gamle Betegnelser for Herregaarden Holckenhavn; Faderen Niels Kaasbøll anføres som Gaardens Ejer og kaldes »Amtsforvalter« i Odense. Det første maa være lige saa urigtigt som det sidste, thi dels tilhørte Holckenhavn hele det sekstende og syttende Aarhundrede igennem Ætlinge af gamle Adelslægter, bl. a. saa historisk bekendte Personligheder som Ellen Marsvin og Kirsten Munk, og ophørte med at hedde Kogsbølle allerede 1593; dels kendes overhovedet ikke Titelen Amtsforvalter før hen i Slutningen af det syttende Aarhundrede, da AmtskrIVERne, navnlig i de større Amter, begyndte at kaldes saaledes. Derimod er det tænkeligt, at en af Peder Nielsens Forfædre har været knyttet til denne fynske Herregaard som Foged, Fæster ell lign. og af den Grund har antaget Navnet.

Peder Kaasbøll kom i hvert Fald til Norge, og fik 20. Februar 1672 Bestalling som Foged over Ørkedalen med en Løn af 200 Rdr. af Fogderiets Indkomst, men blev faa Aar efter (21. April 1677) Stiftamtskriver i Trondhjem Stift, hvilket Embede var aflagt med 300 Rdr. aarlig. Med denne Bestilling forbandt han fra 27. Novbr. 1686 tillige Embedet som Præsident i Trondhjem, og hans Indtægter som saadan bestod i en forholdsvis Andel i Akcise og andre Indkomster, ligesom Tilfældet var med de andre Medlemmer af Magistraten.

Peder Kaasbølls private Forretningsforhold og Pengeaffærer var mangeartede og meget indviklede; han synes at have været indspun-

det i hele det tætte Væv af Foretagender, som Rentemester Henrik Müller var interesseret i. Kaasbøll var Jordegodsejer, havde Andele i norske Bjergværker, Andele i Røraas og Parter i Løkkens Kobberværk; han synes at have givet Foranledning til en mere hensigtsmæssig Ordning af Ejerforholdene ved Løkkens Værk, thi da han i 1683 forestillede Kongen, hvorledes Participanterne i Værket »ingen lovlige Deling tilforn skal være imellem gjort, saa at enhver efter Fornødenhed kunde vide, hvad hannem kunde vedkomme at svare til«, blev Resultatet dette, at Statholder Gyldenløve fik Ordre til at udmelde Kommissarier til Sagens Undersøgelse og Ordning.

Præsident Kaasbøll var bl. a. Ejer af *Devle* paa Strinden og havde en Gaard i Trondhjem, hvor nu Norges Bank ligger. En mærkelig Anekdote, der sættes i Forbindelse med Peder Kaasbølls Navn, fortælles fra Christian den Femtes Besøg i Trondhjem 1685. Kongen lod sig en Dag forlyde med, at han vilde besøge Griffenfeld paa Munkholmen, men aldrig var dette Ønske udtalt, før K. modtog en saalydende Seddel uden Underskrift: »Dersom han ikke i Morgen, om Kongen vil til Munkholm, siger, at der ikke er en eneste Baad, hvorpaa Kongen kan betros sig, skal det koste hans og hans Families Velfærd.« Historien skyldes formodentlig en af Sønnerne.

Da Sammenbrudet kom over Hovedet paa Rentemester Müller, synes han at have trukket Peder Kaasbøll med i sit Fald; mellem de

to Mænd var der aabenbart væsentlige Ligheder og Berøringspunkter i den moralske Forretningsopfattelse. Da Kreditorerne i Firserne faldt over Henrik Müller, var ogsaa Kaasbøll indblandet i en Mængde Retstrætter om Pengeaffærer; de laa indbyrdes i Proces med hinanden, og Kaasbøll fik i 1688 Ret til at gøre Udlæg i Müllers Gods i Norge. Aaret i Forvejen havde K. ligeledes faaet Udlægsret i det norske Pantegods, der tilhørte Dronning Christines Resident i Hamborg, Emanuel Texeira, som skyldte ham Penge, og netop Familien Texeira var en af Müllers Hovedkreditorer. I Begyndelsen af Halvfemserne gjorde Kaasbøll en Rejse til København, hvor han laa i lang Tid for at ordne sine Affærer, og fra hvilken han aldrig vendte tilbage til Norge. I Egenkab af Stiftamtskriver var han nemlig kommen i stor Restance med sine Regnskaber, og af denne Aarsag blev han afsat fra begge Embeder; den 15. Oktbr. 1692 fik Erik Madsen Bestalling som Stiftamtskriver i Kaasbølls Sted, og snart efter synes Andreas Tønder at have replaceret ham i Præsidentembedet. I en samtidig Optegnelse noteres endvidere, at han blev sat i Arrest og døde der. Usandsynligt er det ikke, da man fo'r haardt frem mod saadanne Restanter; Rentemester Müller havde for mange Aar siden lidt samme Medfart for atter at komme til Ære og Værdighed. Vist er det, at der i 1692 var meget Skriveri om Indsendelsen af Peder Kaasbølls Regnskaber. Da han var død (han skal være begravet i Hel-

liggejst Kirke i Maj 1693), viste det sig, at hans Bo skyldte Kongens Kasse omtrent 21000 Rdr., hvilket den Gang var en meget betydelig Sum. Gaarden i Trondhjem med tilhørende Brygge solgtes til Oberst Chr. Fr. Marschalck for 1700 Rdr., medens hans Andel i Løkkens Kobberværk var bleven bortauktioneret for 6500 Rdr. til Oberst Johan Lemfort, hvem det forøvrigt siden gik paa en lignende Maade som Kaasbøll, blot ikke i saa stor Stil. Parterne i Røraas købte Værket selv.

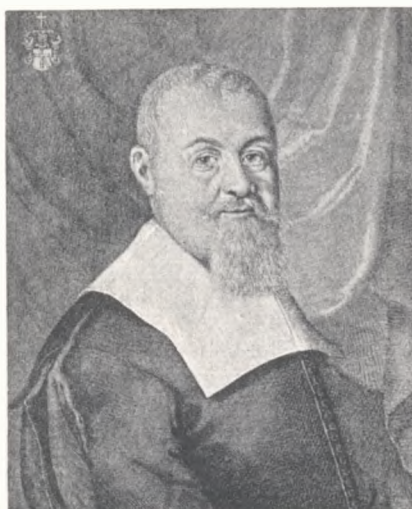
Generalløjtnant Peter
Kaasbølls Segl.

Peder Kaasbøll havde fire Sønner og otte Døtre. De mest bekendte af hans Sønner er Peter K., der var en fremragende Artilleriofficer († som Generalløjtnant 1767) og tillige interesserede sig for Genealogien, samt Præsten Eiler Kristoffer K. († som Sognepræst ved Helliggejst Kirke i Kbhvn. 1754), der nød Anseelse som en begavet Prædikant, men havde Ord for at kunne bande som en Matros, naar han lagde Præstekjolen. Datteren Anna var, som nævnt ovenfor, gift med Tolderen paa Molde, Ludvig Iversen Munthe.

Moder til Præsident Kaasbølls tolv Børn var *Milde Eilersdatter Schøller* (f. 21. Sept. 1655), som han havde ægtet 30. Decbr. 1674. Hun var Datter af *Eiler Schøller* til Kirkesæter, der var født 21. April 1628, studerede i Leyden og siden var Raadmand i Trondhjem, og som 1681 blev Overhofretsassessor. Den 1. Nov. 1653

holdt han Bryllup i Trondhjem med *Gunilde Melchiorsdatter*, født Hellig tre Kongers Dag (6. Jan.) 1628 og Datter af Præsten i Hitteren Melchior Jakobsen, der er bekendt fra den Arrebo'ske Sag; det var nemlig ved hans Bryl-

In Effigiem Amplissimi Viri GASPARI
CHRISTOPHORI SCHÖLLERI
GASPARI hic ille est laicus & Norwagiae Rector
Qui deum et patriam pariter in mente habuit.
Quae utroque prole Deo similisq; Parenti.
Ingenuo replet part sua fata uisus
Dignos Natura et quos fatis ordine salus
Sua praeium uoluit addere sola potest B. 1662

KASPAR KRISTOFFERSEN SCHØLLER
(Kobberstik)

lup i Hevne 1619, hvor det gik lystigt til med Sang og Dans, at Biskoppen udviste den ufor-sigtige Adfærd over for nogle tilstedeværende Kvinder, der væsentlig førte til hans Afsæt-telse. Efter Gunildes Død 23. Febr. 1662 æg-

tede Eiler Schøller 1664 Susanne Kristoffersdatter Tønder (1640—75). Selv døde han fattig den 14. Febr. 1705 i Trondhjem, hvor han logerede hos en Enke. Fogden i Inderøen, Johan Helsing, der var gift med en af hans Døtre, og i sin Tid havde været Fuldmægtig hos Svigerfaderen, fraskrev sig Arv og Gæld, men forbeholdt sig bl. a., hvad han havde forstrakt den afdøde med; det hedder iøvrigt, at der efter Eiler Schøller kun er fundet ganske faa Ejendele, mens det af Skifteforretningen efter hans forhen afgangne Kæreste er fornummet, at han den Tid ejede gode Midler af Jordegods og andet, men at man nu ikke ved, hvor det er blevet af.

Eiler Schøller var Søn af *Kaspar Schøller*, f. 28. Jan. 1582, † 6. Maj 1661 og gift 11. Jan. 1607 med *Ellen Kristensdatter*, som døde 6. Juli 1657, 70 Aar gl. Han boede fra 1606 i Trondhjem, men fik 1628 Gjølmø efter sin Broder. Var iøvrigt Forvalter paa Bakke Klosters Gods og valgtes flere Gange til Borgmester i Trondhjem. Han var atter Søn af *Kristoffer Schøller* (1534—94), der 1574 kaldes Kristoffer Skriver og da var Borger i Ribe; om han har været Slotsskriver paa Riberhus, er usikkert. Den 24. Aug. 1567 blev han gift med en Datter af Raadmand Hans Andersen i Ribe ved Navn *Karen*. Om hans Fader *Iver Schøller* vides intet paalideligt.

PETER DASS OG SØNNEN ANDERS

Provst Peter Munthe paa Tingvold kom ved sit Ægteskab i nær Slægt med Nordlands bekendte Digter Peter Dass; Munthes Hustru, Elisabeth Marie Dass, der blev Bedstemoder til Johan Mangelsen Brun, var nemlig en Sønnedatter af Digteren. Hvad der i det efterfølgende kan fortælles af rent biografiske Efterretninger, navnlig om Digteren selv, hvis Liv og Skrifter i den sidste Menneskealder har været underkastet indgaaende Undersøgelser, maa nødvendigvis i mangt og meget falde sammen med, hvad Welhaven og navnlig A. E. Erichsen allerede for fyrretyve Aar siden har kunnet oplyse om den mærkelige Digters Liv og Levned.

Om **Peter Dass** (der iøvrigt altid selv skrev sig *Petter* Dass) gælder det i endnu højere Grad end nogen anden Digter fra det dansk-norske Fællesskabs Tid, at han hører Norge til. Han er mere national norsk end Holberg, der særlig knyttedes til Danmark og efterhaanden kom under Indflydelse af den evropæiske Kultur; Peter Dass, der hele sit Liv levede fjernt fra de store Kulturcentre, bevarede den norske Oprindeligheid, og hans Digtning, let tilgængelig for det store Folk, smelter som ingen andens før 1814 sammen med hans nordlige Hjemlands Natur og Levevis. Men det er gaaet Peter Dass, ligesom det er gaaet andre Digttere med Ejendommeligheder, som Tiden ikke forstod at værdsætte; han har ikke været »fin«

nok for de litterære Cirkler, og det er egentlig først i sidste Halvdel af det nittende Aarhundrede, at hans Ry er trængt ud over den norske Almues snævrere Kredse.

Peter Dass er født paa Helgeland, paa Gaarden Nord-Herrø i Alstahoug, hvor han siden virkede sit hele Liv. Faderen skal have været Skotte, og indkom til Norge en Snes Aar før Sønnens Fødsel; det er utvivlsomt den *Peter Petersen* fra Dundee i Skotland, som i April 1635 tog Borgerskab i Bergen. Formodentlig har han siden optaget Navnet Dass, der synes at være kendt i Bergen allerede før hans Tid, og atter senere (maaske først langt ned i Tiden) er dette ændret til Dundass (ell. Don Dass), en Kombination af Fødested og Navn. Peter Petersen kom ved sit Ægteskab med *Maren Pedersdatter Falch* til Helgeland, hvor hendes Fader Peder Jakobsen Falch, en Søn af den ovenfor omtalte Lagmand Jakob Pedersen, var Foged. Sytten Aar gammel blev hun (ca. 1646) gift med den betydelig ældre Peter Petersen, der døde allerede seks-syv Aar efter, da hun havde skænket ham fem Børn, hvoraf Peter Dass, født 1647, var den ældste. Hun giftede sig to Gange senere og døde først 15. Juni 1709, 80 Aar gammel. Peter Dass blev ved Faderens Død sat i Pleje hos sin Moster paa Helgeland, gift med Præsten i Nærø, men sendtes ca. 1660 til Bergens Skole, hvis Rektor var den tidligere nævnte Arnold de Fine, som siden blev Biskop i Trondhjem. I 1666, 20. Juli, immatrikuleredes han ved Universi-

tetet, men opholdt sig kun to Aar i København; tog derpaa hjem til Nordland som Huslærer hos Præsten i Vefsen, Jakob Wirthmand, hvis Hustru Elisabeth Larsdatter havde været gift med Formanden i Kaldet Anders Sørensen. Af dette første Ægteskab havde hun blandt andre Børn en Datter *Margrethe*, som blev Peter Dass's Kone.

Hans Huslærervirksomhed i Vefsen kan ikke have varet mange Aar. I Sommeren 1671 ansøger han Kongen, om det maa bevilges ham »fattige Karl« at være Henrik Dinclow, residerende Kapellan til Næsne, Ranens og Dønnæs Menigheder, behjælpelig med Kirkernes Betjening nu i dennes Alderdom, og 22. Jan. 1672 faar han Beskikkelse som Huskapellan til Næsne og Ranen, saafremt han da ellers »til Prædikeembedet dygtig befindes«, hvilket blot betyder, at han skal overhøres af Biskoppen, forinden han ordineres; hvis han forholder sig tilbørlig i Lærdom, Liv og Levned, maa han tillige succedere. At han virkelig har tiltraadt sit Kapellani i Foraaret 1672, skulde man antage. Samtidig med, at han fik et Levebrød, der ganske vist kun var fattigt og ringe, trolovede han sig med Margrethe Andersdatter, men snart efter maa der være indtraadt en Afbrydelse i hans Virksomhed. Thi under 17. Septbr. 1673 findes udstedt et kgl. aabent Brev, hvorved Studiosus Peter Petersen Dassius faar det med sin trolovede Fæstemø begangne Lejermaal eftergivet. Naar han endnu kaldes Studiosus, maa dette sikkert kunne forliges med,

at han allerede tidligere har fungeret som Huskapellan i Næsne. I det hele maa det have været en aargammel Historie, der nu først fik sin endelige Afgørelse, medens den Barnefødsel, der sigtes til (Sønnen Lars^{?)}), paa den anden Side maa have fundet Sted, efter at Faderen havde søgt Huskapellaniet hos Dinclo, altsaa formodentlig 1672. Tilfældet var iøvrigt ikke ualmindeligt, selv blandt Gejstligheden; Aarene 1670-73 kan opvise ni saadanne Oprejningsager blandt norske Præster. Det satte næppe nogen Plet paa sin Mands Navn, men Autoriteterne opretholdt Paatalemyndigheden, fordi der til Eftergivelsen var knyttet en Pengeerlæggelse; i datidige Fogedregnskaber vil man lægge Mærke til, at Lejermaalsbøderne var en sikker aarlig Post, selv om denne Indtægt hørte til »de uvisse«. I Peter Dass's Oprejningsbrev hedder det da ogsaa, at han og hans Trolovede skal »tiltænkt være noget efter deres Middel og Lejlighed samt Superintendentens billig Sigelse til næste Hospital at udgive«; de slap saa tillige for at staa aabenbar Skrifte. Peter Dass synes saa lidt at have taget Sagen fra den begrædelige Side, at han tvertimod skrev en Vise derom med Titel »Coridons¹⁾ Landflygtighed«. Poemet kendes ikke mere, men i en gammel Fortegnelse over Digterens Viser og Vers findes følgende Bemærkning vedføjet: »Denne Vise blev gjort, da Autor havde kom-

---

¹⁾ *Coridon* er et romansk Hyrdenavn, der allerede findes hos Vergil (se f. Eks. *Bucolica*, *Ecloga* II).

met sin Fæstemø for nær, hvorføre han maatte rejse til København om Opvejsning«.

Det var som sagt kun et fattigt Levebrød, Peter Dass havde opnaaet ved sit Kald som Huskapellan i Næsne; efter hans eget Udsagn nød han ikke ringeste Skilling eller Skillings Værd af Præsten eller Menigheden. At han selv har følt Fattigdommens Byrde, derpaa tyder flere af hans Digte; at han har været forstemt og misfornøjet med Livets ulige Fordeling af Tilværelsens materielle Goder, faar man et dybt Indtryk af i hans Rim om »Mammons Regimente og Plutonis Herredømme«, hvori ogsaa spores en Følelse af personlig Miskendelse. Digtet maa stamme fra 1678-79, netop fra hans Trængselsaar. Med Smerte fornemmer han, hvor megen Magt Guldet har over Verden:

Der lever ingen Mø saa fin,
Est du kun rig, hun bliver din,
Ja skal dig gerne tage.

Vil man gaa til de store Herrer, maa man tage Guld og Penge med, ellers kommer man til at staa uden for Porten »og klappe fuldvel længe«. Hvad har vi nu, fordi vi gik i Skole tyve Aar og fik banket Ryg og Kjol? Det var dog for de rige Burscher de store Kald var bestemt, det var dem, som kom til at sidde højest paa Lykkens Stole; den, der ikke forstod en Glose,

Han over os til Ærens Top
For Pengers Skyld blev højet op,
Og blomstrer som en Rose.

Hans Sønner skal ikke faa Studiekappen over
Skulderen:

Nu, vilde Gud mig Sønner smaa
End ti og ti forære,
Før een af dem i Skole gaa
Skal og min Middel tære,
Før skal jeg fly dem Naal og Traad,
Og heller i en Fisker-Baad
Ved Snøret dem oplære.

I 1681 afgik Henrik Dincloew ved Døden; Peter Dass blev nu hans Eftermand, og hans Kaar bedredes. Otte Aar efter døde Sognepræsten til Alstahoug, og den 18. Maj 1689 fik Peter Dass kgl. Brev paa Kaldet. Den fordums Huskapellan i Næsne blev derved en af Nordlands bedst aflagte Prælater og med en ret betydelig Indflydelse paa Helgeland. Under Embedet hørte to selvstændige residerende Kapellaner, der, ligesom Sognepræsten selv, atter holdt personelle Kapellaner. Gav Embedet end gode Indtægter, saa var Gerningen til Gengæld møjsommelig og farefuld; Præsten maatte i Vind og Vejr drage lange Veje til Baads mellem Skærene og paa den aabne Fjord for at naa rundt til sine Sognebørn. Peter Dass skildrer i »Nordlands Trompet« Naturens Haardhed og Ubarmhertighed:

Om Vinter, naar Klippene ligge betakt,
Da puster her ud en af Øster med Magt,
Som bide kan digt udi Næse;
Da kan man med Hast blive graa udi Skæg
Da vanker her Hagel-Bræst, Smæld udi Væg,
Tandgnissel og Pust udi Næve.

Med Velstandens Stigen svandt Mismodets og Sortsynets Skygger fra Peter Dass's Pande; Sønnen blev ikke oplært i en Fiskerbaad, men fik Krave og Kjole som Faderen. Der er her noget almenmenneskeligt i hans Karakter,

PETER DASS ca. 1684
(Maleri i Melhus Kirke)

der ikke netop hæver ham op over Mængden. Peter Dass var efter alle Vidnesbyrd en godgørende Mand, der ikke som saa mangan anden Præstemand gav Ord og skønne Talemaader fra sig i Stedet for Brød, skønt han havde lettere til Poesien end de fleste; den

vejfarende søgte ikke forgæves Ly i Alstahoug Præstegaard, som laa ved Alfarvej, og den fattige, der bad om Almisser, blev ikke afvist; i Misvæksttider laante han Korn til Bønderne over hele Fogderiet. Trods disse tiltalende Sider i hans Karakter tyder andre Træk paa, at Modgangs Tider og Fattigdoms Aar havde gjort ham paaholdende, lært ham at skatte Rigdommens Goder og ikke betragte dem fra Vrangsidens alene. At han vaagede over, at ingen Indtægter gik fra Kaldet, var kun rimeligt; i 1701-2 havde han lange Tvistigheder med Dønnæs' Godes Ejere om en Fisketiende i Aasvær og ligeledes med en af de residerende Kapellaner, hvem han havde laant Penge, som han ikke kunde faa tilbage; samme Kapellan synes dog at have været en højst utiltalende Personlighed, der ikke tilstrækkeligt skønnede paa det gode, Peter Dass havde udvist mod ham. Men ogsaa over for Sønnen Anders, da denne laa som Student i København, synes han at have været kneben med Ressourcer, skønt hans Velstand tillod ham at underholde sin Søn paa en rimelig Maade. Hans Fætter i København, kgl. Konfessionarius Peter Jespersen, der tog sig af den unge Anders i Hovedstaden og lod til at have et mere aabent Øje for Ungdommens Fornødenheder hernede end Peter Dass oppe i Helgeland, maatte jævnlig holde sin gamle Ven til Ilden.

Af det nedenfor anførte Skifte efter Anders Dass faar man det Indtryk, at der, endogsaa i

særlig Grad, har hersket Velstand i Alstahoug Præstegaard. At Faderen, der bl. a. tillige drev udstrakt Jægtebrug, har lagt Grunden hertil, er utvivlsomt. Med Peter Dass's Paaholdenhed og Vindskibelighed i Minde forstaar man hans

MARGRETHE ANDERSDATTER, PETER DASS's
(Maleri i Privatteje; overmalet i nyere Tid)

Iver efter at overlade det gode Kald til Sønnen, for at ikke en fremmed skulde høste Frugten af hans Sved gennem Aarene. Efter Christian V's Død undlod han ikke den Forsigtighedsregel at søge Konfirmation paa sit

Kald, som ogsaa blev tilstaaet ham 27. Januar 1700. Fra Tiden kort efter (24. April) foreligger Kopi af et Aktstykke, hvori Peter Dass oplader Kaldet for sin Søn, men om det nogensinde er indsendt, vides ikke. I Efteraaret 1701 søgte derimod Anders Dass, aabenbart paa Faderens Foranledning, om han maatte adjungeres ham i hans Alderdom og Svaghed og siden succedere, naar han afgik, men Kancelliet vilde ikke bevilge Ekspektancen. Kort efter forsøgte han atter, og paany i Foraaret 1702; i Supplikbogen staar paa dette sidste Sted disse Ord: »Anders Dass repeterer sine forrige mange Supplikker om Ekspektans paa hans Faders Kald« — men Kancelliet stillede sig stadig modvilligt. Først da Peter Dass selv i Efteraaret 1702 ansøgte derom, bifaldt Kongen ved et aabent Brev af 13. Januar 1703, at han oplod Kaldet for sin Søn, men selv maatte nyde Halvdelen af Indkomsten, saa længe han levede, »dog uden Konsekvens for andre« som det hedder. Anders Dass ordineredes først Aaret efter, den 6. April 1704.

I Menigheden var Peter Dass ved sin Hjælp-somhed og Godhed, ved sin jævne Fremtræden og sit ægte menneskelige Syn paa Livet, lige saa afholdt, som hans Rimerier var kendte; Amtmand Heidemann forsikrer, at ingen har anket eller besværet sig over ham i de tredive Aar, han var Præst. I Alderdommen klager Peter Dass over de mange Skrøbeligheder, der plager ham, og i et af sine Digte fortæller han, hvorledes Stensmerter gør ham Livet

surt. De haarde og lange Kirkerejser havde været en medvirkende Aarsag til disse Svagheder. Tilmed led han under Følgerne af et Benbrud, thi en Dag midt i 1690erne var han tæt uden for Præstegaarden falden paa jævn Mark, da han vilde gaa ned til Søen. Formodentlig har han ikke kunnet faa den rette Lægehjælp, der var vanskelig tilgængelig i Nordland, hvor Præsten ofte maatte være Badskær, ikke blot for de sjælelige Lidelser, men ogsaa for de legemlige; der var nordlandske Præster, som ene af den Grund havde lagt sig efter Medicinen. I sine sidste Levedage syslede Peter Dass med Digtekunsten, men mange Aar blev ham ikke beskaaret efter Sønnens Overtagelse af Embedet. Man har hidtil antaget, at han døde 1708, men efter de senest fremkomne Oplysninger er dette urigtigt, og der maa kortes endnu et Aar i hans Levetid¹⁾. I Brønnø Kirkebog noterer nemlig hans gode Ven, Peder Bredal, som var Præst der paa Stedet, følgende Passus under Aaret 1707: »Dominica XIII a Trin: [3: 18. Septbr.] var jeg paa Alstahou til Salig Hr. Peter Dassis begravelse. P. Bredal«. Der er herefter ingen Tvivl om, at Peter Dass er afgaaet ved Døden i Eftersommeren 1707. Han blev begravet i Alstahoug Kirke, hvor Graven aabnedes ca. 1863. I August 1908, da Tohundredaarsfesten for Digterens Død fejredes, rejstes der ham en

---

¹⁾ Allerede Welhaven (Sml. Skr. VI, 123) har dog Aaret 1707, men det er blevet anset for urigtigt.

Mindestøtte uden for Præstegaarden; Støtten er saa høj, at den ses langt ude fra Havet.

I Tidens Løb er »Hr. Petter« bleven en Sagnfigur, ikke blot i Nordland, men rundt om i de norske Bygder, en Sagnfigur, om hvem der berettes de vidunderligste Ting; han havde gaaet i den sorte Skole i Wittenberg, hvor han havde faaet Fingre i den rigtige Svartebog, og kunde narre selve Fanden.

Nordlands barske Natur var ingen Planteskole for fin romantisk Poesi. Sæderne var mere oprindelige eller, om man vil, mere raa end under mere venlige Himmelstrøg, og det var drøje Ord, der kunde falde selv en Præstekone i Munden; Peter Dass's Tante, hos hvem han nød Opdragelse i sin Barndom, var et Eksempel derpaa. Det realistiske Præg over Peter Dass's Produktion hænger sammen med det nordlandske Liv og Milieu, hvor Proces-syge, Usædelighed og Urenlighed var de tre Nationallyder. I 1714 klager Anders Dass over den sendrægtige Rettergang i Alstahoug og skildrer, hvorledes »nu paa nogle Aar mange Delinkventer skal være fængslede, hvilke mesten alle ere paagrebne og fra deres Liv dømt, fordi de have født Børn i Dølgemaal, saa og at deres Proces og Eksekution varer saa længe, at en Del af dem har siddet paa tredje, fjerde, femte og sjette Aar«.

Hvad der først og fremmest har fæstnet Digterens Ry er »Nordlands Trompet«, denne ejendommelige sanddru Skildring af Landets Natur, Befolkning og Levemaade, der med mi-

nutiøs Nøjagtighed opregner alle Enkeltheder og gaar i de mindste Detailler, uden et Øjeblik at trætte eller — hvad der er endnu mærkeligere — at tabe sit poetiske Herredømme over Læseren. Digteren kender sit Æmne til Bunds; hører han end selv til Laget, forstaar han dog at betragte sine Landsmænds Gøren og Laden med et overlegent Blik, selv om Satiren fattes ham. Eksempelvis kan nævnes Scenen med Bøndernes Smaakævlerier paa Tinge; den har en sand kulturhistorisk Kolorit over sig, som ikke blot gælder Nordland, men hele det dansk-norske Rige, og det hele Milieu er tillige tegnet saa livagtigt og saa almenmenneskeligt, at Billedet gælder til alle Tider.

Hans aandelige Digtning rummer mange poetiske Skønheder, og har lige til vore Dage i udstrakt Grad været Menigmands Læsning i Norge — Katekismus-Sangene især¹⁾.

Peter Dass var dog i særlig Grad Lejlighedsdigter, og det er paa dette Omraade man til Dels maa søge Oprindelsen til hans poetiske Virksomhed. Et Utal af Bryllups- og Begravelsesvers skyldes hans Pen. Familiebegivenheder i hans store Venne- og Frændekreds paa Helgeland gav den ydre Foranledning, og over flere af de i det foregaaende omtalte Per-

¹⁾ Af de bibelske Bøger, Ruths, Esthers og Judiths, i danske Vers, findes et Manuskript i Universitetsbiblioteket i København (Addit. 486, 4to), som synes at være identisk med det S. LXXXV i Peter Dass's Saml. Skrifter anførte Haandskrift, der solgtes ved Auktion 1873, men som E. A. Erichsen ikke har kunnet opspore.

soner har han skrevet Lejlighedsvers. Selv om man i disse Digte mærker, at ogsaa Peter Dass er Barn af sin Tid og dens Smagløshed, staar hans Lejlighedspoesier himmelhøjt over de andre Smaapoeters Frembringelser, der oftest er af saa tarvelig Bygning, med saa slette Rim og saa lidet tiltalende Billeder, at Læseren uvilkaarligt skammer sig paa de længst henfarne Poeters Vegne. I Peter Dass's Lejlighedsdigte er derimod undertiden en Djærvhed, der maaske i vore Øjne virker komisk, men i Grunden er fuld af Kraft og malende Virkning. Et eneste Eksempel er tilstrækkeligt. Da Birgitte Sverdrup, Mag. Peder Bredals Hustru, »blev ved Hjælp af andres Fødder ledsaget fra Huset til Kirken og efterladt i sin Grav, mæt af Ære«, lod Peter Dass Vennen udtrykke sin »Graad« bl. a. i følgende Linjer:

Var Guld og Gods fornøden
 At løse dig fra Døden,
 Jeg satte straks i Pant
 Gaard, Grund og hvad jeg fandt;
 Og vilde det ej strække,
 Jeg skulde hver en Klud,
 Ja Kjolen af mig trække
 Indtil den bare Hud.

I Modsætning hertil læser man i Sønnen Anders Dass's Ligrim over Lagmand Peter Angells Enkefrue, Anna Margrethe Brock († 1732), med poetisk Gru følgende Linje om hendes Sygdom og Lidelser:

Gud hendes Taarer i sin Flaske samled' ind;
 eller disse:

For Sygdom Sundhed nu indtager Sind og Sjæl,
 Med Børn og Mand hun nu paa Torget om spatserer,
 Paa Himlens Torg, hvor Skat og Rigdom falder vel,
 o. s. v.

I et andet Ligvers (over Anders Dass's Hustru, Rebekka Angell) bevæger »en langtfra-værendes Bekanter« sig i disse højtflyvende Heksametre:

Helgelands glantsende Pol har staaet en Formørkelsesprøve,
 Dessens dyd-glimre[n]de Sol en Eclipsis kunde berøve.
 Alstahoug derved har mist' sin kløgtige Regenterinde,
 Hvad her i Døden forlist, paa Jorden ej mere vi finde.
 Den velærværdige Dass maa savne sin hulde Matrone,
 Brækket som Krystalle-Glas hans Hovedes ædelste Krone,
 Fældet fra Hovedets Top i Dødnings sorteste Bolig,
 o. s. v.

For Genealogen har disse helgelandske Lejlighedspoesier sin Værdi, men naar de ikke indeholder bestemte Data netop for den Begivenhed, de skildrer, fører de ofte til forkerte Slutninger; de lange Veje der højt oppe mod Nord og de daarlige Kommunikationsmidler bevirkede ikke sjældent, at Efterretningen om den indtrufne Begivenhed først naaede frem længe efter, og Rimerierne kom derved tit post festum. Et særlig træffende Eksempel er et Sørgedigt over Peter Dass af Biskop Peder Krog; det bærer Datoen 3. Pinsedag (29. Maj) 1708, og er anført som Bevis paa, at Digteren er død kort før dette Tidspunkt, skønt det er uomstødeligt, at han allerede Aaret forinden var udslettet af de levendes Tal.

Peter Dass's Hustru opnaaede en meget høj Alder, sikkert op mod de firsindstyve Aar. I

1733 døde hun og blev 29. Juli begravet i Alstahoug Kirke. Af Ægteparrets to Sønner var *Lars* død i en ung Alder 1686, kun **Anders Dass** var tilbage. Naar han er født, vides ikke bestemt, men det er formodentlig omkring 1675; i 1691 (24. Juli) blev han indskrevet ved Universitetet som Student fra Bergens Skole. Efter sit Ophold i København drog han en Tid udenlands, navnlig til England og Holland, og ved sin Hjemkomst blev han (omtrent fra 1697) Kollega ved den øverste Lektie i Trondhjems latinske Skole. Som ovenfor udviklet afstod Faderen ham Alstahoug Præstekald, hvortil han ordineredes 1704. Aaret forinden (24. April 1703) havde han faaet kgl. Bevilling til at indgaa Ægteskab med den tidligere omtalte *Rebekka Lorensdatter Angell*, med hvem han var beslægtet i tredje Led, og Brylluppet skal have staaet den 10. April 1704. Siden tog han Magistergraden, og blev Provst i Helgelands Provsti den 8. Aug. 1714.

Anders Dass nød ingenlunde samme Anseelse som sin Fader og var ikke afholdt som han; den nordlandske Almue skal endnu have ham i Minde som en »herskelysten Prælat« og en »havesyg Proprietær« (A. E. Erichsens Ord). Han byggede videre paa den Velstand, Faderen havde grundlagt og blev stor Jordegods-ejer nordenfjelds; i 1720, da den store nordiske Krig sluttede, og Krigsskatten skulde udskrives, ansattes han for en Kapital af 16000 Rdr. Med den residerende Kapellan i Vefsen, Ole Brock, som »udi tyve samfulde Aar, da

han der har været Kapellan, skal have levet i Klammer, Trætte og Opsætsighed, saa og be-gaaet adskillige Enormiteter i hans Embede, Menigheden til Forargelse«, — havde Anders Dass sine Kvaler, ligesom forhen hans Fader havde sin stridige Kapellan; i 1727 fik han fri

ANDERS DASS
(Maleri i Privateje)

Proces til at føre Sag mod Kapellanen, som i 1730 blev afsat. Anders Dass's personelle Kapellan Søren Spendrup befordredes derefter til Vefsen og *Lorens Dass*, en af Hr. Anders' Sønner, traadte i hans Sted, da der formedelst Alstahougs Sogne kalds Vidtløftighed maatte

være en Medtjener; han fik Kaldsbrev af Faderen den 25. Aug. 1730, og den 26. Januar Aaret efter udstedtes kgl. Konfirmation derpaa.

Rebekka Angell, som var født 15. Novbr. 1681, levede indtil 1735, og Aaret efter døde Mag. Anders; han maa være død i Slutningen af Juni, thi 27. Juni 1736 var Alstahoug Præstegæld vakant, og Dagen efter blev hans Bo registreret. Foruden Lorens Dass, der nu var Præst til Trondenæs, var der fire andre Sønner levende foruden to gifte Døtre og en ugift. Dødsboet var meget rigt paa Guld og Sølv, og der fandtes en hel Del Skilderier og Gibsstykker. Blandt Guldsagerne var et Armbaand, over elleve Lod vægtigt, med Mærket: A. Dass R. Angell 1699, der altsaa skriver sig fra den Tid, da de begge opholdt sig i Trondhjem, hvor Anders Dass har lært sin tilkommende Hustru at kende; endvidere Dr. Peter Jespersens Portræt i Elfenben. Af Sølvet kan anføres en Kande mærket: Peder Nielsen Aarhus og Elen Olsdatter; en anden: Ch: Frost: M: L: D: A: (o: Margrethe Lorensdatter Angell); en tredje: Hr. Peter Dass Margrethe Andersdatter, og endelig to Sølvskaale, der bår Mærket: Jens Torkildsen Gunnild Larsdatter. Løsoret beløb sig ialt til 11000 Rdr.; paa Alstahoug og Avlsgaarden Skei var tilsammen 47 Kør foruden en Mængde andre Kreaturer. I Røraas Kobberværk ejede Arveladeren fire Parter à 1000 Rdr., og sammen med Jordegodset og udestaaende Fordringer regnedes hele

Boets Formue, Gælden fraeregnet, til 31000 Rdr., et Beløb som i vore Penge og med Nutidens mange Gange mindre Købeværdi vilde svare til flere Hundredtusinder.

REBEKKA ANGELL
(Maleri i Privateje)

En særlig Plads blandt Mag. Anders' Efterladenskaber indtog hans Bibliotek, der efter nordlandske Forhold var meget righoldigt. Den foreliggende Fortegnelse udviser paa det nærmeste 1000 Numre, hvoraf adskillige i mange Bind.

Ved Anders Dass's Død tilfaldt Kaldet Morten Sommer, som fik kgl. Kaldsbrev under 17. August 1736. Han havde først tre Aar be-
tjent Missionærembedet blandt Finnerne, hvilket laa under Alstahoug Præstegæld, og dernæst i andre tre Aar været personel Kapel-
lan hos Mag. Anders. Efterfølgeren fik dog ikke det rige Kald ubeskaaret. Allerede 1731 (ved aabent Brev af 30 Marts) var det bestemt, at der ved indfaldende Vakance i Alstahoug skulde oprettes to Pastorater i Ranen, og ved Anders Dass's Død blev ogsaa denne Del af Præstegældet udskilt, og deraf dannet Pasto-
raterne Næsne (med Dønnæs) og Hemnæs (med Mo); Alstahoug, hvortil hørte Vefsen, var vedblivende det største. Af de to ugifte Døtre, Anders Dass efterlod sig, var den ene, Abel Margrethe, gift med den her nævnte Morten Sommer († 1765); den anden var Eli-
sabeth, Peter Munthes.

Peter Dass's Hustru **Margrethe Andersdat-
ters Slægt** tilhørte det norske Præsteskab. Hendes Fader *Anders Sørensen* blev i 1630erne Konrektor i Trondhjem og 1640 residerende Kapellan i Vefsen, hvor han døde 1654; hans Forældre og Fødselsaar kendes ikke. Hendes Moder *Elisabeth Larsdatter Holgersen*, som var født i Trondhjem 29. Oktober 1621 og blev gift paany to Gange efter Anders Søren-
sens Død, først med Sten Blix, siden med Ja-
kob Wirthmand, alle tre Præster i Vefsen, døde i Januar 1701 i Alstahoug hos Sviger-

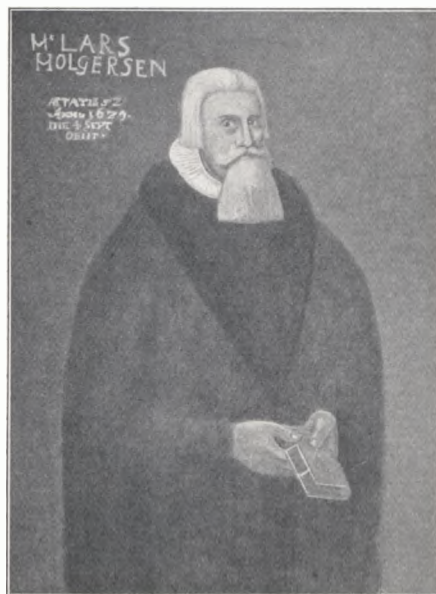
sønnen Peter Dass. I dennes Begravelsesvisse over hende hedder det bl. a.:

I Trondhjem er hun lagt i Klud,
 Tre Præsters ægteviet Brud
 Paa Dolstad Præstegunden:
 Ti Børn hun der til Verden bar,
 Tre lever end, men Resten har
 Hun nu alt for sig funden.
 Hun fristet har tre Enkers Kaar,
 Men sidst i to og tyve Aar
 Med mangan Svagheds Klage.¹⁾

Elisabeth Larsdatters Slægt kan følges nogle Generationer tilbage i Tiden. Faderen *Lars Holgersen* var født omtrent 1577, blev Student 1596 og rejste i Begyndelsen af det syttende Aarhundrede udenlands. I 1601 studerede han ved Rostocker-Universitetet, i 1603-4 i Wittenberg, Basel og Marburg. Fra denne Rejse eksisterer endnu en Stambog med mange latinske og græske Sentenser, nedskrevet af tyske Lærde, navnlig Teologer, som Lars Holgersen er kommen i Berøring med, og Stambogen er senere benyttet til Familieoptegnelser. I Foraaet 1605 var han hjemme i Aafjorden, hvor Faderen var Præst, og han selv ordineredes Aaret efter; han var derefter Præst, formodentlig først i Inderøen, senere i Agerø. I 1620 fraaadte han dette Kald og døde som Kapellan ved Domkirken i Trondhjem den 30. Oktbr. (eller 4. Septbr.) 1629; han skal være død af Pest

¹⁾ »Lagt i Klud« ɔ: lagt i Svøb: Dolstad ɔ: Præstegaarden i Vefsen.

i selve Kirken. I den bekendte Arrebo'ske Sag, der førte til Biskoppens Afsættelse fra Embedet, optræder Lars Holgersen, der iøvrigt var fjernt besvogret med Anders Arrebo; hans Hustru var nemlig Søster til Arrebos Svoger. — Lars

LARS HOLGERSEN

(Maleri i Vaagens Kirke)

Holgersens Fader *Holger Lavridsen* var født i Norge omkring 1532; fire og tyve Aar gammel begyndte han sin gejstlige Virksomhed, først i seks Aar som Kapellan i Nærø, derefter (omtrent fra 1562) i Aafjorden, hvor han sad til sin Død 21. Febr. 1612. En lang versifice-

ret Gravskrift, der forhen fandtes paa en Tavle i Aa Hovedkirke, kendes endnu gennem en Afskrift.

Elisabeth Larsdatters Moder var *Birgitte* (eller *Berete*) *Hansdatter Bernhoft*, som 25.

BIRGITTE HANSDATTER BERNHOFT
(Maleri i Vaaegens Kirke)

Sønd. efter Trinitatis (3. Decbr.) 1609 ægtede Lars Holgersen; hun overlevede ham, men Dødsaaret kendes ikke. Hendes Fader *Hans Andersen Bernhoft* var 1589 Kantor og Lektor i Trondhjem, blev Aaret efter residerende Kapellan ved Frue Kirke og døde som Sogne-

præst den 17. April 1619 i en Alder af 68 Aar. Han var gift med *Anna Pedersdatter*, der afgik ved Døden 16. Maj 1627, 69 Aar gammel, men der vides iøvrigt intet om hende. Hans Andersen er det første Medlem af den store Bernhoftske Slægt, om hvem der haves paalidelige Efterretninger.

III

BIRTE LANGSTEDS SLÆGT

Johan Mangelsen Bruns Hustru, Birte, var Datter af Skoleholderen i Gentofte **Peder Langsted**. Efter sin egen Optegnelse var han døbt i Verninge paa Fyn omkring Allehelgens Dag (1. Novbr.) 1734, og slaar man efter i Stedets Kirkebog, finder man, at en *Lars Ipsen* i Langsted den 31. Oktober 1734 havde en Søn til Daaben, der fik Navnet Peder. At det er den samme Person, der her er Tale om, er ikke bevisligt, men højst sandsynligt. Lars Ipsen var en fattig Væver i Langsted By, der i 1738 fik Fæstebrev paa et lille jordløst Hus paa fire Fag, som han selv nogle Aar tidligere havde ladet opbygge paa Byens Gade og indrette med en liden Kaalhave. Hustruen, hvis Navn ikke nævnes, blev begravet 27. Juni 1762, og Lars Ipsen døde Aaret efter i en Alder af 60 Aar (begravet 10. April); kort efter bortfæstedes Huset i Langsted til en Mand fra Skalbjerger i det nærliggende Vissenbjerg Sogn.

Peder Langsted giftede sig første Gang i Efteraaret 1760 og nedsatte sig samtidig paa Amager som Skoleholder i Tømmerup. Det har

aabenbart været en privat Ordning med Beboerne, hvis Børn han antog til Undervisning og Oplæring, ligesom Tilfældet var med en teologisk Student, der i 1767 med Gaardmændenes Viden og Vilje blev antaget af Sognepræsten som Skoleholder i Taarnby og kort efter sluttede Kontrakt med samtlige Bymænd om Løn og Vederlag. Bymændene var paa deres Side forpligtet til at holde Børnene i Skole hos ham, saa længe han var Skoleholder, og han kunde søge Amtmandens Konfirmation paa sit Embede, om han vilde. Af lignende Karakter har formodentlig Langsteds Skoleholderbestilling i Tømmerup været. Det var imidlertid, som han selv siger, kun et lidet og fattigt Levebrød, og han kunde kun daarligt komme ud af det med Kone og Børn. I Begyndelsen af 1763 søgte han derfor Bestillingen som Skoleholder ved den kgl. Skole i Gentofte, som netop var ledig, og Præsten i Gentofte anbefalede ham som en stille, fredssommelig, ærbar og meget kristelig Mand. Stiftsprovsten, Jens Hegelund, der 27. Februar eksaminerede ham i de Poster, som Skoleordningen paabød over for Skolemestre paa Landet, fandt ham saa vel grundet i dem alle, at han gav ham det bedste Vidnesbyrd om Duelighed til den ansøgte Tjeneste. Peder Langsted fik ogsaa Embedet; han tiltraadte 7. April 1763 og sad som Skoleholder i Gentofte i 35 Aar lige til sin Død.

I Gentofte Sogn var fire Skoleholdere, men dertil tillige en Degn. Ved dennes Død i 1796

blev Degnekaldet nedlagt og Indkomsterne anvendt til Forbedring af Skoleholderens Lønninger. Kirkesangerembedet overdroges Peder Langsted, der dog kun en kort Tid beklædte denne Stilling; han døde nemlig 28. Juni 1798. — Rigdomme efterlod han sig ikke. Boets Effekter vurderedes til 93 Rdr., og Familien holdt to Køer og en Gris. Langsteds Bibliotek bestod af en Bibel, der endnu er til, Johann Arndts Sande Kristendom, Rambachs Betragtninger over Kristi Lidelser og et Dusin smaa gude-lige Skrifter.

Peder Langsteds første Hustru *Birte Cathrine Mortensdatter*, med hvem han holdt Bryllup 22. Oktober 1760, var født i København 1736 (døbt 30. Aug.) og Datter af Morten Rasmussen og Karen Nielsdatter. Hun døde i Gentofte den 2. Marts 1781. Med denne Hustru havde han en Datter og otte Sønner, hvoraf dog kun fire var i Live 1798. En af Sønnerne tog siden til Guineakysten, en anden var døvstum. Det er karakteristisk for Tiden at se, hvor mange Betænkeligheder Præsten havde, da den døvstumme Johannes Langsted i en Alder af 23 Aar endelig blev funden moden til at fremstilles til Konfirmation for »at give hans værdige Fader denne af ham saa ønskede Frugt af en sorigfuld, møjsommelig, men med yderst Flid ham givne Opdragelse«. Præsten skriver bl. a. saaledes til Biskoppen:

. . . Men uagtet disse mig ganske bestemmende Grunde, saa ser jeg dog, at denne Sag, at frem-

stille en Stum til Konfirmation, maa med største Varsomhed ske af mig, at den ej skal føde onde Følger i Menigheden, ja kaste en Mistanke paa mig, som jeg handlede partisk i denne vigtige Forretning. Og dette maa jeg saa meget mere frygte, som jeg i Fjor maatte overgive en Dreng, 18 Aar gl., der dog kan mumle nogle Ord ud; thi efterat han havde gaaet i Skole hele Vinteren, og ugentlig alene for sig selv kommen til mig, saa kunde dog de allerenfoldigste Sandheder i Kristendommens Lære ej i mindste Maa-der fattes af ham. Jeg maatte da lade ham gaa som en vanvittig, der og tillige er mesten stum. Ogsaa i Aar har jeg blandt dem, som beredes, et lige mig krænkende Eksempel, en Pige, 18 Aar, der dog taler, ja og kan læse lidet af Catechismo, som hun under den vindskibelige Langsteds Flid i mange Aar og ved Forældrenes Retsindighed er bragt til; men da hun er nægtet al Naturens Evne til at kan fatte det mindste, som hun ogsaa viser i verdslige Handlinger, maa jeg og her aldeles nægte Konfirmation. Under disse Omstændigheder ved jeg, at Deres højædle Højærværdighed billiger alle de Varsomheds-Veje, jeg kan tage, ved at fremstille denne ganske stumme Joh: Langsted for Menigheden til Konfirmation.

Efter sin første Hustrus Død giftede Peder Langsted sig atter 16. Jan. 1782 med *Catrine Henriksdatter*, der efter Langsteds Optegnelser var født i Maj 1746. Med hende fik han to Døtre, af hvilke den førstefødte, Birte, siden

blev Johan Mangelsen Bruns Hustru. Cathrine Henriksdatter sad kun Enke nogle faa Aar efter Mandens Død; den 15. December 1803 døde hun i Gentofte Hospital.

Det synes ret sandsynligt, at hun er født i København, men hendes Forældre kendes iøvrigt ikke. En Murersvend *Henrik Gielf* og Hustru *Else Pedersdatter* fik 21. Maj 1746 døbt en Datter i Frue Kirke med Navnet Cathrine Marie, og maaske er vi her inde paa det rette Spor, men det er umuligt at afgøre med Visshed, da Navnene er saa almindelige, at intet tilforladeligt derpaa tør bygges. Den samme Henrik Gielf synes at have været tre Gange gift; hans første Kone, Helvig Hansdatter Korsør, døde 2. Juli 1743 i en Alder af 37 Aar, og den anden, Anne Marie Hansdatter, med hvem han holdt Bryllup allerede den 24. Jan. 1744, døde samme Aar den 18. Novbr.; Cathrine Maries Moder var altsaa hans tredje Hustru. Hvad ham selv angaar, findes han første Gang opført i Murersvendelavets Protokol i 1734, paa hvilket Tidspunkt han antagelig er en ung Svend, og sidste Gang, han giver Tidepenge, er i 1747; det er maaske tvivlsomt, om han er identisk med den Henrik Gielf, født paa Sjælland, som 23. Januar 1743 tog Borgerskab som Spækhøker i København, medens det er uden for al Tvivl, at det er ham, der i Juli 1743 tvistede med sin Broder, Farver Hieronymus Gielf, om nogle Pengebeløb; Parterne blev opkaldt paa Raadstuen, men da de ikke kunde forliges,

maatte Sagen gaa sin Gang efter Lands Lov og Ret.

I Tiden mellem 1740 og 1746 ejede Murer-svend Henrik Gielf et lille Hus ved Vester Vold mellem Studiestræde og Vestergade. Det var paa tre Fag, to Etager højt og med Frontispice over hele Huset, men ellers udstyret i al Tarvelighed; Taksationsværdien var 250 Rdr., og Huset opføres som Nr. 285 i Nørre Kvarter. Formodentlig er Henrik Gielf død eller rejst bort fra Byen omkring Aaret 1747.

IV

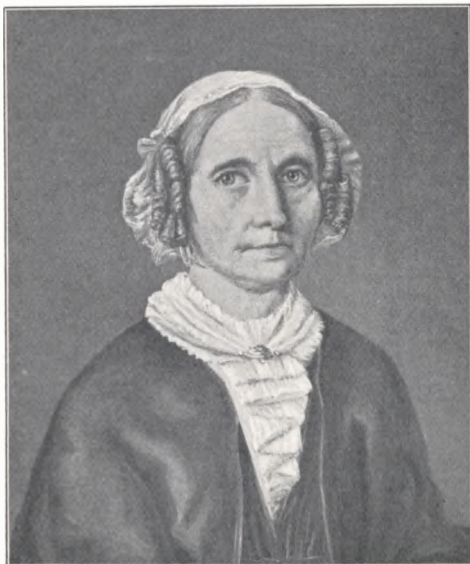
PEDER MUNCH OG HANS SLÆGT

Birkedommer Peter Munthe Bruns Hustru, Ane Munch, var Datter af Præsten i Beder **Peder Munch**. Han var født paa Røjgaard i Hvilsted Sogn (Hads Herred) 1782 og døbt 12. Maj. I 1795, da Faderen var flyttet til Aarhus, optoges han i tredje Lektie i Aarhus Skole, hvorfra han dimitteredes til Universitetet 1801, og blev 1. Novbr. 1804 teologisk Kandidat. I Begyndelsen af Aaret 1813 ansattes han som Adjunkt ved Aarhus Katedralskole, men fik 24. Juli 1816 efter Forslag af Baron Gülden-crone til Vilhelmsborg kgl. Kaldsbrev paa Beder og Malling Sogne i Aarhus Stift, og sad der som Præst til sin Død 27. April 1834.

I 1817, 20. Maj, ægtede han Jomfru *Aurelia Broberg*, der den Gang konditionerede hos Kammerraad J. M. Secher paa Skafføgaard. Hun var født 7. Decbr. 1790 paa Fannerupgaard i Ginnerup Sogn som Datter af Forpagter Søren Broberg og Dorthe Marie Leth; hun overlevede sin Ægtefælle i mange Aar, og døde i Aarhus 1. Juli 1867.

I Ægteskabet fødtes foruden Datteren Ane,

der var yngste Barn, tre Sønner og en Datter. Af Sønnen blev 1. *Andreas Munch* født 26. Febr. 1818 og kom i Slutningen af Trediverne til Amerika, hvor han døde over 80 Aar gl.; hans Efterslægt lever derovre, men har antaget

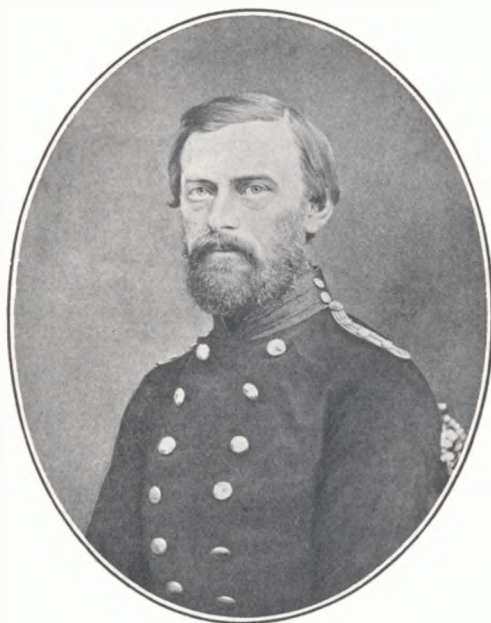
AURELIA BROBERG

(Maleri)

Et andet Billede findes foran femte Afsnit

Navnet Gilmore. — 2. *Frederik Julius Christian Munch*, der var født 31. Jan. 1820, optoges 1832 som Discipel i Aarhus Katedralskole, hvorfra han dimitteredes 1838; han tog Artium med Udmærkelse og i 1845 teologisk Attestats med Laudabilis. 1848 blev han Adjunkt i Slagelse, men overflyttedes ved Skolens Nedlæggelse i

1852 til Aarhus Katedralskole, og her døde han 22. Oktbr. 1874. I 1849, 18. Maj, havde han i Næstved ægtet Cathrine Maria Petrea Høegh-Guldberg, f. 14. Maj 1818, † 5. Decbr. 1892, Datter af Oberst Julius H.-G. i Aarhus

SØREN BROBERG MUNCH
(Fotografi)

(1779—1861) og Margrethe Pallene Hahn (1782—1835); en Broder til hende var Fysikus Ove Christopher Høeg-Guldberg i Næstved. — 3. *Søren Broberg Munch* var født 31. Maj 1825, blev Student 1844, læste Jura, men gik 1848 frivillig med i Krigen, hvor han hurtig tiltrak sig Opmærksomhed ved sin Dygtighed, og ud-

nævntes til Sekondløjtnant; i Slaget ved Isted deltog han som Ordonnansofficer i daværende Brigadekommandør H. N. Thestrups Stab og blev paa Kongens Fødselsdag 1850 (6. Oktbr.) Ridder af Dannebrog. I 1855 blev han Premierløjtnant og udmærkede sig atter i 1864; hans Navn er særlig knyttet til det glimrende Forsvar af Dybbøl Kirkegaard den 17. Marts. Efter at han var bleven Kaptajn i 1867 (21. Septbr.), udnævntes han 1. April 1869 til Stabschef hos Generalinspektøren for Fodfolket, en betydelig Stilling inden for Hæren, men døde i en tidlig Alder. Paa Hjemvejen fra en Rejse til Italien, som han foretog for sit Helbreds Skyld, døde han i Graubünden 8. August 1873. Han var ikke blot en dygtig Soldat, men tillige et lyst Hoved, en af Hærens indsigtfuldeste og mest fordomsfri Officerer. — Datteren *Lovise Charlotte Munch* fødtes 26. Maj 1823 og viedes 6. Maj 1852 i Randers til Adjunkt Ole Anton Hovgaard. Han var født 13. Novbr. 1821 i Randers, hvor hans Fader Anders Jensen Hovgaard (f. 19. April 1764, † 12. April 1836) var Skoleholder¹⁾; Moderen hed Sophie Fischer († 6. Aug. 1873); 1833 kom han i Randers lærde Skole, blev Student 1841 og tog

---

¹⁾ Anders Jensen Hovgaard, Skoleholder i Randers, var første Gang gift med Eleonore Lavridsdatter, der døde 12. Maj 1814, 46 Aar gl., og ægtede dernæst Sophie Fischer 29. Januar 1817. Han var Søn af Jens Andersen i Vorup, hvis Fader Anders efter Traditionen skal have været knyttet til Kastrup Hovgaard. Deraf Navnet. Hvilken Kastrupgaard, der sigtes til (paa Amager eller i Jylland), er dog ikke klart.

1847 filologisk Embedseksamen. I 1849 konstitueredes han som Lærer ved den videnskabelige Realskole i Aarhus, ved hvilken han udnævntes til Adjunkt 1851; ved Skolens Nedlæggelse 1853 overgik han til Katedralskolen. I 1864 blev han Overlærer og afskedigedes fra Nytaar 1878. Han døde 13. Decbr. 1891. Efter sin første Hustrus Død 16. Marts 1872 ægtede han (1. Aug. 1876) hendes Kusine Camilla Elise Broberg, Datter af nedennævnte Hospitalslæge Jørgen B.; hun er født 11. Juni 1833 og lever endnu. — Ole Hovgaards ældste Søn af første Ægteskab er den for sin Deltagelse i Nordenskölds Vegaekspedition og i det hele som arktisk Forsker bekendte Andreas Peter Hovgaard, der fornylig er død som Kommandør i Søetaten og Kongens Jagtkaptajn.

Sognepræsten i Beder var Søn af Sr. **Anders Pedersen Munch**, som i 1760erne havde en Stilling, uvist hvilken, paa Herregaarden Palstrup i Højbjerg Sogn (Lysgaard Herred), den Gang tilhørende Chr. Dan. Friedenreich. I 1774, 11. Juni, fik han Skøde paa *Røjgaard* (Hvilsted Sogn), som han havde tilkøbt sig af Kammerherre D. Pentz paa Rantzausgave for 2600 Rdr. dansk Kurant. Gaarden afhændedes ganske vist som Selvejendom, men Godsejeren forbeholdt sig dog Jagten paa Røjgaards Marker; den havde kun lidt over 6½ Td. Hartkorn, og da Anders Munch overtog den, synes Bygningerne at have været stærkt i Forfald. Aaret efter blev der truffet Akkord om, at han bl. a. skulde have Lov til at fæste sine

Tjenestefolk paa Rantzausgave ligesom Gods. ejerens egne Bønder, og at han maatte beholde Tienden af Røjgaard mod at erlægge en bestemt aarlig Afgift.

Røjgaard nævnes allerede 1562 og kaldes da Rodgaard; den havde i sin Tid over 20 Tdr. Hartkorn, men eksisterer nu ikke mere. Dens Jorder hører under Lethenborg, der var Enkesæde under Slægthuset Herschendsgave, indtil dettes Besidder ved en kgl. Bevilling af 2. Juli 1845 fik Tilladelse til at erholde den overdraget til privat Ejendom, imod at han udlagde andet Gods til Enkesæde. Paa Lethenborgs Mark findes endnu Spor af Røjgaards Fundamenter, ca. 1500 Alen fra den nuværende Hovedbygning.

Anders Munch var gift med *Anne Lavridsdatter Levring*, der fødtes omtr. 1736 og i 1768 opholdt sig hos Anders Smed i Hindbjerg (Lysgaard Herred); hun døde paa Røjgaard den 1. Juni 1793. Kort efter Hustruens Død maa Anders Munch være flyttet derfra; i 1795 sad der andre Folk paa Gaarden. Han rejste derefter til Aarhus, hvor han skal være død som Gæstgiver. I Aarhus Vor Frue Sogn døde den 4. Aug. 1811 en Anders Munch, 76 Aar gammel; det er utvivlsomt ham.

Anders Munch tilhørte en, aabenbart velstaaende Bondeslægt fra Hindbjerg i Levring Sogn. Faderen hed **Peder Jensen Munch**, var født ca. 1703 og døde ved Nytaarstid 1778 (begr. 10. Jan.); Moderen, hvis Navn ikke nævnes, var allerede død 1764 (begr. 12. Febr.).

Anders havde foruden en Søster, Sidse, der nævnes 1777, to Brødre. Den ene, Niels Pedersen Munch, født 1740, var gift to Gange, første Gang med Maren Larsdatter, der døde 1768 (begr. 14. Febr.), og anden Gang med Mette Jensdatter; den anden Broder, Jens Pedersen Munch, der var født 1743, nævnes i 1766 med Betegnelsen »af Fuglmosesgaard«, opholdt sig et Par Aar efter i Kellerup og ægtede 2. Juli 1777 en Enke, Birgitte Jakobsdatter, fra den nærliggende By Rotterdam. Begge de to Brødre døde i en ung Alder 1778, Jens begravedes den 16. Aug., Niels den 8. Oktbr.

--

Aurelia Broberg

V

AURELIA BROBERGS SLÆGT

SØREN BROBERG OG HANS FADER

Aurelia Broberg, der var gift med Sognepræsten i Beder, Peder Munch, var Datter af **Søren Broberg**. Han var født 2. Maj 1746 paa Marselisborg og døbt 8. Maj i Viby Kirke. I 1780erne var han Forvalter paa Avlsgaarden Fannerupgaard ved Grenaa (Ginnerup Sogn) under Grevskabet Scheel og blev siden Forpagter af den samme Gaard. Den 15. Decbr. 1789 ægtede han *Dorthe Marie Leth*, født i Karlby Præstegaard 1765 (døbt 7. Juli); hun døde tidligt, den 20. Febr. 1801, mens hendes Ægtefælle endnu sad paa Fannerupgaard. Søren Broberg derimod opnaede en meget høj Alder; 83 Aar gammel døde han hos sin Svigersøn, Pastor Munch i Beder, den 1. April 1829.

Ægteparret havde foruden Datteren Aurelia, som var ældste Barn, to Sønner og to Døtre, men af disse fire Børn døde de to tidligt, nemlig *Niels Leth Broberg*, f. 3. Novbr. 1791, † 1794 (begr. 23. April), og *Sethine Nicoline Broberg*, f. 13. Oktbr. 1795, † 3. Maj 1796. Af de to andre Børn var Sønnen *Jørgen Broberg* født 8. Decbr. 1792. Ved en Velynders Hjælp blev han sat i Stand til at studere, og anbragtes i tre Aar hos en jydsk Landsbypræst; først i Sekstenaarsalderen kom han i Randers lærde Skole, hvorfra han 1814 dimitteredes til Universitetet. I Juli 1819 blev han medicinsk Kandidat og nedsatte sig om Efteraaret 1820 som praktiserende Læge i Randers. Her blev han dog kun et halvt Aar, hvorpaa han flyttede til Ringkøbing, som han atter forlod i Sommeren 1823, og slog sig ned som Læge i Roskilde, hvor han sad til sin Død 4. Oktbr. 1855. Den 31. Jan. 1836 fik han Ansættelse ved Duebrødre Hospital og var i det hele en velanset og dueilig Læge med gode medicinske Kundskaber og praktisk Blik, men befattede sig aldrig med kirurgiske Operationer. Fra Septbr. 1831 var han Udgiver af Roskilde Avis, hvis Program under hans Ledelse var »at fremme Borgerheld, at more paa en Maade, som ikke fornærmer Smag og gode Sæder, og endelig at udbrede den Grad af Dannelse, som Flertallet af Bladets Deltagere er i Stand til at modtage«; Programmet har næppe tilfredsstillet Læsekredsen, thi han overlod allerede Bladets Udgivelse til en anden fra April Maanedes Udgang

1832. Den 29. Maj 1821, medens Jørgen Broberg endnu praktiserede i Jylland, viedes han i Beder Præstegaard til Oline Marie Hansen (f. 1. Juli 1801, † 24. Juni 1860), Datter af Urtekræmmer Peter H. i Kbhvn. og Karen Loumann. — Søren Brobergs yngste Datter, der hed *Sethine Nicoline* ligesom sin tidlig afdøde Søster, fødtes 4. Aug. 1797 og døde i Slagelse i Juli 1869; samme Dag som Broderen Jørgen holdt hun Bryllup i Beder Præstegaard med senere Toldassistent Nerger.

Om Søren Brobergs Fader **Niels Madsen** vides kun, at han var født omtr. 1705 og i hvert Fald fra ca. 1740 indehavde en Stilling paa Marselisborg, antagelig som Forvalter el. lign., og at han forblev her til sin Død 1762 (begr. 15. Oktbr.); i 1743, 25. Aug., havde han ægtet *Anne Sørensdatter*, der ogsaa var i Tjeneste paa Marselisborg.

Niels Madsen, der formodentlig var Bondesøn, førte ikke Tilnavnet Broberg saaledes som Sønnen. Navnet stammer fra Aarhus, hvor Kvarteret ud mod Marselisborg (nu Frederiksgade) tidligere kaldtes Brobjerg. I det attende Aarhundrede finder man derfor i Aarhus adskillige Personer af dette Navn.

NIELS LETH DEN YNGRE, HANS FADER OG FARFADER

Søren Brobergs Hustru Dorthe Marie Leth var af adelig Herkomst. Hun var Datter af

Niels Leth, der fødtes paa Nørre Vosborg 1732 og blev døbt 28. Aug. i Ulfborg Kirke. Han gik i Ribe Skole, hvorfra han blev Student 1750 og tog teologisk Eksamen i Slutningen af 1753; opholdt sig derefter i Jylland og øvede sig jævnlig i Prædikegerningen, indtil han 22. April 1756 — som han siger »uden ringeste Ansøgning« — blev kaldet til Karlby-Voldby Pastorat ved Grenaa af Ejeren til Allingegaard, som havde Kaldsretten, og han ægtede Aaret efter, den 12. Maj 1757, sin Formands Datter *Aurelia Jeremiasdatter Müller*, født i Hinge 1739 og døbt 29. April. Foruden Datteren Dorthe Marie fik Ægteparret endnu en Datter og tillige en Søn, der døde tidligt.

Niels Leth arbejdede med Flid og Troskab i sit Kald, men var svagelig paa sine gamle Dage; det fortælles, at han tilsidst maatte sidde paa en Stol under sin Præken, og fra 1791 fik han til Hjælp i Embedet en Kapellan, som siden blev hans Efterfølger. Han døde efter lang Tids Skrøbelighed den 28. Marts 1799; hans Hustru var død forinden, den 3. Novbr. 1785.

Han var Søn af den bekendte Henrik Leth paa Nørre Vosborg. **Henrik Johan Leth** var født der paa Gaarden den 23. August 1702, og Faderen døde, mens han endnu var Barn. Han uddannede sig i sin Ungdom dels i København, dels i Udlandet, efter en gammel Overlevering som Sekretær hos den bekendte General og Diplomat Poul Løvenørn; siden søgte han forgæves at komme ind i Statstjenesten. Da dette ikke lykkedes, tog han

hjem til sin Fædrengaard og holdt Bryllup 1730 (Ægteskabstilladelse af 12. Maj) med sin purunge Kusine *Sophie Kirstine Linde*.

Henrik Leth var dog foreløbig ikke Ejer af Nørre Vosborg; han styrede Gaarden for sin Moder og residerede i det nordre Hus, medens Enkefruen selv havde Bolig i den sydlige Fløj, den egentlige Hovedbygning. Han var en dygtig Landmand og opdyrkede store Strækninger Kær og Hede, der lagdes ind under Gaarden som Agerland, men tillige en streng Herremand, der af Almuen endnu længe efter mindedes som en haardhjertet Bondeplager. Han laa jævnlig i Stridigheder og Retstrætter med sine Bønder og ligeledes med sin Sognepræst, Hans Lassen i Ulfborg, der selv var en haard Hund, som Henrik Leth ikke rigtig kunde faa Bugt med; det fortælles, at han ikke var bange for at skælde Herremanden ud fra Prædikestolen, saa at denne i lange Tider ikke turde vise sig i Kirken. Ogsaa uden for Kirken kunde Præsten læse ham Teksten, og en Gang kom det til et skarpt Sammenstød imellem dem ved et Besøg paa Sønder Vosborg; i denne Forbindelse ironiserer Hans Lassen over Henrik Leths franske Smag, fordi denne har kaldt hans Ord og Talemaader »touchantes«. og han opholder sig over »Mons. Lethes letløbende Tunge«, der er hidsig og fuld af Galde, men saa vidt man kan forstaa, har de to Herrer ikke haft noget at lade hinanden høre i saa Henseende. Siden indtraadte der Fred og Forsoning.

Henrik Leths onde Gerninger og Plagerier mod Bønderne er selvfølgelig voksede i Tidens Løb ved at fortælles fra Mund til Mund. Han har dog sikkert nok været Typen paa en hensynsløs Herremand; men at han ikke var værre, end at han undertiden kunde tage mod Fornuft, naar han havde Uret, derom vidner Traditionen i Familien Tang, som siden fik Gaarden i Eje. Slægtens Stamfader, Lavrids Christensen i Nørtang, var Fæster under Vosborg, og det siges, at han kunde gaa i Rette med Herremanden om dette eller hint og bagefter alligevel blive bedt til Maaltid paa Gaarden, forinden han tog hjem.

Henrik Leth fik først tilskødet Nørre Vosborg den 24. April 1746, men hans Moder, der overlevede ham, blev stadig boende paa Gaarden; kort efter udstedte han Prioritet til sin Morbroder Christian Linde til Bækmark paa 8000 Rdr., og sad trods sin Dygtighed som Landmand stadig smaat i det. Mange Aar kom Henrik Leth ikke til at sidde som Ejer paa Nørre Vosborg — den 23. Marts 1754 døde han.

Den onde Mand gik naturligvis igen efter sin Død og huserede ved Nattetide vildt paa sin Fædrenegaard; navnlig gik det ikke rigtig til i det vestre Hus, der hvor nu Biblioteket er indrettet. Der fortælles mange forskellige Historier om Spøgeri og Genfærd, og en af de mest haarrejsende er den om Præsten uden Hoved (Provst Lassen?), der gik rundt og lukkede Døre op og krøb i Sengene; ganske vist var der paa Gaarden en stor sort Pudel,

der havde stærk Tilbøjelighed for lune Senge-dyner, og desformedelst havde vænnet sig til selv at aabne Dørklinken til de ubenyttede Gæstekamre, — men Historien om den hovedløse Præst var lige gruelig for det.

Henrik Leths Moder, Maren Linde, døde Aaret efter Sønnen, medens hans efterladte Hustru sad Enke i henved tredive Aar. Snart rykkede en ny Generation ind paa Nørre Vosborg, idet Sophie Linde ved Skøde af 30. Maj 1758 solgte den til Sønnen Christen Linde Leth, Landsdommer i Viborg, som allerede havde overtaget Gaarden 28. Aug. 1757; med underliggende Bøndergods var der den Gang over 200 Tdr. Hartkorn. Men Sophie Linde blev ligesom afdøde Fru Maren siddende paa Gaarden og boede vedvarende i den nordre Fløj; det Stykke af Haven, der laa Norden for, kaldtes siden »Gamle Fruens Have«. Her findes endnu tre af Henrik Leth plantede Frugttræer, der staar ved Foden af den meget høje indre Vold, og som den Dag i Dag giver spiselig Frugt. I Nørre Vosborgs Have fandtes ogsaa langt ned i det nittende Aarhundrede som et Minde fra Fru Marens Tid en Græsbenk, der bar Navnet »Marenslyst«.

Endnu to Gange skiftede Nørre Vosborg Ejer, medens Sophie Linde sad paa Aftægt, først i 1779, da den solgtes ved Auktion til Christen Linde Friedenreich, siden da Brødrene Tang købte den i 1786; da den gamle 72aarige Enkefrue endelig lukkede sine Øjne i December 1787, var det paa høje Tid, thi

Gaardens Bygninger var den Gang saa forfaldne, at Taget paa hendes Hus ikke var langt fra at skride ned over Hovedet paa hende.

Henrik Johan Leth var yngste Søn af **Niels Leth**, der var norsk af Herkomst og født omtrent 1668¹⁾; en af hans Efterkommere angiver, at han hørte hjemme i Trondhjem. Han maa tidlig være kommen til Danmark, og blev i sin Ungdom Huslærer hos den rige Christen Linde paa Pallesbjerg. Da Husets Datter forelskede sig i ham, var hans Lykke gjort; Linde sørgede for, at de fik Gaard og Hjem, og da Velstanden først var til Huse, kom Hæderen, saa at Niels Leth gik i sin Grav som Adelsmand. Præsten i Hjerme, den bekendte Jens Hjermin (ell. Jermiin), hvis Moder ogsaa var Datter af gamle Christen Linde, skildrer i et Ligrim hans Levnedsløb i disse Linjer:

Du var udspiret af den ædle norske Rod,
 Din grønne Ungdom laa op til Minervæ Ho'd,
 Din Manddom kronede Kong Frederik den Fjerde
 Med Vaaben og med Skjold, en Lind dit Hus'es Gjerd^e].

Han var dertil en brav Mand, »som alles Ynde fandt«, — og synderlig mere var der vel heller ikke at sige om ham.

I 1693 havde Niels Leth holdt Bryllup med *Maren Christensdatter Linde* (f. 1672); nogle Aar efter erhvervede Svigerfaderen *Lindtorp* Hovedgaard og overdrog den til de unge Ægtefolk, men først ved hans Død fik de

¹⁾ Hans Fødsel findes flere Steder urigtigt angivet til 7. Septbr. 1658.

Skøde derpaa. I Novbr. 1706 købte Niels Leth *Nørre Vosborg* ved Auktion, fik den tilskødet i April 1707 og adledes Aaret efter, den 30. Januar¹⁾. Han døde imidlertid i en tidlig Alder, lidt over 42 Aar gammel, den 18. Marts 1711; Maren Linde havde født ham 11 Børn, hvoraf tre var døde før Faderen. — Børnenes Farbroder var Kaptajn *Hans Leth*, Forpagter paa Voldbjerg og Rammegaard; det er den samme Hans Leth, som i 1707 kaldes Kaptajnløjtnant og da er knyttet til Baroniet Rysenstein. Officer i dansk Tjeneste synes han dog ikke at have været, omend man kunde tænke sig, at han havde hørt til de danske Hjælpetropper i Irland, som Chr. Juul-Rysenstein var Chef for.

Niels Leths Efterleverske havde i 1715 (8. April) for at betale sin afdøde Mands Gæld maattet bortskøde Lindtorp til Oberstløjtnant og Amtmand Jørgen Lund for lidt over 2700 Rdr., men *Nørre Vosborg* beholdt hun, som ovenfor berørt, lige indtil Aaret før sin Død. Hun sad Enke i mange og lange Aar, vistnok trykket af økonomiske Byrder, blev over 80 Aar gammel og døde først 1755 (begr. 17. Novbr.). Hun boede i den sydlige Fløj, og i hendes Storstue stod en stor Bilægger-Kakkelovn med Messingknapper og Messingfødder; paa Væggene hang Malerier af Baron Rud. Gersdorff og hans tvende Fruer, af Landsdommer (Niels?) Krag og Hustru, foruden en Del

¹⁾ Vaabenet findes gengivet i Danmarks Adels Aarvog 1902.

andre Skilderier. Af rede Penge efterlod hun sig kun 81 Rdr., men dertil havde hun 2000 Rdr. staaende som Prioritet i Nørre Vosborg.

DEN ÆLDRE OG DEN YNGRE CHRISTEN LINDE

Gennem Letherne var Aurelia Broberg ogsaa beslægtet med Linderne. Disse to Familier var gensidig indgiftede i hinanden, og det var gamle Christen Linde, der saa at sig havde skabt begge de to Adelsætter.

Henrik Leths Moder Maren Linde og hans Svigerfader Christen Linde var, som antydet i det foregaaende, Søskende. og begge Børn af **Christen Linde den ældre**. Denne var født i Holstebro den 26. Decbr. 1626 og kaldes iøvrigt i den tidligste Tid, da han begynder at nævnes som en fremtrædende Personlighed, jævnlig Christen *Lind*, ikke Linde. Jens Bircherod siger om ham, at han var Søn af fattige Bønderfolk, men ved sine lykkelige Anslag var kommen til stor Flor og Velstand, og dette var vistnok Samtidens almindelige Mening, skønt hans Fader Christen Jepsen, Borger og Handelsmand i Holstebro, sikkert har været en nogenlunde velstaaende Købmand. Efter et meget udbredt Sagn løb Christen Linde i sin Ungdom om som Bissekræmmer, og til dette Afsnit i hans Liv henlægges den bekendte Fortælling om, at han paa sine Vandringer i en Gaard fik Øje paa et Metalsvine-

trug, som han hurtig blev klar over var af Guld, og som i Virkeligheden var en Døbefont, der var skyllet i Land som Strandingsgods; han erhvervede den for en Bagatel, og herved lagdes Grunden til hans senere Formue. En anden, mere troskyldig, Historie gaar ud paa, at han fandt en Kasse med Dukater. En Anekdote, der er mindre bekendt, men ogsaa mindre fabelagtig end disse Historier, fortæller, at den unge Bissekræmmer en Aften søgte Ly for Natten i en Gaard, og da han blev liggende i Sengen noget længe den næste Morgen, jagede Bondekonen ham op med nogle velmente Formaninger om, at en Kræmmer maatte være tidlig paa Færde for at handle med Folkene, inden de gik i Marken; Christen Linde skrev sig hendes Ord bag Øret, og dermed var hans Forretningssans vakt.

Saadan fortæller man paa Egnen. Nok er det, at Christen Linde, selv om han har dyrket det omvankende Kræmmerliv, snart slog sig ned i sin Fødeby, hvor han i en Aarrække drev Handel; rimeligvis har hans Ægteskab med *Dorothea Nielsdatter*, en Datter af Borgmester Niels Sørensen i Holstebro, bragt ham Formue. Han har dog ganske øjensynligt været i Besiddelse af et betydeligt Finanstalent, og i overvejende Grad haft sig selv at takke for sin Rigdom og Herlighed, omend han ikke begyndte paa bar Bund; den gamle Lejlighedsdigter, der synger om »hans Sind, hans Forsæt, hans Forstand«, har næppe helt Uret.

CHRISTEN LINDE OG HSTRU

(Efter Epitafiet i Holstebro Kirke)

Ved Gravmælets Nedtagelse for nogle Aar siden viste der sig at være
to forskellige Portrætmalerier

(Se Afbildningen Side 135)

Hvad der gjorde ham til en af Landets rigeste Mænd, var imidlertid hans Spekulationer i Jordejendomme; han satte Prioriteter i Adelsgods, og naar Herremændene var paa Knæerne, hvilket ofte var Tilfældet i Tiden umiddelbart efter den gamle Adelsvældes Undergang, maatte han gøre Indførsel i Pantegodset; andre Hovedgaarde forpagtede han. Han erhvervede ogsaa adelige Sædegaarde ved Køb, hvilket lod sig gøre efter 1660, da Adels Privilegier indskrænkedes, og navnlig efter Udstedelsen af Forordn. af 28. Jan. 1682, da enhver Borger i Landet, naar han ellers havde de fornødne Midler, kunde komme i Besiddelse af adeligt Jordegods; før 1660 var uadelige forpligtede til straks igen at udbyde til en Adelsmand den Hovedgaard, som de havde maattet overtage. Christen Linde, der forstod at drage Fordel af de gunstige Konjunkturer, opkøbte Ejendommene, mens Priserne var smaa efter de uheldige Svenskekrige, der paa alle Maader havde trykket Næringslivet, og navnlig i Jylland bevirket, at Landsbyer og Gaarde i Hundredvis laa øde og forladte. Efterhaanden blev Christen Linde Ejer af en halv Snes jydsk Hovedgaarde. Noget Sidestykke opviser kun den bekendte Klavs Brockenhuus († 1646), som drev udstrakt Handel med Herresæder, men rigtignok i Modsætning til Christen Linde døde som en halvvejs ruineret Mand.

Den første Gaard, Christen Linde erhvervede sig, var vistnok *Stenumgaard*, som han senere skrev sig til i en Aarrække. I 1669

havde Elsebe Juel, Ove Frandsen Juul's Enke, pantsat den til ham for 4050 Daler, og Aaret efter fik han den til Købs. *Volstrup* synes han først at have haft i Forpagtning, men 1678 gav Erik Qvitzov ham Afstaaelse og Transport paa en Fjerdedel; Resten købte han i 1682—83, dels af Dødsboet efter Lisbet Friis, dels af Dr. Mathias Brobergs Arvinger. *Hanbjerg-Hovgaard* fik han tilskødet 1682 af Provsten i Ulfborg Herred, Christen Christensen Solgaard, og Niels Pedersen Høg i Viborg, der Aaret i Forvejen havde faaet Indførsel i Gaarden for 1400 Rdr., som Jørgen Brockenhuus skyldte ham. 1685 fik Christen Linde *Møltrup*, og ejede *Øgelstrup* før 1688; 1692 fik han *Pallesbjerg*, som han ogsaa købte i Parter, 1693 *Kærgaardsholm*, 1699 *Lindtorp* og 1704 *Krogsdal*, *Bækmark* og *Ulsund*; i 1699 købte han endvidere *Tiphede*, der vel var en større Gaard, som tidligere havde haft adelige Ejere, men ikke var noget egentligt Herresæde; heller ikke *Øgelstrup* og *Lindtorp* er nu Hovedgaarde mere. Disse Gaardes samlede Hartkorn, som han forbedrede ved at lægge mere Bøndergods ind under flere af dem, skal have beløbet sig til henimod halvfjerde Tusinde Tønder — mere end noget dansk Grevskab.

For at drive alle disse Ejendomme paa en fordelagtig Maade havde han allerede i 1681, Aaret før den ovennævnte Forordnings Fremkomst, faaet kgl. Bevilling til at nyde og beholde de adelige Sædegaarde og andet Jordegods, som han havde erhvervet eller maattet

overtage, med de samme Friheder og Benaadninger, som Adelen i Danmark havde paa deres Gaarde. Thi Christian V havde, som bekendt, umiddelbart efter sin Tronbestigelse atter tilstaaet de adelige Sædegaarde den Skattefrihed for Hovedgaardstakst, som var bleven ophævet 1660.

Bøndergods ophobede han i Mængde. For blot at nævne nogle faa Eksempler tilmaageskiftede han sig i 1689 af Kongen en stor Del øde Krøngods (ialt 14-15 Gaarde) i Hjerm Sogn, og i 1703 erhvervede han ved Auktion en Mængde Strøgods. I 1696 købte han Haasum Kirketiende, og Vederlaget herfor bestod for en væsentlig Del deri, at Christen Linde kvitterede en Obligation paa 500 Rdr., som han 1694 havde forstrakt Kongen med; han forsikrer, »at samme Sogn er ikkun hel ringe, formedelst en By derudi, som er plat øde og mig selv tilhørende«. —

Da han var 78 Aar gammel, to Aar før sin Død, ophøjedes han i Adelsstanden. I en gammel Slægtsoptegnelse, der skyldes hans Datters Sønneson, Niels Leth i Karlby, findes anført, at Anledningen dertil var denne, at Christen Linde havde ydet Kongen Pengelaan under Krigen, men afslaaet at faa Beløbene tilbagebetalt, og ønskede dem opfattet som en don gratuit til Staten i de trange Tider. At han trods sin nøgterne Opfattelse i Pengeaffærer har kvitteret en eller anden Gældspost, er ikke usandsynligt, men positivt Bevis for noget saadant er ikke forefundet. At han ligesom

mange andre gode og velstaaende Borgere ydede Kongen Forstrækninger, er imidlertid sikkert nok. Men dette var blot en anden Form for Statslaan; Kongen udstedte i hvert enkelt Tilfælde Obligation for Beløbene. Man ser, at

CHRISTEN LINDES VAABEN

(Efter Kancelliets Protokol over adellige Patenter)

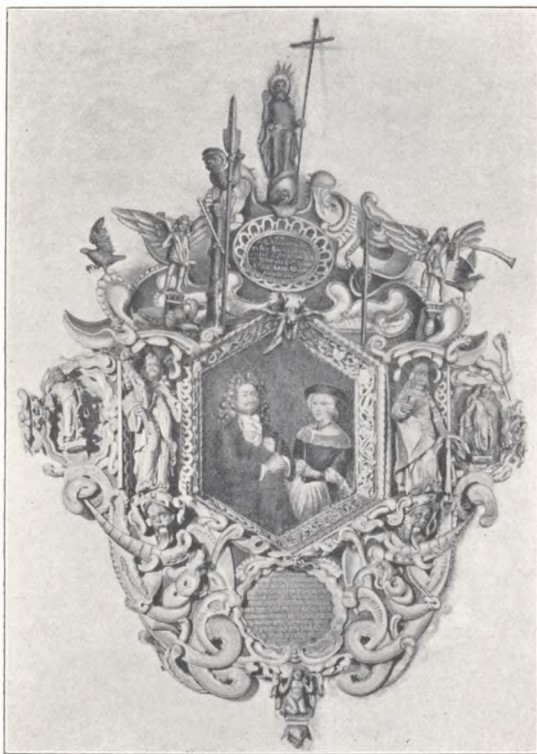
Christen Linde bl. a. i 1678 og 1684 laante Kongen Penge, hver Gang 500 Rdr., til Udgifter ved Flaadens Udredning, hvilke Beløb atter skulde tilbagebetales ham af Konsumptionen i Holstebro; i 1689 var der atter Tale om, at han skulde stille 1000 Rdr. til Kongens Disposition, men Forstrækningen blev ikke

udbetalt. I Aaret 1700 ydede han derimod Frederik den Fjerde et ekceptionelt stort Laan, nemlig 6000 Rdr. — kun faa af disse Forstrækningsslaan fra private Personer var større; Kongen udstedte Obligation paa Beløbet under 19. Juni 1700, og Christen Linde fik Sikkerhed i sine egne Godsers Skatter, som han kunde tilbageholde, hvis Kapital eller Renter ikke indgik rettidig, og hele Gælden skulde afvikles i Juni Termin 1704. Her har vi maaske den direkte Foranledning til Adelsbrevet, der bærer Datoen 17. Oktbr. 1704. Kongen betalte iøvrigt sin Obligationsgæld med rede Penge, oven i Købet tre Maaneder før Forfaldsdagen, og Christen Linde led intet økonomisk Tab; Laanet bragte ham tvertimod en Renteindtægt paa henimod 1200 Rdr. Men at han ved sine store Forstrækninger ydede Staten væsentlige Tjenester, er der ingen Tvivl om. Skønt han iøvrigt siges at have været kneben, f. Eks. med Offer til sine Præster, var han i andre Henseender rundhaandet; saaledes skænkede han 1000 Rdr. til Latinskolen i Holstebro.

Til Trods for sine mange og til Dels smukke Ejendomme foretrak Christen Linde, som det synes, Opholdet paa sin Gaard i Holstebro. Han boede dog ofte paa Volstrup og døde paa Pallesbjerg den 9. Aug. 1706, men bisattes i Holstebro Kirke. Paa et Portræt, der nu ikke kendes mere, stod disse Linjer som en Mindelse om Forgængeligheden af alt det jordiske Gods, Christen Linde havde samlet sig:

To Gang' fire Herregaarde
Undte mig kun fire Fjæl,
Men Gud evig Ære vorde,
Som annammede min Sjæl. 1706.

EPITAFIUM OVER CHRISTEN LINDE OG HSTRU
(Holstebro Kirke)

Hans Hustru, Dorothea Nielsdatter, som han havde ægtet omtr. 1660, var født i Holstebro 4. Marts 1639, men døde allerede 1685

(12. Aug.) i København; herfra blev hendes Lig ført til Holstebro Kirke, hvor Christen Linde 1667 havde ladet indrette Begravelse og opsætte et stort Epitafium, som hænger i den nye Kirke den Dag i Dag; i en Foundation af 1679 henlagdes Indkomsten af tolv Agre til Begravelsens Vedligeholdelse.

Christen Linde havde haft sytten Børn, men deraf var adskillige døde smaa og i en yngre Alder; kun fire Sønner og to Døtre overlevede ham. Ved hans Død deltes de mange Herregaarde mellem Børnene, men nu er de alle forlængst ude af Slægtens Eje.

Om Christen Lindes Fader *Christen Jepsen (Lind)* vides intet andet, end at der paa Kirkegaarden i Holstebro skal have været en Sten over ham, der angav, at han døde 1652, 72 Aar gl., og tillige over hans sidste Hustru *Cecilia Berensdatter*, som døde 48 Aar gl.; andre Steder kaldes hun *Cecilia Born*. Om dette var Christen Lindes Moder, vides dog ikke. At Christen Jepsen skulde høre hjemme i Linde i Asp Sogn, er ogsaa kun en Formodning. — Tidligere fandtes i Holstebro Kirke et Epitafium over Borgmester *Niels Sørensen (Solgaard?)*, *Dorothea Nielsdatters Fader*, som udviste, at han var død 1668 i en Alder af 77 Aar. Forskellige Omstændigheder tyder paa en Familieforbindelse mellem Linderne og den bekendte rige *Karen Solgaard*, der døde som *Baronesse Gersdorff*; formodentlig er Forbindelsen at søge her. —

Af gamle Lindes efterlevende Sønner hed den

LIGSTEN OVER CHRISTEN LINDES TIDLIG AFDØDE BØRN

(Holstebro Kirke)

Man lægge Mærke til Bornenes forskellige Hovedtøjer, eftersom det er Drengene eller Piger

ene Christen ligesom Faderen. **Christen Linde den yngre** var født 1664. Havde Søsteren Maren Lindes Ægteforening med Niels Leth næppe været rigtig standsmæssig efter gamle Lindes Mening, var Christens det saa meget desmere. I 1696 holdt han nemlig Bryllup med den attenaarige *Ellen Marie v. Obelitz* (f. 1678), hvis Moder var en født Gyldenstjerne og hvis Fader var pommersk Adelsmand af en meget gammel Slægt — maaske lidt af en Lykkeridder, men med et smukt Navn og et gammelt Herresæde, der ganske vist ikke var ubehæftet. Ligesom Maren ved sit Ægteskab fik Lindtorp, saaledes fik Christen *Hanbjerg-Hovgaard*, et af de første Godser, Faderen havde erhvervet, og Nabogaard til Volstrup, hvor han selv residerede, naar han ikke var i Holstebro; ved hans Død fik Christen tillige *Volstrup*, den Gaard, der sikkert har staaet gamle Lindes Hjerte nærmest.

Christen Linde d. y. var aabenbart en Mand af samme solide Støbning som Faderen; hvad han fik efter ham, forstod han at bevare og forøge. Foruden de to nævnte Gaarde blev han Ejer af endnu een. I Foraaret 1703, da Svigerfaderen Baltzer v. Obelitz stod i Begreb med at gifte sig for tredje Gang, skiftede han nemlig med Christen Linde, hvorved denne som sin Hustrus Mødrenearv fik udlagt Halvdelen i *Aabjerg* og derunder liggende Bøndergods, men Arven skulde først tiltrædes efter Svigerfaderens Død; indtil den Tid skulde han nyde en aarlig Afgift af 150 Rdr. I 1707 døde Baltzer

v. Obelitz, og i 1723 købte Christen Linde den anden Halvdel af hans efterladte Enke, Ide Juel, for 7225 Rdr. kurant og 2 Speciesdukater i Guld. I *Stubbergaard* — Gaarden med de syv Gange syv Herligheder —, der i lang Tid havde været paa mange Hænder og var stærkt afpillet, ejede Christen Linde ogsaa en Andel, som han havde købt 1707.

Christen Linde var en rig Godsejer, skønt hans Velstand ikke paa langt nær kom op paa Højde med Faderens; han benyttede bl. a. lukket Karosse, hvilket den Gang var en Sjældenhed i Vestjylland. I Hjerm Sogn sørgede han for Oprettelsen af en Skole, hvortil han henlagde nogle Hartkornsindtægter af Gods paa Venø, og i Hjerm Kirke, som han havde Patronatsret til, havde han allerede 1707 ladet indrette Begravelse for sig og Hustru.

Han døde 1723, Ellen Marie v. Obelitz faa Aar efter (1727). De efterlod sig fem Sønner og to Døtre. Den ældste Søn overtog Aabjerg; Volstrup, som med Bøndergods, Konge- og Kirketiende ialt havde 488 Tdr. Hartkorn, synes i 1729 at være bleven sat til Auktion af Arvingerne, men en af dem maa have købt Gaarden, som derefter gik i Arv i Christen Lindes Kvindelinjer, og først ved Midten af det nittende Aarhundrede blev afhændet ved Salg. Hanbjerg-Hovgaard forblev derimod i hans mandlige Slægt, indtil Henrik Linde i 1843 solgte den til en hamborgsk Apoteker. Dermed var den sidste af gamle Christen Lindes mange Herregaarde gaaet ud af Slægten,

og den sidste jyske Herremand af Navnet Linde var forsvundet. Det eneste Minde om Linderne, der endnu er tilbage paa Hanbjerg-Hovgaard, er en Plade over Hovedindgangen med Jens Lindes og Margrethe Sophie Krabbes farvelagte Vaabener, opsat 1775, og hvorpaa læses disse Linjer:

Lad os heri
Trygge bo,
Til vi nyde
Himlens Ro.

Det er ligesom Lindeætten i disse simple Ord beder om her at maatte nyde i Fred den sidste Dukat af svundne Tiders Rigdom og Herlighed.

BALTZER GEBHARD v. OBELITZ

Den yngre Christen Lindes Svigerfader, **Baltzer Gebhard** (eller Gewart) **von Obelitz**, var en af de ikke faa nordtyske Adelsmænd, som i de bevægede Krigsaar ved Midten af det syttende Aarhundrede søgte til Danmark for at finde Lykken under nye Forhold. Man har kaldt ham en Eventyrer, skønt den største Del af hans Liv formede sig alt andet end eventyrligt; i henved et halvt Hundrede Aar sad han som Herremand i Vestjylland, uden at der er gaaet Ry af hans Bedrifter til Eftertiden.

Om hans Ungdom, der ganske vist havde noget mere af Eventyrets Skær over sig, haves

kun Efterretninger i en utrykt Ligprædiken, som maaske pynter lidt hist og her paa Begivenhederne, men som aabenbart i det store og hele er sandfærdig. Det hedder her om ham, at han er født i Pommern paa sin Fædrenegaard Millienhagen, een Mil fra Stralsund, paa Fastelavns Søndag (16. Februar) 1640; hans Fader var Baltzer von Obelitz til Duvendich og Millienhagen, hans Moder Ursula Moltke. Det hedder derefter videre:

Seksten Uger efter hans Fødsel og Ankomst til Verden maatte han i sine spæde Aar tage Prøve paa dette Livs Ubestandighed ved det, at hans gode Fader, ærlig og velbyrdig, nu salig Baltzar von Oblitz til Duvendich og Milgenhagen hannem da ved den timelig Død frafaldt, og han i saa Maader hel tidlig blev fristet med Orbitet¹⁾ og Hyldestløshed, saa der var intet for hannem tilsyne, end at han skulde lave sig til at bære Korset af sine Ungdoms-Dage. Imidlertid opvokste han fra den spæde Alder under sin velædle Fru Moders omhyggelige Tilsyn, og lærte Begyndelsens Elementer til den sande Gudsfrygt, indtil han var 6 Aar gammel, da han tillige med sin højbedrøvede Moder, formedelst den skadelige Krig imellem de svenske og polske, har maattet forføje sig til Buzzow at salvere sig for Fjenden, og blev saa kærligen antagen samme Steds af sin kære Morsøster, den ærlig og velbyrdig Jomfrue, sal. Anna von Moltken, som

¹⁾ o: Orbitas.

fornam, at der fandtes hos hannem Naturens gode Tilbøjelighed med hurtigt Nemme og Lær-villighed, og derover holdt hannem i Skole med ærlig og velbyrdig Ditloff von Raffenstein, da Amtmand over det Buzzowiske og Fætter med denne sal. Herres Fader, hans tvende Sønner [indtil] hans Alders 14. Aar, da han for at forsøge sig videre udi Verden blev antagen af Grev Jacob von Oxkøl¹⁾ for at være hans egen Livpage, og fulgte han samme sin Herre baade i Preussen og Polen, særdeles da den store Hovedstad Cracov²⁾ blev med Storm indtagen, og til Kongen af Sverrig overgivet. Om-sider da han med benævnte sin Herre var paa Hjemrejsen igen til Pommern, faldt han udi en stor hidsig Sygdom, at han derover maatte blive liggende undervejs under den By Anclam, hvor hans gode, nu salige Herre af en sær Af-fektion og kærlig Hjertelag til ham rekommenderet hannem til en fornemme Mand samme Steds, navnlig Jochim Giis, Raadmand der udi Byen. Dismidlertid samme hans Sygdom konti-nuerede, tog hans gode Herre Grev Oxkøl sin Marsch med Krigsfolket til Wismar, og gik derfra over til Lifland, hvorover han til sin Sorg blev skilt for langt fra sin Herre, og formedelst Sygdommens Langvarighed miste[de] den Lykke at bruge sig under den Tid i forbemeldte sin Herres Tjeneste. Begav sig derfor, saa snart han nogenlunde var bleven restitueret og kommen

¹⁾ Yxkyll.

²⁾ Krakau kapitulerede i Oktober 1655.

til sin Førlighed igen, til sin Formynder, velædle og velbr: Christopher von Morder til Modscov¹⁾, liggende en Mil fra Stralsund, hvor han opholdt sig en Tid lang i den fulde Mening og faste Haab at skulle have fundet Lejlighed at komme til sin Herre igen, som dog mislingede formedelst den haarde Isvinter, som Skibsfarten aldeles forhindrede. Og som han derover imod sit Forsæt maatte der nu noget forblive, kom hans Fætter, ærlig og velbyrdig Mand, Generalmajor Bibow²⁾ og begærede af hannem, at han vilde følge med til Fyen, som paa den Tid var indtagen af de svenske; lovede og derhos at udi næst anstundende Foraar ville skaffe hannem til Vands fra Nyborg til sin Herre Grev Oxkiøl igen, som han dog omsider maatte befinde ej at kunne ske, formedelst den store Usikkerhed, der var i Søen. Imidlertid føjede denne sal. Herre sig alt efter sin kære Fætters Begæring, og lod ingen Lejlighed gaa forbi at udvise sin gode Vilje og behjerttet Mod; rejste saa med hannem til Fyen, hvor han kom til Skovsboe, og der for[e]fandt den ærlige og velbyrdige, nu sal. Jomfrue Mette Sophie von Winterfeldt³⁾, som var hos ærlig og velbyrdig Fru Elisabeth Podebu[s]ch, velbr: Henrich Gyldenstiernes til Schousboe etc., og forblev han der, indtil det Tot[t]iske Regiment, som

¹⁾ Den tyske Adelsfamilie Morder ejede Mötzschau.

²⁾ Om Siegwert v. Bibow (1639—77) se Biogr. Lex.

³⁾ Meningen er øjensynlig den, at han har forsøgt at stifte en Forbindelse med den nævnte Adelsjomfru, der paa dette Tidspunkt var omtr. 40 Aar gammel; hun var født 1620 og døde 1668.

den ærlige og velbyrdige, nu sal. Mand Oberstløjtnant Claus Juel¹⁾ da kommanderede, skulde [derfra] herover til Jylland, da den sal. Herre tog Tjeneste under de danske og blev betroet Kornets-Charge under fornævnte Regimente, hvilken Charge han med synderlig Dexteritet og Opagt lykkeligen for[e]stod til enhver af de vedkommendes Behag og Fornøjelse. Desmidlertid, som han da en Tid lang havde sit Kvarter udi Lemvig, forefandt han der efter sit Hjerte den ærlig og velbyrdig Frue, Fru Maren Schram, sal. Hr. Hartvig Hvitfelds til Rammegaard og Amtmand i Norge, og indlod han sig i Ægteskab med hende Anno 1660, da deres Bryllups-Højtid blev celebreret udi Lemvig 3. Pinsedag [12. Juni] . . .

Hans Ægteskab med *Maren Skram (Fasti)* har dog næppe været et rent Inklinationsparti. Hun havde ægtet Hartvig Hvitfeldt allerede ca. 1622 og siddet Enke fra 1637; hun maa altsaa have været en Dame paa henimod tresindstyve Aar, da hun holdt Bryllup anden Gang med den tyveaarige Yngling, som Baltzer von Obelitz var. At man i Begyndelsen ikke har haft rigtig Tiltro til den unge Mand, synes at fremgaa af den Omstændighed, at han maatte skaffe Anetavler fra Tyskland som Bevis for sin Herkomst, forinden han kunde indlade sig i Ægteskab med sit Hjertes udkaarne, og da han nogle Aar senere,

---

¹⁾ Klavs Juel fik 15. Juli 1659 Bestalling som Oberstløjtnant i Ove Thotts sjællandske og lollandske Sognerytteri (forhen U. C. Gyldenløves Regiment).

i 1671, søgte om Skattefrihed for noget Gods, bad Christian V sit Kammerkollegium om Underretning om, »hvem denne Obelitz« var. Med Fru Maren Skram fik han *Rammegaard*, som hun havde arvet efter sin Fader, og her synes han at have levet i Ro og Fred sammen med sin aldrende Hustru og hendes ugifte Søster Elle, som jævnlig var medvirkende, naar Ægteparret foretog sig noget af Betydning; undertiden fremsendte hun Svogere ns Andragender, naar dette eller hint skulde udvirkes i Rentekammer eller Kancelli.

De to Damer og deres gamle Søsterdatter, Jomfru Alhed Pol (hun var født 1601), var de sidste af Slægten, og i deres frændeløse Tilstand har de aabenbart øst al deres Kærlighed paa den unge Obelitz. Kort Tid efter Brylluppet oprettede Maren Skram, med Samtykke af Søster og Søsterdatter, en Forskrivning (af 24. Januar 1662), hvorved Rammegaard tilskødedes hendes Husbond, hvis han overlevede hende, men naar han døde, skulde hendes Arvinger have Lov til at tage Gaarden til sig. Denne Forskrivning fik først kongl. Konfirmation i 1668; men i 1673 (4. September) sluttedes en ny Forening mellem de tre uadskillelige, Baltzer von Obelitz, Maren Skram og Søsteren Elle; Alhed Pol var nemlig død i April 1668. Obelitz maa nu — i Betragtning af »den meget kærlig og hulde Omgængelse, som velbemeldte vores kære Mand og Broder (s: Svoger) os ideligen beviser« — ikke blot beholde Gaarden i sin Livstid og arve Svi-

gerindens Formue, men skulde han gifte sig efter Fru Marens Død og faa Livsarvinger, maa disse arve begge Dele. Dør de alle tre uden Arvinger, skal derimod baade Gaarden og Elle Skrams Midler tilfalde Jørgen Vind som en Tak for det store Venkab og de Tjenester, som hans Fader, Holger Vind til Gundestrup (Maren Skrams Næstsøskendebarn), har vist dem.

Paa dette Tidspunkt har Maren Skram aabenbart ligget paa sit yderste, thi hun døde inden Aarets Udgang (1673). Formodentlig har Jomfru Elle overlevet hende, om end kun kort, saaledes at hun, og ikke Fru Maren, bliver den sidstlevende af Fastislægten.

Ved Maren Skrams Død blev Baltzer v. Obelitz Eneherre paa Rammegaard, der omkring 1671 var bleven forbedret med 27 Tdr. Hartkorn, nemlig Vester-Ramme og Hjortkær samt Mellem-Mølle, alt Ødegods; Gaardens Hartkorn beløb sig derefter til 55 Tdr. I 1664 havde Fru Maren faaet kgl. Skøde paa en Del Gods, der havde været pantsat til Rentemeister Müller; Godset vurderedes til 5000 Rdr., og hun afstod som Vederlag herfor en Pension paa 650 Rdr. aarlig. Rimeligvis har hun ikke faaet udbetalt Pensionen, hvilket ofte var Tilfældet i disse Tider, thi ellers har hun ikke kunnet staa sig ved Handelen; hun har saa foretrukket at tage Jordegods i Stedet. Blandt dette Gods var ogsaa Kongens Korntiende af Hjerm Sogn, som Ægteparret 1667 pantsatte til Sognepræsten i Borbjerg og Ryde, Knud

Povlsen Kolding, for 600 Rdr., som han havde laant dem.

Baltzer von Obelitz's anden Hustru var *Jytte Gyldenstjerne*. Brylluppet stod den 24. Jan. 1677 i Viborg hos hendes Forældre, Ebbe Gyldenstjerne til Bjersgaard, Amtmand over Hald Amt, og Ellen Parsberg. I dette Ægteskab fik han to Sønner, der døde smaa, og Datteren Ellen Marie, som ægtede den yngre Christen Linde. I 1682 (19. April) mageskiftede han Rammegaard med underliggende Gods til Friherren af Rysensteen Chr. Juul og fik til Gengæld *Aabjerg* Hovedgaard, den Gang 72 Tdr. Hartkorn, og en Del Bøndergods.

Jytte Gyldenstjerne døde i 1690 (8. Sept.), og i den følgende Tid synes Baltzer von Obelitz at have levet under betrængte Forhold. I 1691 fritoges han for at komplettere sin Hovedgaard, saa længe han levede, hvilket var af Betydning for dens Skattefrihed; han havde ikke Evne til at erhverve de 34 Tdr. Hartkorn, som han manglede efter den ny Matrikel. Denne Lempelse maatte han iøvrigt købe ved at afstaa en Fordring paa Kronen. Senere taler han med Vemod om en Panteobligation, han har maattet udgive til Fru Majorsken paa Bækmark¹⁾ for en bortskyldig Kapital paa 2600 Rdr.

I tretten Aar sad han nu som Enkemand, men derefter giftede han sig for tredje Gang i en Alder af over tresindstve Aar. Efter at

---

¹⁾ Fru Magdalene Ranch, Enke efter en Major Böhnen (*).

han i Foraaret 1703 — som nævnt ovenfor — havde tilsagt Datteren Halvdelen af Aabjerg som Mødrenearv, ægtede han den 22. Juni *Ide Juel*, ældste Datter af Henrik Juel til Lindbjerg og Sophie Høg; Brylluppet holdtes paa Lindbjerggaard, og kort efter (22. Novbr. 1703) oprettedes et vidtløftigt Testamente, der gik ud paa at sikre Hustruen eller hendes Børn alle Ejendele (med Undtagelse

1673

1703

BALTZER VON OBELITZ' SEGL
(forstørret)

af den halve Part i Aabjerg), mod at Datteren af forrige Ægteskab, Ellen Marie, fik 400 Rdr. een Gang for alle.

Fire Aar efter, den 23. Aug. 1707, døde Baltzer von Obelitz og blev begravet i Vedersø Kirke. *Ide Juel* sad i mange Aar Enke paa Aabjerg; hun efterlod sig en Søn, som blev Stamfader til den nulevende Familie Obelitz, der 1. Oktbr. 1876 anerkendtes som dansk Adel.

Familiens nuværende Vaaben er i væsentlig Overensstemmelse med det, som Baltzer von Obelitz førte, omend der er nogen Forskel.

Men mærkelig nok er selve Skjoldmærket et andet end i det gamle pommerske Slægtsvaaben; deri findes nemlig en udfoldet Vifte, som i Baltzer von Obelitz's Segl er blevet til en staaende Glente med udslagne Vinger.

MÜLLER, ANCHERSEN OG HOFMAN

Niels Leths Hustru Aurelia Jeremiasdatter Müller var af jydsk Præste- og Borgerslægt. Alle de mange herhenhørende Personer er udførligt behandlede i et Arbejde af væsentlig samme Art som nærværende, nemlig V. A. Sechers Meddelelser om Slægten Secher; Aurelia Müller var nemlig Svigerinde til Ejeren af Sødringholm, Mathias Povlsen Secher, og hendes Onkel var Præsten i Udbyneder, Niels Secher, den rigeste Præst i Danmark paa hine Tider. Der er saaledes Anledning til, navnlig for en Del af Personerne, at gøre Omtalen kort og iøvrigt henvise Læseren til det nævnte Værk.

Aurelia Müller var Datter af **Jeremias Müller**, der var født paa Boller den 22. April 1711 og blev døbt den 11. Maj i Ut Kirke; Navnet Jeremias fik han efter Morfaderen. Femten Aar gammel blev han Student (14. Aug. 1726) og tog teologisk Eksamen 1731. I Juli 1736 fik han Kald som Præst i Hinge og Vinderslev, men forflyttedes tre Aar efter til Karlby og Voldby Pastorat.

I 1737, 2. April, endnu medens han var

Præst i Hinge, ægtede han *Dorothea Marie Anchersen*, født i Karlby Præstegaard 1711 (døbt 2. Juni); de var Næstsøskendebørn. Hun døde tidlig, i en Alder af 36 Aar, den 6. April 1748 efter at have skænket sin Mand ni Børn, hvoraf to Sønner og fire Døtre overlevede hende. Aaret efter holdt han Bryllup med sin anden Hustru, *Johanne Dorothea Kierulf*, som var Datter af Justitsraad Lucas Kierulf i Æbeltoft og født i Viborg 18. Aug. 1724; hun blev Moder til en Søn og to Døtre, men blev Enke efter syv Aars Ægteskab.

Jeremias Müller døde nemlig den 5. April 1756; sin Præstegerning havde han allerede røgtet i tyve Aar, men var endnu en ung Mand. Han efterlod sig ikke saa ganske faa Pengemidler, et lille Bibliotek paa nogle Hundrede Bind og en Del Sølvsager. De fleste af hans ni efterlevende Børn blev Præster eller Præstekoner. Hans Enke levede mange Aar endnu, blev 74 Aar gammel og døde den 18. Jan. 1798; hun begravedes i Voldby Kirke, hvor Jeremias Müller og hans første Hustru tidligere var stedt til Hvile. I Kirken hænger endnu det her afbildede, smukt udskaarne Epitafium, som Johanne Kierulf lod opsætte; thi, som der staar paa det:

For Mandens Støv at ære vel
Og Kirken smukt at pryde,
Har Enken dette Monument
Oprigtig villet yde.

Jeremias Müllers Fader, **Peter Müller** eller **Møller**, var Forvalter paa Herregaarden Boller

ved Horsens. Han var født omtr. 1675. Hvorfra han stammer, vides ikke, men formodentlig hører han hjemme i Ut, i en af Sognets to

EPITAFIUM OVER JEREMIAS MULLER
(Voldby Kirke ved Grenaa)

Vandmøller, enten i Over- eller i Nedermølle. I 1688 nævnes en Sr. Kristen Klemensøn som Forpagter paa Boller, og i 1690 var der en Foged ved Navn Simon Braad; i 1701 fore-

kommer Peter Müller som knyttet til Gaarden, og i 1707 omtales han som Ridefoged. Den 15. Aug. 1709 holdt han Bryllup med en Datter af Præsten i Nabosognet Tyrsted, *Aurelia Jeremiasdatter Anchersen* (døbt 2. Nov. 1684), og kaldes da Forvalter paa Bollergaard. Siden var ogsaa Møgelkær underlagt ham.

Peter Müller har aabenbart været en anset Mand og forstaaet at samle sig Formue ligesom mange andre af Datidens Ridefogder. Flere af hans Børn kom i fremskudte Stillinger eller indgik Ægteskab med indflydelsesrige Borgere. En af hans Sønner, Ulrich Christian Müller, født 1710, døde 1756 som Borgmester i Aarhus, og Datteren Adolphine Sophie, født 1712, blev 1730 gift med Kancelliraad Jochum Rodenburg, som 1753, Aaret efter hendes Død, adledes under Navnet de Lichtenhjelm og derefter ægtede Bodil de Lichtenberg, en Datter af den bekendte Horsens-Magnat. Peter Müllers Søn Frederik Adam, født 1725, var vistnok den yngste; han blev 1758 Hofskriver, 1765 Stempelpapirforvalter og døde 1795 som Konferensraad. Han er bleven navnkundig som Kobberstiksamler; ham skyldes det bekendte »Müller'ske Pinakotek«, der efter hans Død overgik til det kgl. Bibliotek i København.

I en Alder af 74 Aar døde Peter Müller i Foraaret 1749; han blev bisat den 21. Marts i Ut Kirke og førtes senere til sin Begravelse i Horsens Klosterkirkes Kor; her nedsattes ogsaa hans Hustru faa Aar efter, den 27. Aug. 1754.

Paa mødrene Side var Jeremias Müller ligesom hans Hustru Dorothea Marie af den bekendte Præsteslægt Anchersen. Hans Morfader **Jeremias Anchersen** var født i Kolding 1650 (døbt 11. Septbr.), blev Student 1670,

FREDERIK ADAM MÜLLER

(Stik af Clemens efter Wiedewelts Marmormedaillon)

Præst i Tyrsted og Ut 1682, Provst 1709 og endelig 1713 Præst ved Domkirken i Aarhus, hvor han døde som Stiftsprovst 1719 (begr. 10. Marts). Han var 1683 bleven gift med *Sidse Friis*, Enke efter Formanden i Tyrsted og Ut og Datter af Mag. Kristen Nielsen Friis

(† 1664 som Provst og Præst ved Frue Kirke i Aarhus) i Ægteskab med Karen Klemensdatter, som formentlig var Søster til den tidligere nævnte Forpagter paa Boller, Kristen Klemensøn. — Jeremias Anchersen var Søn af *Ancher Sørensen*, der var født 1608, blev Student 1627 (immatriculeret 16. April) og 1633 Medhjælper hos Faderen Søren Povlsen, som var Præst i Egtved og Ødsted og 1640 døde som Provst i Jerlev Herred. Ancher Sørensen blev 1635 Præst i Kolding, to Aar efter Magister, 1661 Provst i Brusk Herred og døde 1682 (begr. 30. Novbr.) i en Alder af 74 Aar. I 1637 (23. Juli) havde han ægtet en Datter af Raadmand Niels Ibsen Bøgvad i Kolding ved Navn Maren, der døde 20 Aar gl. 1639 (begr. 7. Novbr.); anden Gang holdt han Bryllup den 7. Novbr. 1641 med *Anne Jeremiasdatter Wolf*, der døde 75½ Aar gl. i Aaret 1700 (begr. 23. April). Hun var Datter af Slotsskriveren paa Koldinghus, senere *Tolde Jeremias Hansen Wolf* og *Annike Hermansdatter Reiminch*, som tidligere havde været gift med Apoteker Gert Grave i Kolding og efter Jeremias Wolfs Død ægtede Borgmester Morten Pank sammesteds. Annike Reiminch døde 61 Aar gl. i 1654 (begr. 5. Juli); hendes Fader *Herman Reiminch* fik 5. Marts 1585 Bevilling til at oprette et Apotek i Kolding med tilhørende Vinkælder, og efter hans Død 1596 overgik Apotekerprivilegiet til Enken. —

Jeremias Müllers første Hustru var Datter af

Peder Anchersen, født i Kolding den 10. Decbr. 1674. Faderen, den Gang Rektor ved Latin-skolen i Kolding, var den senere bekendte *Ancher Anchersen* (Broder til Jeremias Anchersen), født 1644 i Kerteminde, hvorhen Forældrene var flygtet under Svenskernes Indfald i Jylland, og død som Dr. theol. og Biskop i Ribe 1701; Moderen var *Maren Pedersdatter*, der 7. Septbr. 1673 havde ægtet Ancher Anchersen, som efter hendes Død indgik nyt Ægteskab. Sønnen Peder fulgte i en ganske ung Alder sin Fader, da denne i 1692—93 som Hofprædikant ledsagede Kronprins Frederik (IV) paa hans første Udenlandsrejse, bl. a. til Italien og Frankrig; efter Hjemkomsten blev han 1693 Student fra Fredericia Skole og var senere en Tid Hovmester hos Baron Niels Trolle Høg til Høgholm. Kort efter Nytaar 1704 kaldedes han til Præst for Karlby og Voldby Menigheder, tog Magistergraden 1706 og døde den 9. Aug. 1723, endnu ikke halvtreds Aar gammel.

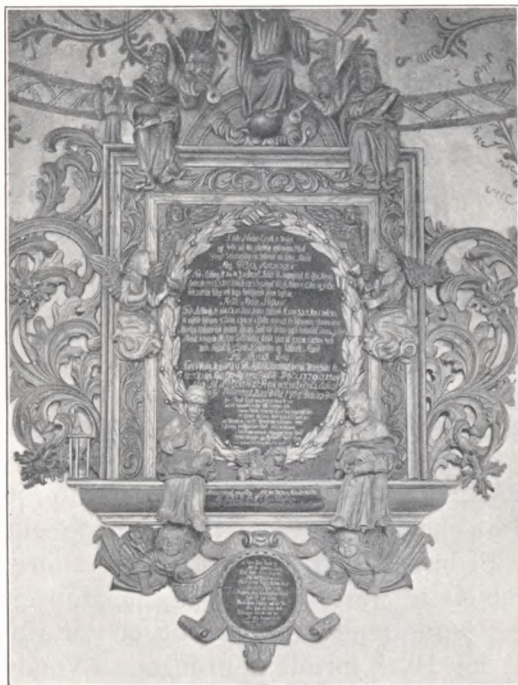
Samme Aar, som han fik Præstekald, holdt han Bryllup (23. Juni 1704) med *Mette Marie Hofman*, der var Datter af en velhavende Aalborgerkøbmand og bragte sin Mand Formue, saa han kunde købe Kirketienden til begge sine Kirker foruden en Bondegaard; Tienderne solgte han siden for 2700 Rdr. Mette Hofman, der var født 15. Jan. 1685, skænkede sin første Ægtefælle en Søn og fire Døtre, hvoraf den ene ægtede Jeremias Müller. Efter Peder Anchersens Død giftede hun sig (26. Oktbr.

1724) med hans Eftermand i Kaldet, Kield Bøg, der var født i Viborg 11. Novbr. 1697, men døde tidligt, den 27. Juni 1739. Selv naaede hun en Alder af næsten 85 Aar; den 20. Decbr. 1769 afgik hun ved Døden hos sin Datter paa Sødringholm, den rige Niels Sechers Enke.

Mette Hofman stedtes til Hvile i Voldby Kirke. Paa Kirkens nordre Væg hænger det her gengivne malede og udskaarne Egetræs-epitafium over Peder Anchersen og Hustru, opsat som det synes allerede 1725, snart efter hans Død; det foran afbildede Epitafium over Jeremias Müller danner Pendant dertil. De hænger nu paa samme Væg, men har tidligere været anbragt lige over for hinanden ved Indgangen til to Kapeller, et mod Nord (Peder Anchersens) og et mod Syd (Jeremias Müllers). Af disse Begravelseskapeller anvendes det nordre nu til Sakristi, medens det søndre slet ikke eksisterer mere; i 1805, da Voldby Kirke underkastedes en højst fornøden Reparation, blev det nedbrudt, og i Stedet blev der anbragt et Vindue, hvorved Lysforholdene forbedredes i Kirken, som var den skumleste i hele Herredet; Altertavle og Epitafier blev ligeledes oppudset og restaureret. »Slagværket i Kirken,« hedder det endvidere i den optagne Synsforretning, »er og bleven bragt til at gaa, og at gaa rigtigt, i det mindste for nærværende Tid. Denne Kirke kan altsaa anses for en af de skønneste og bedst istandsatte i Herredet.« —

Mette Marie Hofman var Datter af **Peder**

Hofman, Grandonkel til de to bekendte Brødre Hans og Tycho de Hofman, hvis Fader adledes 1749. Han var født ca. 1642 og gik i Skole paa Herlufsholm, blev Student 1660 og

PEDER ANCHERSENS EPITAFIUM

(Voldby Kirke ved Grenaa)

rejste udenlands efter at have taget teologisk Eksamen. Da han atter kom hjem, nedsatte han sig i Randers, opgav Studierne og befattede sig væsentligst med Køb og Salg af Jordegods og Laan i faste Ejendomme; Gunderup-

gaard og Hammergaard besad han i længere Tid. I 1671 giftede han sig første Gang med Margrete Brochmand, Datter af Biskop Hans Enevoldsen Brochmand, og boede derefter en Tid i Aarhus; efter hendes Død ægtede han 12. Oktbr. 1677 en velhavende Enke i Aalborg, *Johanne Henriksdatter de Hemmer*, og fæstede endelig blivende Bo i denne By, hvor han døde 1690 i en tidlig Alder, 48 Aar gl.; han blev begravet 30. Maj i Frue Kirke. I 1681 havde han faaet Rang efter Assessorer i Kommercekollegiet.

Johanne de Hemmer, der var født 1644 (døbt 8. Decbr.), hørte til en Slægt, der saa langt den kan følges tilbage er knyttet til Aalborg; gennem fire Slægtled var hendes Forfædre Borgmestre i denne Stad. Hun døde 1695 (begr. 31. Jan.). Af sit første Ægteskab med Negociant Hans Rasmussen, som hun havde ægtet 22. Marts 1663 og som døde 1676 (begr. 9. Maj), efterlod hun sig to Sønner og to Døtre; med Peder Hofman havde hun tre Døtre, af hvilke Mette Marie var den yngste. Hun ejede flere Ejendomme i Aalborg og et Par Haver uden for Byen foruden Jordegods i Vendsyssel; blandt hendes Løsøre fandtes »adskillige Slags Sølv-Skuepenge og anden rar Mønt«, en ikke helt lille Bogsamling, Juveler, Sølvtøj og et Utal af Klæder, Linned og Husgeraad.

Peder Hofman var Søn af **Søren Hofman** (1600—49), der nød Anseelse som en meget dygtig Læge; i en Aarrække studerede han Medicin ved fremmede Universiteter, blev Dr.

med. i Padua og bosatte sig efter sin Hjemkomst i Randers. Han var en Søn af Borgmester Niels Jakobsen (1566—1624), men bar Navnet Hofman efter sin Moders første Mand, thi hun havde givet denne Løfte om at opkalde sin førstefødte Søn efter ham, hvis hun giftede sig igen efter hans Død, og dertil var der saa meget mere Udsigt, som hun var »forstandig, ung, munter og rig«; heller ikke Søren Hofmans Broder, den bekendte Jurist Peder Lassen († 1681), bar Faderens, men derimod Morfaderens Navn.

Moder til Peder Hofman var *Gertrud Pedersdatter*, der havde ægtet Søren Hofman 1639 og døde Pinseaften 1658 i København, hvor hun tillige med sin Svoger og sine Børn havde søgt Tilflugt under Svenskekrigen. Hun var Datter af Præsten i Randers, Mag. *Peder Tøgersen*, som en kort Tid var Rektor ved Latinskolen, forinden han blev Præst; han er bekendt for sin Interesse for Skolekomedien og er formodentlig selv Forfatter (eller i hvert Fald Bearbejder) til en af de faa Moraliteter, der er levnet os som Minde om Skuespilkunst i Danmark før Holberg.

HENVISNINGER OG TILLÆG

Forkortelser: RA = Rigsarkivet i København; NRA = Rigsarkivet i Kristiania; LAS, LAF, LAN = henholdsvis Landsarkivet for Sjælland, for Fyn og for Nørrejylland; SAT, SAB = henholdsvis Stiftsarkivet i Trondhjem og Bergen; Raadst. = Raadstuearkivet i Kbhvn.; KBK = Kongl. Bibliotek i Kbhvn.; UBKria = Universitetsbiblioteket i Kristiania.

I

Peter Munthe Brun. — Ved Udarbejdelsen er jævnlig benyttet hans efterladte Dagbøger, som foreligger i en meget udførlig Form for Tiden 1833-46, og derefter fortsættes med mere spredte, senere nedskrevne Notitser indtil 1891; endvidere en Del Breve, Optegnelser og Koncepter i Familiens Eje. — Side 2: Lund, Borgerdydskolen i Kbhvn., K. 1887, S. 131, 189, 288; Søren Kierkegaard blev dog Student et Aar før Brun. — Side 3: Søren Kierkegaards Moder *Ane*, f. *Lund*, døde 67 Aar gl. den 29. Juli 1834; hans Fader *Michael Pedersen Kierkegaard* døde 9. Aug. 1838 i en Alder af 81 Aar og efterlod sig to Sønner; to Døtre var døde faa Aar forinden i en yngre Alder. Sønnerne var *Peter Chr. K.*, den senere Biskop, og *Søren Aabye K.* Døtrene havde været gift med to Brødre; *Nicoline Christine K.* (1799-1832) havde 1824 ægtet Silke- og Klædekræmmer *Joh. Chr. Lund* (1799-1875; se Biogr. Lex.) og *Petrea Severine K.* (1801-34) var 1828 bleven gift med *Henrik Ferd. Lund* (1803-75), senere Justitsraad og Kontorchef i Nationalbanken (se Danske patriciske Slægter I, 179). — Side 4: Om *Ole Kollerød* se *Neergaard*, *Ole P. Kollerød* m. fl.'s Criminalsag, K. 1838. En »Ny Vise« om *Ole Kollerød* »samt et Grundrids af denne ryggesløse Forbryders onde Levnet til Advarsel for den letsindige Ungdom« er trykt hos *Jac. Behrend* 1840 (KBK). — Side 5: Det citerede Vers om *Tømmer-Lene* (jvfr. *Neergaards* anf. Skrift S. 238 f.) anføres af *Davidson* i »Fra det gl. Kongens Kjbhvn.« II, S. 389, og angives at hidrøre fra en Gadevise om et Mord i *Støby* paa *Laa-land*; Visen er imidlertid ikke fundet. — Side 6: Om *C. F. Normann* se *Biogr. Lex.* XII, 324. — Side 11:

Kommissionsdom i den *Dronninglundske Mordsag* trykt paa Kommissionens Foranstaltning, K. 1843; Kommissoriet er af 13. Novbr. 1841 med senere Eks-tensioner. — Side 12: Danske Kanc. 2. Dept. Kgl. Resol. 1842, Nr. 31 (RA). Som surnumerær Politiretssassessor skulde Brun have 500 Rdr. Sølv og Till. til at bære reglementeret Uniform; baade Knudsen, Normann og Politidirektøren udtalte sig meget fordelagtigt om hans Dygtighed, navnlig i praktiske Forretninger og især som Inkvisitor. — Side 13: *Dronninglundsagens* endelige Afslutning: Fædrelandet 1844, Nr. 1588 og 1604; D. K. 3. Dept.'s Forestill. 1844, 2. Halvaar, Nr. 10; Justitsmin.'s 1. Dept.'s Forestill. 1848, Nr. 168 (Resol. af 12. Juli); Arkivet i Straffeanstalten paa Kristianshavn. — *Eiby-Sagen*: D. K. 2. Dept.'s Registrant 1842, Nr. 157; P. M. Brun, Et Kriminalforhør, K. 1892. — Side 15: Morderens citerede Ytring: Et Kriminalforhør, S. 527; Den Frisindede 1843, Nr. 57. — Side 16: Om *Fosterfordrivelsessagen* se Fædrelandet 1843, Nr. 1301, 88 og 96, Aftenbladet 1843, Nr. 147. — *Gall*: se Teaterark. (RA) Journal 1842, Nr. 179 og kgl. Resol. 1844, Nr. 7; Galls Bo fritages for Ansvar m. H. t. det stjaalne Beløb, da der ved Undersøgelsen ikke er fremkommet noget, der kan vække grundet Mistanke om, at han selv skulde have forøvet det foregivne Tyveri eller været Medvider deri. — En Kancelliplakat om *Baptisterne* var udgaaet 27. Decbr. 1842; blandt dem, der anlagdes Sag imod, var Gravør Mønster, Forstanderen for den første Baptistmenighed her i Landet; den bestod af ni Mennesker, døbte i Lundehussøen. Se iøvrigt Fædrelandet 1843 og 44 (Pastor Onckens Ankomst til Kbh. og hans Sammentræf med Mønster se 1843, Nr. 1346, 48). — Oprøret paa Ladegaarden se Fædrelandet 1843, Nr. 1458. — Side 17: *Birkedommer-Udnævnelse*: D. K. 2. Dept.'s Reg. 1844, Nr. 765 a. — Side 18: Kommissorium i *Diligence-Tyveriet*: D. K. 2. Dept.'s Reg. 1845, Nr. 222 (Tyveriet fandt Sted Natten mellem 9. og 10. Jan.); i *Pramsagen*: samme Registrant Nr. 487; Næstved Avis 1904, Nr. 28. — Side 22: Berl. Tid. 1848, Nr. 94. — Side 23: Almuevennen 1848, Nr. 23 og

27. — Side 24: Almuevennen 1845, Nr. 77-78, 1847, Nr. 19, 26, 31; Berl. Tid. 1847, Nr. 91; Fædrelandet 1847, Nr. 84, 90 (Følgeblad), 93; Københavnsposten 1847, Nr. 75, 149, 274. — Side 25: *Christianlund* var bleven solgt ved Auktion 1801 (Skøde af 4. Aug.). — Side 26: D. K. 2. Dept.'s Reg. 1845, Nr. 1a. — Adressen fra Indvaanere i Næstved er dateret 8. Oktbr. 1855. — Side 28: Udtalelser om Brun af en af hans tidligere Fuldmægtige findes i Dannebrog for 13. Marts 1894 og i Østsjællands Folkeblad 1904, Nr. 108-9 (»Erindringer om Etatsraad Peder Munthe Brun« af Sagfører Alfred Sørensen). — Side 31: Justitsmin.'s Skrivelse af 9. Dec. 1889 (aftrykt i »Vore Hospitaler«, S. 108 f.); Sundhedskollegiets Erklæring af 12. Marts 1890 (smstds. S. 118 ff.); Politidirektørens Skrivelse af 27. Juli 1893 (smstds. S. 159). — Side 32: Jvfr. Politirapport 13. Jan. 1890 (aftrykt i »Vore Hospitaler« S. 166 f.). — Foruden en Mængde Bladartikler leverede Brun tre Pjecer som Indlæg i Striden, nemlig »Dr. E.'s Højsang over Professor Pontoppidan«, K. 1896; »Dr. Pontoppidans Sjette Afdelings Jammersminde«, K. 1897, og »Højesteretsdommen i Sagen: Dameskræderinde Andreasen contra Professor Pontoppidan«, K. 1898. — Justitsmin.'s Cirkulære af 11. Juni 1895 (Nr. 86). — Side 34: Jvfr. Raphael Meyer, Kierkegaardske Papirer, Forlovelsen, K. 1904, og Henriette Lund, »Mit Forhold til hende«, K. 1904; i Indledningen til det førstnævnte af disse Skrifter berøres ogsaa Episoden med Forlovelsen, saaledes som Fru Schlegel har fortalt den til Ud-giveren. — Side 35: Nekrologer bl. a. i III. Tid. 1904, 14. Febr., og Politiken 1904, 3. Febr.

Til Tavle I: Emma og Johan Munthe Brun har under 13. April 1904 faaet Tilladelse til at føre Familienavnet Munthe-Brun.

II

Af Slægten Brun. — *Johan Mangelsen Brun* (Side 37-43). Han blev Sekondlt. 10. Juni 1803. Om Vandvæsenets Omordning i 1812 se RA. Danske Kanc. 2. Dept.

Miss. og aabne Br. 1812, Nr. 605-7. Bruns Virksomhed i Vandvæsenets Tjeneste: se Vandvæsenets Journalsager (Raadst.), navnlig 1806 (Nr. 189, 199), 1810 (Nr. 120), 1811 (Nr. 22), 1812 (Nr. 22 og 43: Ansøgn. om Embede; Nr. 81, 116, 122, 128, 135, 140 og 201: Ansættelse m. m.; Nr. 91: Instruks). Anker i »Politivennen«: se samme Journalsager 1821, 1824, 1825, 1833. Erklæring over Ændringer i Vandinspektionen: samme Journalsager 1843, Nr. 2355; Gratifikation: D. Kanc. 2. D. Breve 1843, Nr. 3088; Død: Hof- og Stadsrettens Skiftekomm. Hvidebog 22, Nr. 1835 (LAS) og ovennævnte Journalsager 1844, Nr. 2967; Pension til Enken: D. K. 2. D. Breve 1845, Nr. 1460. — *Birte Langsted* havde før sit Ægteskab været i Huset hos Frk. *F. L. Falch*, der døde 9. Decbr. 1833. Om *Frantz Brun* se Carøe: Supplementsbind til 7. Udg. af Den danske Lægestand, 1904, jvfr. Nicolaj Hansen: Mindeord om Gartner Marcus Friederich Voigt, K. 1909. En Søn af Frantz B. er Overretsassessor *L. C. Brun*, f. 1854.

Peter Brun (Side 43-46). Hans Fødselsdag efter Ørkedalens Kirkebog. — Udnævnelser: Krigskancelliets ref. Sager 1754, 1. Maj, Nr. 5; 1757, 24. Aug., Nr. 18 og 1762, 29. Dec., Nr. 38. Jvfr. kgl. Eksp. 1754, 494; 1763, 30 og 31. (RA). — Pers. Tidsskrift 5. Række IV, Side 101 og 105. — *Næs*: se Indre Sogns Sørenskriveris Pantebøger (SAB) og Personalialia Brun i NRA. Sogndals tre Kirker, Stedje, Ølmen og Kopanger, købte Peder Brun for 1498 Rdr., og da han atter solgte dem mange Aar efter, fik han ca. 1875 Rdr.; til Stedje Hovedkirke laa en Ødejord under Aaberge. Sogndals Kirker var afhændet ved kgl. Skøde af 19. Marts 1726 (anf. Pantebøger i SAB). — Utrykt Ligprædiken over Peter Brun af C. W. Kamstrup i Familiens Eje. Marthe Gidsken Irgens Dødsdag findes deri angivet til 13. Novbr. 1762. De der optegnede Data synes i det hele ikke at være paalidelige; Peter Brun siges at være »født til Verden Aar 1729 den 28. Augusti paa Gaarden Lysgaard i Faaberg Præstegæld« (hvilket ikke kan være rigtigt), og Datoerne for hans militære Karriere stemmer heller ikke. Iøvrigt findes bl. a. følgende:

»Det maatte nu tillades mig til Slutning at anføre nogle Hovedtræk af denne vor hedenfarne Vens *Karakter*, for ligesom at strø nogle Blomster paa hans Grav og hædre hans mig saa kære Minde. Naturens Herre havde ligesom ved Fødselen selv begavet ham med en munter og fyrig Sjæl i et stærkt Legeme; en god Forstand, en levende Indbildningskraft, en stærk Hukommelse og Aands Munterhed vare Sinds-Gaver, som han beholdt indtil høj Alderdom. Sin Aand og Tænkraft havde han dannet ved Verdens- og Menneske-Kundskab og ved Læsning i mangehaande filosofiske, historiske og teologiske Skrifter, foruden de som henhøre til det militære Fag, og denne Læselyst, understøttet med skarpt Syn og god Hukommelse var hans bedste Tidsfordriv og Underholdelse indtil høj Alderdom, og gjorde som oftest hans Samtaler underholdende og lærerige.«

Den Side 46 citerede Optegnelse (i Familiens Eje) af Anna Munthe Brun om Børnene lyder i sin Helhed saaledes:

Optegnelse paa alle mine Børns Navne, Fødselsdag og Sted. Min ældste Søn (Nr. 1) Peter Munthe er fød 1766 d. 31. Juli i Trunhiems Stift; den 2^{den} er (2) Frans Brun, fød 1767 d. 20. Augusti, døde igen d. 10. November samme Aar; 3^{die} Søn (3) Casper Friderich Munthe, [født] 1768 d. 28. Oktober, døde igen d. 10. September 1769; 4de Søn (4) Johannes Irgens, fød 1769 d. 19. Oktober, døde igen d. 5. November i samme Aar; 5. Søn er (5) Casper Friderich Munthe, fød d. 30. Oktober 1770; 6te (6) Elisabet Maria Das, fød 31. Oktober 1771. NB. Alle disse er Trundhiemere, og siden vi kom til Bergens Stift ere følgende: 7. Johan Jacob Fasting fød d. 27. Martii 1773; 8. Nicolay Christian Friis fød d. 17. Maj 1774; Nr. 9. Frans Bruun fød d. 14. Juli 1777; Nr. 10. Johan Magnels fød d. 18. September 1778, opkaldet efter den i Norge udødelige General v. Magnels, som har opdraget hans Fader; Nr. 11. Christianna Sophia Spideberg, fød d. 30. Oktober 1780, og er opkaldet efter Generalinde von Fasting. Havde nu flere o. s. v.

I en anden gammel Optegnelse over de samme Børn (ligeledes i Fam.'s Eje) staar der efter Nr. 6: Disse Børn vare alle fød i Tronhiems Stift, i Surendal Gæld

paa Gaarden Stuehøy. — Skifte eft. Anna Munthe Brun blandt Indre Sogns Sorenskriveris Skifter 1826 (SAB).

Frans Brun (Side 46-50). At han var Søn af Ole Brun fremgaar bl. a. af Søndre Gudbrandsdalens Skøde- og Panteb. 1720-37, Fol. 24b (NRA); jvfr. Krigskanc. ref. Sager 1753, 22. Sept., Nr. 11 (RA). Fødselsdagen eft. Hornemanns Stamtavler (SAT). Han findes opført i Etaterne (RA) som Officer i de danske Hjelpe-tropper i England 1689-91. — Krigskanc. ref. Sager 1733, 2. April, Nr. 5; jvfr. samme Kollegiums kgl. Eksped. 1733, Nrr. 357-58, 374 og 898 (RA). En Ekstrakt af Tordenskjolds Rulle (dat. 21. Dec. 1716) over Skøtskibet »Hjelperen«'s Mandskab, som var med i Aktionen ved Dynekilen, ligger ved Indk. S. til Generalkommissariatet for Søetaten Oktbr. 1721 (RA); i Ekstrakten hedder det: »Nok var omborde paa Skibet af de Trondhjemske Hr. Brigader Buddes Regiment, Major Bruns Kompagni af Soldatesque prima plana 60 Mand, af de Bergenhus'ske Hr. Obrist Huitfeldts Regimente 15 Mand«, jvfr. Kommissariatets Korrespondance-Prot. 1721, Nr. 733 (RA); Pers. Tidsskr. 3. R. I, 42; Personalia Brun i NRA. — *Hof*: Matrikler over Ørkedalens Fogderi og Ørkedalens Sorenskriveris Pantebøger (SAT); Kancelliraad Henrik Angell havde flere Prioriteter i Hof. — Sal. Major Bruns Lig fra Ørkedalen blev 14. Marts 1733 nedsat i Raadmand sal. Lorens Hansen Holstes murede Gravsted i Vor Frue K. i Trondhjem (Kbg.).

Ole Brun (Side 50-53). Norske Reg. 28. Marts 1732 (RA). — Indk. Sager til Krigskoll. 1662 Nr. 218, 1679 Nr. 305 (RA). — Register over Skøder 1661-99 (RA), Amtsregnskaber for Akershus 1665 (NRA); Navnene paa de to nævnte Pladser er muligvis forvanskede, det ene er aabenbart identisk med Holungsøien. — *Lysgaard*: Rentek. Deliberationsprot. 1686-88, Fol. 317; samme Kollegiums Ekspeditionsprot. 1687-89, S. 121 (RA). Søndre Gudbrandsdalens Skøde- og Pantebøger (NRA). Datoen for Skødet til Ole Brun angives til 28. Juli 1688. Sorenskriver Mogens Vinsnes afhændede Gaarden 1743 til sin Efterfølger i Embedet Jens Ziegler, der i 1752

bortsolgte en Part af den til Prokurator Mich. Frid. Nimb og Resten 1764 til Lensmand Erik Johannesen Jerne; dennes Søn og Sønnesøn Iver Lysgaard og Erik Iversen Lysgaard fik siden Gaarden, den sidste ved Skøde af 14. Febr. 1805. — Udnævn., Afsked etc.: Krigskanc. kgl. Eksped. 1700 Nrr. 236, 512, 14 og 15, 1707 Nrr. 82, 83, 84. Ref. Sager 1707, 25. Jan. B. Nr. 9; 1753, 22. Sept., Nr. 11 (RA). I nogle Udkast til norske Militæretater i RA (Krigskanc.: Ruller) findes Ole Bruns Død angivet til 26. Sept. 1710.

Peder Brun (Side 53-57). Over *Slægten Brun* foreligger en Stamtavle af Lengnick, der imidlertid er meget mangelfuld; en anden og langt bedre findes i Pers. Tidsskr. 1. R. III, S. 360. Denne sidste er lagt til Grund for den af L. L. F. Brun i Bergen 1887 udgivne Stamtavle over Slægten. — Om den franske Afstamning se Norske Saml. II, S. 139; jvfr. Pers. Tidsskr. 1. R. III, S. 358; Moes Aktstykker til den norske Krigshist., S. 208. — *Nicolaus B.* se P. T. 1. R. II, 61, jvfr. III, 358 ff. — *Peder Brun* se Statholderskabets Kopibog 1662-79, Fol. 102b (NRA); Sjæll. Reg. 1641-48, Fol. 403 v.; Baahus Lensregnskaber 1646-57 (RA), Norske Rigs-Reg. VIII, 490 f.; Peder Brun oppebar som Kapt. p. Baahus 200 Rdr.; hans Kompagni var 1647-48 paa 164 Knægte, senere 200. Se endvidere: Krigskollegiets indk. Sager 1662 Nr. 7 (RA); Personalialia Brun (NRA); Krigskoll. Bestallingsprot. 1657-60, Fol. 288 (RA); jvfr. Danske Mag. 5. R. III, S. 265. Skrivelsen fra Gyldenløve til Schack i Statholderskabets Kopibog anførte Sted. — Register over Skøder 1661-99 (RA); Krigskanc. indk. uregistrerede Sager Marts 1670; Kraft, Beskr. af Norge, 1. Udg. III, 467; P. T. 1. R. V, 153. — I Lensstyrelsens Arkiv i Gøteborg er det ikke lykkedes at finde Oplysninger om Peder Brun.

Kapt. *Nicolaus Worm* nævnes ogsaa i Kommissariatsregnskaberne for *Baahus* 1644-45. Oplysninger om Peder Bruns *Børn* findes anført paa Stamtavlen i P. T. Hertil er Akershus' Kirkebøger benyttet; i Vestre Akers Kbg. (NRA) findes yderligere anført et Barn af Major Brun ved Navn *Annike* (ell. *Anncke*), der begravedes i

Kirken 30. Juni 1661. Kirkebøgerne for Kongelv gaar ikke saa langt tilbage. — Om den ældste Søn *Jens*, der den Gang var Dragonkaptajn, findes en interessant Ytring i C. O. Munthes, Frederikshalds og Frederiksstens Hist., Kria. 1906, S. 150. Under Krigen i Baahus Len, da *Jens Brun* ved Juletider 1659 faldt i svensk Fangenskab, kalder Fjenderne ham en »*mycket nampn-kunnigh och schälmachtig Juthe*«. Om *Jens Brun* se ogsaa Baahus Lensregnsk., Norske Reg. 1669^{18/10} (RA) og Personalialia: *Brun* (NRA). *Hans Jakob B.*: se Biogr. Lex. og desuden bl. a. Moe. Aktst. til den norske Krigshist. under Fr. IV (Norsk militært Tidsskr., 15. og 16. Hefte), og C. O. Munthes ovenfor anførte Skrift. *Inger Dorothea B.*: Postkassen 1713, 16. Okt. (RA); Hirsch: Czernichow.

Christian Frost. — Om *Chr. Frost* (Side 57 ff.) se Hornemanns Stamtavler XIII (SAT). Thjems Raadstuerets Prot. (smstds.). Dahle, Røros Kobberværk. S. 74, 120. Thjems Domkirkes Regnskaber (SAT). Han havde en Obligation paa 800 Rdr. i Oberst Marschalcks Bo (RA. Danske Kanc. Supplikprot. 1700 Marts, Nr. 64). Pers. Tidsskr. 3. R. I, 26. — *Margrete Angell* (Side 59 ff.): Peter Dass's Vise var dateret 23. Decbr. 1702, men kendes ikke mere (A. E. Erichsen, P. D.'s Saml. Skr. I, LXXVII). N. Tegl. 1702 Nr. 120, 1705 Nr. 127, 1706 Nr. 108 (RA). Moes Tidsskr. for den norske Personalhist., S. 539 jvfr. 550. Personalialia *Brun* og *Frost* (NRA). Stod Kirkebog (SAT). — J. H. Heidemann var bleven gift med *Maren Frost* 1723 (Hirsch, militær-pers. Saml. KBK); *Jakob Herslebs* Hustru hed *Inger Marie Frost* (Erlandsen, S. 325), og *Niels Herslebs Bolette Frost* (Hirsch).

Lorens Mortensen Angell (Side 61-66). — Moes Saml. (NRA), jvfr. Hornemanns Stamtavler (SAT) og Pers. Tidsskr. III, 334. — *Nørregaard*: Trap, Slesvig, S. 499; Seidelin, Dipl. Flensborgense II. — Norske Reg. 1665, Nr. 32, 1670, Nr. 164 (RA). En *Markus Jakobsen Angell* var ogsaa Stads-kaptajn i Trondhjem 1670 (Norsk Reg. 1670 Nr. 165). — Norske Reg. 1671 Nr. 85, 1685 Nr. 80; H. Dahle, Røros Kobberværk, Thjem 1894, S. 39, 54, 74,

120; Norske Reg. 1687 Nr. 184, 1691 Nr. 55; Norske Tegl. 1677 Nr. 27, 1686 Nr. 106, 1687 Nr. 83; Sjæll. Tegl. 1687 Nr. 263, 332, 33. (RA). — Lorens Mortensens *Hustruer: Ligrædiken af Oluf Christophersen Tønder over Margrete Puls*, 1670 (Eksemp. paa KBK); foruden de foran i Teksten anførte Data findes følgende Tilløb til en Karakteristik:

... Hun var med Naboer, Genboer og alle andre fredsom, som ingen hende i nogen Maade andet kan paasige. I sit Hus var hun en vindskibelig Martha, og taget i alle Maader hendes Husholdning vare, deres meddelte Guds Velsignelse haver hun flitteligen holden til Raade, saa hun billigen efter Vismandens Ord var at ligne ved et Købmands-Skib og et fast Anker, hvorpaa hendes Husbonds Hjerte maatte forlade sig. Hun beviste hannem Kærlighed uden Modsigelse, saa længe hun levede, hvorføre hendes Død hannem des haardere smerter. Imod de fattige beteede hun sig barmhjertig og lod ingen gaa trøstløs fra sig. Hun haver med hendes kære Husbonde testamenteret til de fattige 100 Rd. og til Vor Frue Kirke 50 Rd., hvilke staar paa Rente, og derforuden udi hendes Sygdom udsendt til de fattige paa adskillige Tider, saavel som tilforn dem ej forglemte. Summa: hun haver beteed sig udi denne Menighed, som en from sand Lem og oprigtig Kristen vel anstaar...

Endvidere: Biogr. Lex. VIII, 468, jvfr. Erichsen, Peter Dass's Saml. Skr. I, VIII; Pers. Tidsskr. 2. R. VI, 181 (her angives *Abel Jespersdatters Død* til 1682); Hornemanns Stamtavler XIII (SAT); Norske Reg. 1684 Nr. 90 (RA); UBKria: Man. 479, 4to. — Om Familien *Benkestok* se Danmarks Adels Aarbog 1887, Pers. Tidsskr. 2. R. IV, Side 124 ff. og Wilhelmine Brandt, Slægten Benkestok, Kria. 1904; at Margrete Falchs Moder Anne Jonsdatter, der var gift med Foged paa Helgeland Peder Jakobsen (Falch) og døde 1673, var en Benkestok, er langtfra sikkert, men sluttet af en Specifikation over Odelsejere paa Helgeland 1645 (i NRA), hvoraf ses, at hun da (som Enke) sammen med Kristoffer Benkestok ejede nogle Gaarde, som ogsaa Jon Benkestok havde faaet udlagt efter sine Forældre 1570; hun maa

dog i saa Tilfælde være født før 1599, men maa ogsaa antages at have opnaaet en høj Alder, da en af hendes Døtre (Peter Dass's Moder) var født allerede ca. 1629 (jvfr. Dipl. Norv. VI, 831 f. og Sl. Benkestok, S. 13 f.) — Lorens Mortensens *Død*: Pers. Tidsskr. 2. R. VI, 183; Trondhjems Domkirkeregnsk. (SAT); Dassiana S. 60. — Om Familien Angell se iøvrigt: Pers. T. III, 334; Nicolaysen, Norske Stiftelser I og III; Erlandsen, Biogr. Efterretn. om Gejstligh. i Trondhj. Stift.

Provst Peter Munthe og hans Slægt. — *Peter Munthe* (Side 67 ff.): H. Munthe, Efterretn. om Familien Munthe i ældre og nyere Tid, Kria. 1883-88, S. 190 ff.; Univ. Matr. I, 430; Alstahoug Kbg. (SAT).

Ludvig Iversen (Side 69 f.): Familien Munthe; Danske Kanc.'s Gratialprot. 1707, S. 175, jvfr. Norske aabne Breve 1707, Nr. 79 (Jakob Thue fik 10. Maj 1707 Bestalling som Sorenskriver i Romsdalen); Rentekammerets Bestallingsprot. 1714-17, S. 451; Sammes norske Bestallingsprot. 1730-44, S. 88 (RA); Vedø Kbg. (SAT). — Efter en ikke helt paalidelig Tradition i Familien Brun skal Scenen med Øllegaard og Dorthe, der snakker i Munden paa hinanden, i Barselstuens 2. Akt, virkelig være foregaaet i Huset hos et københavnsk Medlem af Familien Munthe, mens Holberg skjult hørte til (jvfr. Werlauffs Antegnl. S. 120); de to snakkende Madamer kaldtes i Traditionen »Sangklokkerne«.

Iver Andersen (Side 70 ff.): Familien Munthe (især S. 118, jvfr. S. 623); Pers. Tidsskr. 4. R. II, 126, jvfr. 1. R. V, 248; Wilhelmine Brandt, Ogsaa lidt af Muntheslægten, Kria. 1896, jvfr. Fam. Lossius og Brandt, Bergen 1863, S. 12 f.; Norske Reg. 1660-70, Fol. 531, 620, 1670-73, Fol. 289 (RA).

Anders Iversen (Side 72-76): I »Molde og Romsdalen« af I. A. Schneider (Kria. 1905) slaas de to Personer sammen; ligeledes i Norske Rigsreg. Om den første se: Norske Rigs-Reg. IV 242 f., V 411 f., 620, VI 27. Om den anden se: Norske Rigs-Reg. V 576, VI 375 f., VII 292, 313 f., 502; Samme VII 291, 384, 501; Samme VI 607, VII 291.

Jakob Pedersen (Side 76-84): Eksemplarer af Ligprædikenen i KBK og i Videnskabselsk.s Bibl. i Trondhjem. — Norske Rigs-Reg. III, 381, jvfr. 187 f., 636, IV 336, 497 ff., 512, V 296. — Samme IV 386, 562, 610, V 425; Pers. T. 3. R. VI, 64; Gerh. Schøning, Trondhjem Domkirkes Beskrivelse, Thjem 1762, S. 207 f.; KBK Thottske Saml. 563, 8vo (jvfr. Slægten Bernhoff, S. 111).

Ludvig Hansen Munthe (Side 84-91): Biogr. Lex. XI, 544 f.; Lampe, Bergens Stifts Biskoper og Prester; Familien Munthe (det S. VI under Nr. 5 citerede Manuskript (ell. en Afskrift) er nu i J. Munthe-Bruns Eje); Ligpræken i KBK; Sjæll. Reg. 1632-37, S. 227. — Ingeborg Sørensdatte Friis: P. T. 4. R. I, 41, jvfr. 2. R. IV, 103; Kinch, Ribe II, 195. — Om Hans Svaning se (foruden Biogr. Lex.) bl. a. Rørdam, Kbhvns Univ.s Hist. I, 566 ff.; Sammes, Historieskrivn. i Danm. eft. Reform.; Kinch, Ribe. Om Raadmand Anders Sørensen Klyn og hans Slægt se Jydske Saml. I, 219 ff.; Søren Jakobsen Stage ægtede 1537 Anna Sørensdatte Klyne, han var 28, hun 18 Aar. — Peder Lem: se bl. a. Lampe, anf. Skr. I, S. 278; jvfr. Ch. Delgobe, Stamt. over Fam. Holberg, Bergen 1884.

Hans Ludvigsen Munthe (Side 91 f.): Fam. Munthe S. 51; Kanc. Brevb. 1585, 22. Jan., jvfr. 9. April (Medhjælperens Opgave var nærmest at undervise de Herremændsbørn, der nød Opdragelse sammen med Kongens Søn); Meddel. fra Rentekammerark. 1873-76, S. 203. — Om Johannes Paludan og Barbara van der Rone se Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevesen, I, 181, jvfr. Resens Inscript. Hafniens. S. 107.

Arnold de Fine (Side 92 ff.): Biogr. Lex. V, 155; Kanceliets Brevbøger, Bindene for 1561-88, passim; Kjbhvns Diplomatarium I, II, IV, VI. Jvfr. Thrane, Fra Hofviolonernes Tid. Han synes at være begravet i St. Mikkels Kirke i Slagelse (Kirkehist. Saml. 3. R. IV. 491). — Instrumentist Arnold de Fine: se Hammerich, Musiken ved Chr. IV's Hof. — Petrus Arnoldi: Kanc. Brevb. 1591, 4. Jan. — Om Familien de F. se Stamtavler over Slægterne Olivarius og de Fine, K. 1894, S. 63 ff.; Pers.

Tidsskr. 1. R., II, 225; en daarlig Stamtavle findes ogsaa hos Zwergius, Det Siellandske Clerisie, S. 474.

Peder Nielsen Kaasbøll (Side 94-98). Biogr. Lex. IX, 74, jvfr. Giessings Jubel-Lærere II, 2, S. 366. — Som Eksempler paa det anførte Forhold mellem Betegnelserne Amtsforsvalter og Amtsskriver (før 1660: Slotskriver) kan nævnes, at *Peder Klein*, der fra 1. Jan. 1680 var Amtsskriver over Aalborghus Amt, den 22. Sept. 1688 fik *Titel* af Amtsforsvalter (Rentek. Bestallingsbog), og at *Frederik Suhr*, som 2. Novbr. 1680 var bleven Amtsskriver over Aalholm, den 10. Septbr. 1689 blev Amtsforsvalter over Aalholm og Maribo Amter (samme). — K.'s Embeder og Bestallinger: RA. Rentek.'s Bestallingsbog 1670-78, Fol. 76, 274, jvfr. Pers. Tidsskr. 3. R. III, 253, 61; Norske Reg. 1686, Nr. 167; jvfr. P. T. anf. Bd., S. 68; NRA. Personalia: Kaasbøll (en Kvittering for Løn som Stiftamtsskriver for 1680, udstedt 31. Juli 1682, er dat. Gjølmo). — K.'s Forretningsforhold, Pengeaffærer og Retstrætter: Norske Tegn. 1683, Nr. 69, 1686, Nr. 176, 1687, Nr. 7, 115, 119, 155, 182 1688, Nr. 10 og 14, 1691, Nr. 10, 1694, 11. Sept. — Hornemanns Stamtavler VI (SAT); Pers. Tidsskr. 3. R. II, 80. — Rentek.'s Bestallingsbog 15. Oktbr. 1692; Norske Tegn. 1693, Nr. 75; Kammerkollegiets Protokol 1692 (RA). Jvfr. Pers. T. 3. R. III, 272 f.; noget Begravelsesbrev for Peter K. findes dog ikke i Helliggejst Kirkes Kopibog over Begravelsesbreve (Raadst.), der beg. 1678, men heri synes ganske vist heller ikke indført *alle* Skøder paa Begravelser i Kirken; Kirkebøger forefindes ikke saa tidligt. — Løkken og Røraas: Rentek.'s Ekspeditionsprot. 1694-96, S. 390, jvfr. Pers. T. 5. R. V, 137 f.; Dahle, Røros Kobberværk, S. 154.

Stamtavle over Familien Kaasbøll findes i Giessings Jubel-Lærere 2. Del II, 366; om de to nævnte Sønner se Biogr. Lex. IX, 73 ff., jvfr. P. T. 1. R. II, 2; Generalaløjtn. P. Kaasbølls genealogiske Saml. findes i RA (Geneal. herald. Selsk.'s Generalia 62); i Bind X, 1983 findes *Præsident Kaasbølls* samtlige Børn opført (stemmer nogenlunde overens med Stamtavlen hos Giessing).

Om en Hans Pedersen Kaasbøll findes nogle ikke meget værdifulde Optegn. i Postmester J. Collins Saml. (SAT).

Om Slægten *Schøller* (Side 98 ff.) i Alm. se Pers. Tidskr. 2. R. V, S. 217 ff. — *Eiler Kaspersen S.*: P. T. 1. R. II, 193 og 5. R. III, 145; Skifteprot. for Trondhjem (SAT) 1694-1705, Fol. 446 ff., jvfr. P. T. 3. R. III, 280; Brylluppet paa Hevne se Rørdam, Arrebos Levnet, K. 1857. Over Eiler Schøllers tvende Hustruer findes Ligprækenere, der begge er trykt samtidig i Kbhvn. 1681 (Eksempl. paa KBK); den første, over Gunilde Melchiorsdatter, er forfattet af J. M. H. (∩: Jens Mogensen Herdal), Præst i Aafjord, den anden, over Susanne Tønder, af Præsten i Hevne, Gert Mum. Om Gunilde Melchiorsdatter, der døde efter Barselseng lidt over 34 Aar gl. og blev begravet 7. Marts 1662 i Hevne Kirkes Kor, hedder det bl. a.:

Aar 1628 Hellige tre Kongers Dag om Aftenen ved seks slet er *Gunelle Melchiors-Daatter* fød til Verden af hæderlige og gudfrygtige Forældre: Faderen var hæderlig og vel-lærd Mand, Hr. *Melchior Jacobsen*, Sogne-Præst over Hitterøens Præstegæld, Moderen ærlig og dyd-elskende Matrone *Milde Øndens-Datter*. . . Og der hendes salig Fader nu ved den timelige Død blev hedenkaldet (der hun var i hendes tolvte Aar), haver hun med stor Vindskibelighed staaet sin Moders Bo og Brug for, og hende som en lydige Daatter tjent udi hendes høje og store Alderdom med stor Berømmelse for hendes store Belevenhed og Accommodement imod enhver saa vel som hendes gode Forstand udi Regnen og Skriven samt og andet i Husholdningen forfaldende, hvorudover den dyderige Kvinde *Kirstin Niels-Daatter*, nu salig udi Herren, flitteligen om hende haver anholdet hos hendes salige Moder, hun hende nogen Stund vilde oplade til sin Husholdning at betjene, hvor hun og blev udi to Aars Tid. Da hendes Moder nu ej længer hende kunde ombære, forføjede hun sig hjem videre at tjene sin salige Moder indtil Anno 1653, da hun kom udi Ægteskab med ærlig, velagt og forstandig Mand, *Eiler Caspersøn Schøller*, hvorudi de haver levet tilsammen udi 8 Aar og 4 Maaneder, og udi samme

deres Ægtestand avlet 3 Sønner og 4 Døtre, hvoraf en Søn og en Daatter ved den timelige Død er frafalden, de andre fem u-myndige moderløse, som nu igen lever, trøste og opholde Gud med deres sørgende og bedrøvede Fader.

Om den anden Hustru, Susanne Tønder, der begravdes 6. Juni 1675 i St. Margrethe Kirke i Hevne, hedder det bl. a. saaledes:

Belangende den ærlig, gudfrygtig og meget dyderig, nu salige Matronæ *Susannæ Christophers Daatter Tønder*, hendes ærlig Fødsel til Verden, kristelig Livs og Levnets Fremdragelse i Verden og meget sagte og saligt Endeligt fra Verden — da er hun barnfød til denne møjsomme og sorgefulde Verden paa *Bremsnæs* Aar 1640 den 14. Maii, som var Kristi Himmelfarts Dag, af ærlige, gudfrygtige og velfornemme ægte Forældre. Hendes Fader var den ærlig, velagtbart og velfornemme Mand *Christopher Nielson*, da Kongl. Majestæts velbetroede Tolder og Foged paa Nordmør. Hendes Moder var den ærdyderig og meget gudelskende Matrone *Karen Oluffss-Daatter*, velbemeldte Christopher Nielsøns kære Ægte-Hustrue, begge i Herren saligen hensovede. Der nu Gud allermægtigste disse gudfrygtige Forældre havde med denne deres unge Daatter begavet, have de straks med Bøn og Paakaldelse hende opofret Herren, og ved det hellige Daabs Sakramente ladet hende indplante i den kristen Kirkes Samfund. Siden have de som kristelige Forældre ej aleneste denne deres kære Daatter selv foregaaet med Gudfrygtigheds Eksempel, men endog eftersom Aar og Alder tiltog, udi al Guds frygt, med Catechismi Læsning, Læsen, Skriven og anden Kvindekønnets sømmelige Øvelser ladet opdrage. Hvorimod hun ogsaa sig imod sine kære Forældre dennem til stor Glæde og Fornøjelse som en taknemmelig, lydige og tro Daatter altid anstillede, al den Stund (og ellers altid), som hun hos dennem forblev indtil Aar 1655, da hun efter Guds Paakaldelse og med sine kære Forældres Samtykke er kommen i den hellige Ægteskabs-Stand med den ærlig, velvise og velfornemme Mand *Anders Matsøn*, den Tid Stigtskriver over Bergenhuus Len og Stigt, og stod deres Bryllups-Højtid paa Bergenhuus Anno 1655, den 29. Aprilis, udi sit Alders 15. Aar. Og levede de tilsammen et gudfryg-

tigt og kærligt Ægteskab hen ved 6 Aars Tid, da Herren ved en salig Død hedenkaldede den salig Mand Anno 1661 paa den Søndag Exaudi. I denne deres Ægteskab velsignede Gud dem med en Søn, som tillige med Forældrene er i Herren hensovet. Der efter haver hun som en gudfrygtig, tugtig og stille Enke siddet i sit Enke-Sæde udi 3 Aar og 4 Maaneder med saadan Ærbarhed og Sagtmodighed, at hendes Rygte derom endnu i Bergen og deds Len høres og fornemmes, og omendskønt hende i sit Enke-Sæde forefaldt Viderværdighed i en og anden Maade, stillede hun dog alting i Guds Haand og levede taalmodig under Korset. Anno 1664 haver hun atter ved Guds alvise Forsyn med sin hjertelस्कende Moders, som endda levede, og andre sine paarørende Slægt og gode Venners Consens indtrædet [i] den hellig Ægteskabs Stat og Stand med hendes nu efterlevende, meget højbedrøvede Husbonde, den ærlig, høj-agtbar, vis og velfornemme Mand, Hr. *Eiler Caspersøn Skøler*, velbestalter Raadmand i Trundhiem og residerende paa Kirkesætter i Hemme; deres Bryllupshøjtid blev holden i Trundhiem 1664 den 2. Octobris. I hvilket deres Ægteskab de med hverandre meget kristeligen og kærligen have levet udi 10 Aar 7 Maaneder og 14 Dage. Imidlertid haver Herren dem velsignet med 7 Børn, som var 3 Sønner og 4 Døtre. Hvoraf tilforne ere en Søn og 2 Døtre i Herren hensovede, de andre 2 Sønner og 2 Døtre med deres højbedrøvede Fader, saa længe det Gud behager, sørgeligen igenlever. Gud dennem Trøst og Husvalelse af det høje naadeligen forlene!

Ligprædikenen slutter med et Sørgedigt af *Thomas Kingo*; følgende Linier kan anføres:

Saa er dog ingen Sted, hvor Døden jo har Stade,
At han med Adams Kød sin Orme-Mund kan made!

I Verden ingen Plads for Døden haver Læ,
Fra den Tid Vejen blev lukt til for Livsens Træ!

Se langt i Øster hen, hvor Solen blid optræder
Og Duggens Perle-Graad aftørker alle Steder,

Gak hen, besku den Sted, hvor hun fuld-straaled staar
Naar hun i al sin Pragt i Middags-Lavet gaar!

Kig og imidlertid bag Nordens mørke Fjelde,
Hvor Herrens Almagt staar i Klippers Aar og Ælde,

Hvis horned' Kamme sig snart op til Himlen skraar,
 Og med utrolig Højd' fluks over Skyen naar!
 Man skulde tænke det, at om man kunde stige
 Fra Dødsens Vilkaar op i dette Jorderige,
 Da skulde det vel ske udi det Klippe-Land,
 Hvor højst i Luft og længst fra Jord man vandre kan!
 Mens ak! den grumme Død sit Regimente strækker
 Til alt, der Aande har, og Adams Børn optrækker,
 Om end de bør saa skønt som i et Paradis,
 Og om de gled end hen paa længste Nordlands Is!
 Vi bær den Maddike af Dødsens Gift og Galde
 Udi vor o. s. v.

Hans Andersen (Fader til Kristoffer Schøllers Hustru Karen), der maaske var Broder til Kristian II's Sekretær Povl Andersen, se Kinch, Ribe I, især S. 466.

Peter Dass og Sønnen Anders. Om Peter Dass i Almindelighed se navnlig: A. E. Erichsen, P. D.'s Saml. Skrifter I-III, Kria. 1874-77 (i 1. Bd. biografiske Efterretninger); Samme: Dassiana, Kria. 1891, og Welhaven, Saml. Skr. Bd. VI. Af Peter Dass's Sønneson Albert Dass findes den ældste Biografi foran hans Udg. af »Nordlands Trompet« (Kbhvn. 1763). Nyere litteraturhistoriske Behandlinger af Digterens Liv og Værker (hvoraf især bør nævnes Nordahl Rolfsens i hans »Norske Digtere fra Petter Dass til vore Dage«, 1886) findes anført i Dassiana, S. 115.

Peter Dass's Forældre og Ungdom (Side 102): Erichsen I; N. Nicolaysen, Bergens Borgerbog 1550-1751, Kria. 1878, S. 58, jvfr. Dassiana S. 116; Peter Dass's Moder var gift anden Gang med Mogens Tileman, Præst t. Hadsel, og tredje Gang med Peder Kristoffersen Broch (jvfr. Wilhelmine Brandt, Slægten Benkestok, Kria. 1904, 181); Univ.-Matr. I, S. 338. — *Kapellan i Næsne* (Side 103): Norske Reg. 1672 Nr. 12 (RA); Kancelliindlæg (NRA), jvfr. Norsk Hist. Tidsskr. 4. R. IV, 427 ff. — *Lejermaal* (Side 103 ff.): Norske Reg. 1673 Nr. 100 og Kancellikoll.'s Prot. over Kancellieksped. (RA), jvfr. Norsk Hist. Tidsskr. anf. Sted; Norske Reg. 1670-73; Erichsen

I, S. LXXXII (den originale Fortegn. over Viserne findes i Gl. kgl. Saml. 4to 3016d. KBK). — Mammons Regimente er trykt i Dassiana S. 47 ff.; Pers. Tidsskr. 3. R. VI, 55. — *Sognepræst i Alstahoug* (Side 106): Norske Reg. 1689 Nr. 80 (RA); hans Formand Peder Meyer var 15. Aug. 1682 tiltraadt som Vicepastor i Alstahoug hos Jacob Borchmann, hvem han maatte succedere (Norske Reg. 1682 Nr. 113). Peter Dass's egenhændige Ansøgning om Kaldet, der findes i NRA (Kancelliindlæg under 18. Maj 1689) og allerede er benyttet af Erichsen, meddeles her in extenso, da de fleste andre Aktstykker fra hans Haand nu foreligger trykte; ligeledes gengives hans Ansøgning om Konfirmation paa Alstahoug Kald ved Chr. V's Død (NRA. Kancelliindlæg 27. Jan. 1700). Det første Andragende er udateret, det andet bærer Datoen Alstahoug d. 25. Novbr. 1699.

Stormægtigste højbaarne Første, allernaadigste Arveherre och Konge. — Jeg u-værdig Ordets Tjenere, Petter Petersøn Dass, residerende Capellan till Nesne och Raens Melighed, liggende under Alstahoug Hovedkald paa Helgeland i Nordlandene, nedkaster mig supplicando i allerdybeste Underdanighed for min allernaadigste Arvekongis Trone, at efftersom H: Peder Meyer, Sognepræst till Alstahoug Kald, er ved Døden afgangen och jeg u-værdig hafver nu tient under samme Kald som residerende Capellan henved 16 Aars Tid, 9 Aar i min Formands Tid uden all Løn og siden 7 Aar effter hans Død, och imidlertid intett haft andet end det uvisse at lefve aff, att Eders Kongelig Majestat i Naade ville denne min lange Tieniste ansee, och forunde mig udi den affaldne H: Peder Meyers Stæd at være Sognepræst till Alstahoug Kald paa Helgeland i Nordlandene, och nyde det, som hand det tilforne nydet hafver. Gud ville saadan Eders Kongelig Majestatz store Naade rigelig belønne, och jeg bliffver -- Eders Kongl: Majestatz allerunderdanigste Arve-Undersaatt och Tienere med Liff och Blod —

Petter Petersøn Dass.

Stormægtigste højbaarne Første, allernaadigste Arveherre och Konge. — Jeg u-værdig Petter Petersøn Dass

Gudtz og Eders Kongl. Mayts. allerunderdanigste Tienere, blef efter Guds Behag kaldet af Eders Kongl. Mayts. sallige Her Fader, høyloflig Hukommelse, den stormægtigste høybaarne Herre, Kong Cristian dend Femte, till at være Sogne-Præst till Alstahoug Gield i Nordlandene udi Norge, udi dend forige Sogne-Præstes sl. Hr. Peder Mejers Sted, d: 18 May 1689, effter at ieg for residerende Cappellan under samme Kald hafde tiendt i fulde 17 Aar; Saa nedfalder jeg nu supplicando i allerdybeste Underdanighed for Eders Kongl. Mayts., min allernaadigste Arfve-herris Trone, med allerunderdanigste Ansøgning, om Eders Kongl. Mayts. allernaadigste Confirmation paa samme mit Præste-Kald. Gud ville Eders Kongl. Mayts. med et lychsallig Regimente paa Jorden, og effter Dagenes Ende med ævig Herlighed velsigne i Himmelen. — Eders Kongl. Mayts., min allernaadigste Arfverherres allerunderdanigste Tienere og Forbeder i Gud —

Petter Dass.

Karaktertræk (Side 107 ff.): Norsk Hist. T. 2. R. III, 276 ff., jvfr. Dassiana S. 122; om Aasvær Fisketiende se RA. Danske Kancellis Supplikprot. C (1701) 170, F (1702) 397; Norske Tegl. 1702 Nr. 64; Thjems Videnskabselskabs Manuskripter Fol. 248 og 49; jvfr. Erichsen I, S. xvi, xxiv. — *Kaldets Opladelse for Sønnen* (Side 110): Erichsen I, xxv, jvfr. Dassiana 123; D. Kanc. Supplikprot. D (1701) 256, 554, E (1702) 149, H (1702) 226; Norsk Hist. Tidsskr. anf. Sted; Norske Reg. 1703 Nr. 9; Thjems Videnskabselskabs Manuskripter. — *Alderdøm og Død* (Side 110 f.): Erichsen I, 219; Norsk Hist. T. anf. Sted; Dassiana 122 f.; Notitsen i Brønnø Kbg. (SAT) først fremdraget af M. Jacobsen i »Thjem Adresseavis« Decbr. 1901, jvfr. A. E. Erichsen i norsk »Morgenbladet« Febr. 1907 og Helland, Nordlands Amt II, 928; Gravens Aabning se »Helgelands Tidende« Septbr. 1908; om Alstahoug Kirke og Præstegaard se Helland, Nordlands Amt III, 304 ff. — *Sagn om Peter Dass* se Erichsen I, S. xxxiv ff., jvfr. Werlauff, Antegl. til Holbergs atten første Lystspil, S. 492 f. — *Nordlandske Forhold* (Side 112): Erichsen I, 147 ff. (Dalevisen); Norske Tegl. 1714 Nr. 107 (i Anledning af Anders Dass's Klage faar Vicestathol-

deren og de øvrige Slotslovens Kommitterede i Norge ved Missive af 14. Juli 1714 Ordre om at sørge for, at Sagerne straks appelleres til Overretterne, hvis de dømte ønsker det, eller ogsaa, at der straks efter Lovens forfares); Erichsen I, 58 ff. — *Lejlighedsdigte* (Side 113 ff.): Dassiana, S. 67; UBKria. Man. 479 4to; i denne Fascikel, der indeholder en Mængde helgelandske Lejlighedsdigte, findes af Anders Dass desuden Ligvers bl. a. over Anders Falch, Sognepræst til Fosnæs Menighed, og over Peter Dass's Stedfader, Peder Kristoffersen Broch, Foged og Forvalter over Helgelands Jordebog, hvis Ligbegængelse fandt Sted i Sør-Herrøe Kirke 10. Marts 1707; endvidere et Sørgedigt over Peter Dass's Hustru Margrethe Andersdatter, ligeledes af Anders Dass (jvfr. Dassiana 120), og herfra stammer Efterretningen om hendes Død, da Alstahoug Kirkeb. (SAT) paa saa tidligt et Tidspunkt ikke synes at indeholde Tilførsler om Begravelser. Krogs Sørgedigt over Peter Dass se Dassiana, S. 124.

Efterfølgende latinske Sørgedigt af Peter Dass over Svogeren Lars Andersen har Underbibliotekar *Carl S. Petersen* velvilligst henledet Udgiverens Opmærksomhed paa; det vides ikke tidligere at være trykt. Digtet maa ogsaa have foreligget paa Dansk (Erichsen I, LXXVII), og maa høre til Peter Dass's tidligste Produktion. I Originalen, der aabenbart er egenhændig, findes Rettelser hist og her (Thjem Videnskabselskabs Man. Fol. Nr. 413):

Epicidium | seu | moestae qverelae | in obitu-
 tum | ornatissimj, morum svavitae spectatis-
 simj ut et eruditionis gloria commendatis-
 simj | dñj juvenis | *Laurentij Andreæ* | ss:
 theologiæ studiosi.

Nulla licet venæ mihi sit præclara supellex,
 Nunc tamen atra qverj gemebundaqve funera fratris
 Flebiliter cogor, tristes et promere voces.
 Ah mors crudelis miseris mortalibus hospes
 Parcere qvi nescis tanto virtutis alumno,
 A qvo pendebant solatia cuncta pudicæ

Matris, et egregijs animj qvem (vera fatebor)
 Dotibus omnipotens Dominus decoravit abunde;
 Qvique salutiferj coelestia dogmata verbj
 A cunis didicit, sectator et æmulus aptus
 Musarum, veræ sophiæqve fidelis amator;
 Qvique ex parte polj pretiosa mathemata scivit;
 More poctarum pollebat et arte canendj
 Carmina, qvalia vix meliora dabantur Homero
 Pangendo. Hic perijt (dolor heu) juvenilibus annis,
 Qvinqve ejus nondum cum lustra peregerat ætas.
 O funeste dies, qvo tetrica spicula mortis
 Innocuum tetigere latus! suspiria ducam,
 In lacrymasqve mihj solvantur lumina salsas,
 Semper et assiduj moerores pectora pungant,
 Laurentj, qvoties animo tua fata recordor.
 Dulce decus patriæ, nimium brevis incola mundj!
 Tecum cuncta silent teneræ mea gaudia vitæ.
 Te studiosa cohors, te deflet rustica turba,
 Te deflent fratres lugubres teqve sorores.
 Orba fleas genitrix thalamj nunc pignore dulcis,
 Ille tujs canis columen, spes, sola voluptas
 Vos qvoqve ruricolæ, Vepsenis¹⁾ rupibus altis
 Cinctj, nunc juvenem ploretis nuper ademptum,
 Contigit, heu, vobis magnj jactura peculj!
 His licet a notis, procul hinc, discesserit oris,
 Candida fama tamen maneat post fata superstes.
 Te modo corporea fragilj compage solutum
 Coelica Majestas meliori sede beavit,
 Excepitqve sujs animam dominator Olympj
 Hospitijs, vivas ubi nunc tranqvillus ab omnj
 Tristitia mundj, furibundorumqve procellis;
 Nullus ubj luctus, nec murmura dira Thrasonis
 Te lædant; habeas ubj præmia certa laborum,
 Nempe comam decoret qvod²⁾ laurea grata nitentem.
 Nunc vale svave caput, vale nunc, vale nobile nectar,
 Donec adest tempus, rupto jam stamine vitæ,
 Ut cum coelicolis celsa tibj jungar in arce.

Humectis scripsi monumenta | doloris ocellis |

Petrus Petrj Dassius.

¹⁾ ὁ: Vefsen.

²⁾ Teksten er rettet paa dette Sted, og Ordet er derved bleven staaende.

Over Sønnen *Lars* (Side 116) vides at have eksisteret en Ligvise, den eneste Efterretning, der haves om ham; Poemet kendes ikke mere (se Erichsen I, LXXVIII).

Anders Dass (Side 116-20): Univ.-Matr. II, 181; Norsk Hist. Tidsskr. 2. R. III, 276 ff.; Norske Reg. 1703 Nr. 70; Erichsen I, xxvi; Erlandsen, S. 59. — Ole Brock: Norske Reg. 1727 Nr. 51; Lorens Dass: Norske Reg. 1731 Nr. 26. — Anders Dass's Død: NRA. Kancelliindlæg 1736, 17. Aug.; Skifte i Helgelands Provstis Skifteprotokol (SAT) 1728-53, Fol. 130 ff. — Alstahoug Præstegæld: Norske Reg. 1731 Nr. 97, 1736 Nr. 269, 1738 Nr. 532; om Alstahoug se ogsaa Norske Reg. 1716 Nr. 209 og 1717 Nr. 220 (det sidste Brev handler om Bygning af en ny Kirke i Indre Ranen). I Ranen Menighed var der i 1731 een residerende Kapellan til fire Kirker; Distancen fra Øst til Vest opgives til 6 nordlandske Mil, de jordbrugende Bønders Antal til 582 og Husmændenes til omtrent 50. — Morten Sommer døde 20. Aug. 1765 og begravedes i Alstahoug Kirke 18. Septbr.

Margrethe Andersdatters Slægt (Side 120-24) se: Dasiana 75 ff.; H. F. Rørdam, Arrebos Levnet, K. 1857; Slægten Bernhoft, Kria. 1885. — Gravskriften over Holger Lavridsen i Pers. Tidsskr. 1. R. III, 163 ff., jvfr. Treschows Jubellærere, S. 236; Lars Holgersens Stambog i Thottske Saml. 563, 8vo (KBK). De to forskellige Angivelser af Lars Holgersens Dødsdag findes, den ene i Stambogen, den anden paa det S. 122 gengivne Maleri.

III

Birte Langsteds Slægt. — *Peder Langsted* (Side 125-29). LAF Værninge Kbg., Fyns Rytterdistrikts Fæstebreve (Lars ell. Lavrids Ipsens Fæstebrev er dateret 26. Juni 1738); Regimentsskriveren i Fyns Rytterdistrikt hed netop Hans Langsted († 1768 i Odense), saa Navnet var ikke ukendt som fynsk Personnavn. — LAS Taarnby Kbg. 1761-62, Fol. 34; Kbhvns Amts Arkiv: Journal 1763 Nr. 1637; Samme Arkiv: Breve fra div. Embedsmænd og partikulære Personer 1767-68 (den nævnte teologiske Student hed Lavrids Sommer);

i Anders Pedersen, Sjæll. Stifts Degnehist., K. 1899, S. 19, anføres Peder Langsteds Tiltrædelsesaar som Skoleholder i Gentofte urigtigt til 1766. — RA Danske Kanc. Breve 1795 Nr. 5435; Sjæll. Miss. 1796 Nr. 1255; i sin Egenskab af Direktion for Vartov Hosp. havde Kbhvns Magistrat Kaldsret til Gentofte Degnekald. — Skifte efter Peder Langsted i LAS Sokkelunds Herreds gejstlige Jurisdiktions Skifteprot. 1780-1806, S. 367 ff. Formyndere for Langsteds tvende efterladte Døtre var afdødes Svoger Rasmus Hansen, Skolelærer og Kirkesanger i Hvidovre. — I Langsteds Familiebibel, der nu er i Fam. Munthe-Bruns Besiddelse, findes følgende Optegnelser:

[Med Peder Langsteds Haand:]

Efter min kiære Faders mig givne Efterretning er jeg døbt i Werninge Kirke pr. Odense i Fyhn enten Søndag før Allehelgensdag eller Søndag efter, eller og Allehelgensdag Aar 1734. Peder Langsted.

Den 30te Augusti 1736 er min allerkiæreste Bergite Cathrine døbt udi Trinitatis Kirke i Kiøbenhavn, hvilket jeg i bemelte Kirke[s] Protocol selv Dagen d. 22. Januar 1780 haver seet og læst. Peder Langsted.

Brøllup d. 22. Oktobr. 1760.

D. 22. Octobr. 1761 Kloken 10 Formid. blev os en Søn fød. Døbt i Taarnbye Kirke d. 25. Octobr. og kaldet *Niels*. †

D. 21. Juni 1763 Kl. 7 Eftermd. blev os atter en Søn fød, og døbt d. 26. Juni i Gientofte Kirke og kaldet *Johannes*.

D. 7. Septembr. 1765 Kl. 3 Formd. blev atter os en Søn fød, og døbt d. 12. Septembr. i Gient. Kirke og kaldet *Niels Gram* [† spæd].

D. 4. Nov. 1766 Kl. 9 Eftermd. blev os en Datter fød, og døbt d. 11. Nov. i Gient. Kirke, kaldet *Johanne Cathrine*. †

D. 29. Maj 1768 Kl. 1 Eftmd. blev os atter en Søn fød, og døbt i Gient. Kirke d. 2. Juni, kaldet *Lars*.

D. 3. Nov. 1770 Kl. 8 Eftmd. blev os atter en Søn fød, og døbt d. 8. Nov. i Gient. Kirke, kaldet *Niels*.

D. 9. Nov. 1773 Kl. halv 4 Formidag blev os en Søn fød, og døbt d. 12. hujus i Gie[n]t. Kirke, kaldet *Martin*. †

D. 9. Juni 1775 Kl. 12 Formd. blev en Søn fød, og døbt d. 15. i Gient. Kirke, kaldet *Martin*.

D. 31. Aug. 1776 Kl. 1 Midag blev en Søn fød, og døbt d. 7. Sept. i Gientofte Kirke, kaldet *Wilhelm Daniel*.

D. 2. Marti 1781 Kl. imellem 1 og 2 om Morgenen døde min allerkiæreste Birte Catrine, og blev d. 7. hujus begravet i Gient. Kirkegaard. Lig-Text: Essaias 57 C. 1.-2. V.

[17]81 d. 21. Decembr. trolovet af Hr. Schiøt og viet d. 16. Januari 1782 af Hr. Bentsøn til Frue Kirke i Khaun.

Min kiære Kone *Catrine Henrichs Datt.* er fød 1746, først i Maj. Forenet til mig d. 16. Januari 1782 i sit Alders 35 Aar og 7 Maaneder.

1783 d. 11. April blev en Datter fød om Morgenen Kl. 2 og 10 Minut., døbt d. 17. i Gient. Kirke og kaldet *Birte*.

25. Juli 1785 fød med [? Instrumenter og] 2de Doctoris Hielp et dødt Dreng-Barn.

1788 d. 10. Sept. blev en Datter fød Kl. 11^{1/2} om Natten, døbt i Gientofte Kirke, kaldet *Ane Magdalene*.

D. 7. April 1763 fløt fra Amager og til Gientofte Skole.

[Med Birte Langsteds Haand:]

D. 28. Juni 1798 Kl. imellem 3 og 4 om Morgenen døde min allerkiæreste Fader *Peder Langsted*, og blev d. 3. Juli begravet i Gientofte Kirkegaard.

D. 27. Juni 1802 reiste min kiære Broder *Daniel* til Ky-sten Geunea.

D. 15. Decembr. 1803 døde min kiære Moder, og blev begravet d. 20. Dbr. i Gientofte Kirkegaard.

D. 9. December 1833 døde Frøken *F. L. Falch*.

Den 20. December døde min elskede Mand, Capitein og Vandinspecteur *Brun* 1844, er begravet paa Garnisons Kirkegaard uden Østerport.

[Med Johan Mangelsen Bruns Haand:]

1. *Peter Munthe Brun* er fød den 24de September 1813 Kl. 10^{1/4} Formid., døbt d. 4. November i Garnisons Kirke af Provst (!) Thye, holdt over Daaben af Moderen; Frue Munthe, Capitain Munk og jeg vare Vidner. J. Brun.

2. *Frantz Brun* er fød den 13. Juli 1815 Kl. 4^{1/2} Eftermiddag, døbt i Garnisons Kirke af Prof. Bro[r]son den 16de August. — Moder, Fader og Capitain Munk (Jfr. Ostenfeldt syg).

3. *Frederikke Lovise Brun* er fød den 22de Novemb. 1824 Kl. 6^{1/2} om Morgenen. Døbt den 24. Decemb. i Runde Kirke

af Profess., Provst Clausen. Fader og Moder og Lene Langsted samt Capt. Munk Fadd.

[Med Birte Langsteds Haand:]

Fader [ɔ: Joh. Mangelsen Brun] gik tilsens d. 8de No[v]br. og laae i 6 Uger. Døde den 20. Decbr. og blev begravet den 26. Decembr., som var anden Juledag 1844.

Min elskede Datter *Fred. Lovise Brun* afgik ved Døden Natten imellem den 5. og 6. Maj 1852, 27 Aar gammel.

[Med ubekendt Haand:]

Fru *Brun* [ɔ: Birte, f. Langsted] døde d. 24. Novbr.

Den citerede Skrivelse til Biskoppen i LAS Sjæll. Stifts Bispearkiv: Indk. Sager Sokkelunds Herred vedr. 1781-90 (Lægget Gentofte). Den døvstumme Søn Johannes var Skomager (RA Folketælling 1787).

Henrik Gielf (Side 129f.): Raadst. Murersvendelavets Protokoller; Borgerskabsprot. for 1743; Mag.s Resolutionsprot. 1742-43, Pag. 613, 1739-40, Pag. 13 jvfr. Pag. 1, Pag. 963. Skifte efter Helvig Hansdatter og Anne Hansdatter blandt LAS Kbhvns Magistrats Skifter (henholdsvis sluttet 27. Aug. 1743 og 8. Maj 1745); Vurderinger af Huset ved Skifterne og blandt Raadst. Vurderinger (Nørre Kvarter 205), jvfr. Indkvarterings- og Skattemandtaller i Raadst. 1738-47; Gielfs Hus havde oprindelig Matr. Nr. 285 i Nørre Kvarter, men fik 1755 nyt Nr. 264, og endelig fra 1807 betegnes de to Ejendomme 264 og 65 med Matr. Nr. 205.

IV

Peder Munch og hans Slægt. — *Peder Munch* (Side 131): Hvilsted, Beder og Ginnerup Kbg. (LAN); Danske Kanc. 1. Dept.'s Reg. 1816, Nr. 215; F. E. Hundrup, Saml. vedr. Lærerstanden ved de lærde Skoler i Nørrejylland: Aarhus (i Samlingen Manuskripter i RA); hans Fødselsdag opgives her til 19. April. — *Fred. Jul. Chr. Munch* (Side 132): Hundrups ovenfor citerede utrykte Saml.; Samme Forfatter, Lærerstanden ved Slagelse lærde Skole, Roskilde 1861, S. 64; Koefoed, Fortegn. over de danske lærde Statsskolers Lærer-

personale siden 1818, Rønne 1906, S. 87. — *Søren Broberg Munch* (Side 133): Nekrolog i »Fædrelandet« 1873, Nr. 186. — *Hovgaard* (Side 134 f.): Hundrups utrykte Saml.; Koefoed, anf. Skrift, S. 54; Randers Kbg. (LAN); A. P. Hovgaard († 16. Marts 1910), se Biogr. Lex. VIII, 130.

Anders Pedersen Munch (Side 135 f.): Levring og Hvilsted Kbg. (LAN); Jydske Reg. 1783, Nr. 176 (Bevilling til at sidde i uskiftet Bo af 17. Maj 1783); Skanderborg-Aakær Amters Skifteprot. (LAN) for 1793, Fol. 66 f.; Hundrups cit. utrykte Saml. (under Aarhus Skole); Aarhus Vor Frue Kbg. — *Røjgaard* (Side 135 f.): Trap, Danmark, 3. Udg. V, 165; Viborg Landstings Skøde- og Pantebog Nr. 47, Fol. 684 f., 690; Arkivet paa Herschendsgave (om Familien Herschend se De danske Majorater og Hauch-Fausbølls Slægthaandbog); Danske Kanc. 4. Dept.'s Reg. 1845, Nr. 34 (RA), jvfr. Jydske Reg. 1788, Nr. 133. Lethenborg har ikke Navn efter nogen af de to adelige Familier Leth; 1776 anføres under Lethenborg en Jens Leth, der giver Skat af en øde Jord i Tammestrup (Skanderborg Amtstues Skattehovedbog LAN).

Peder Jensen Munch (Side 136 f.): Levring Kbg. (LAN).

V

Søren Broberg og hans Fader. — *Søren Broberg* (Side 138): Viby, Ørum-Ginderup, Karlby-Voldby og Beder Kbg. (LAN); Aarhus Stiftstid. 1829, 4. April; Forpagter paa Fannerupgaard Friderich Hansen begr. 16. Maj 1782, 47 Aar gl. — *Jørgen Broberg* (Side 139): En lille egenhændig Selvbiografi tilh. Frk. Sofie Hovgaard; Nekrolog af F. E. Hundrup i Roskilde Avis 1855, Nr. 144, jvfr. Nr. 142; Samme Blad 1831, 3. Septbr.; jvfr. Carøe, Den danske Lægestand 1786-1838, S. 24. — *Nerger* (Side 140): En sachsisk Billedhugger af dette Navn indvandrede til Danmark i Chr. V's Tid (se Weilbach, Kunstnerlex. II, 172).

Niels Madsen (Side 140): Viby Kbg. (LAN).

Niels Leth den yngre, hans Fader og Farfader. — Om denne Familie Leth, der nu er uddød, se Danmarks Adels Aarbog 1902, 1906, jvfr. Pers. Tidsskr. 1. R. IV, 256, V, 95 og VI, 182, 210. — *Niels Leth († 1799)* (Side 141): Ulfborg, Hinge og Karlby-Voldby Kbh. (LAN); Jydske aabne Breve 1756, Nr. 128 og 1791, Nr. 542 (RA). — *Henrik Johan Leth* (Side 141-45): Biogr. Lex. X, 233; Geneal.-herald. Selskabs Specialia, Leth; Jydske Reg. 1730, Nr. 99 (RA); Nørre Vosborg Godsarkiv (vil nu blive afgivet til LAN); Meddel. af Enkefru Vaieur, f. Tang, paa Nørre Vosborg; Storgaard Pedersen, Ulfborg Herred, Ringkøbing 1900, jvfr. C. E. Secher, Danske Kirker, Slotte o. s. v. 6. Hefte; Viborg Landstings Skøde- og Pantebøger Nr. 42, Fol. 138 f., Nr. 44, Fol. 52 b (Købekontrakten paa Nørre Vosborg er af 12. Nov. 1745); Jydske Reg. 1742, Nr. 291; Kisteplade over Christen Linde Leth i Holstebro Kirke (Afskrift i Nationalmus.). Henrik Leth begravedes 9. April 1754, Sophie Kirstine Linde 4. Jan. 1788 (Ulfborg Kbh.). — *Niels Leth († 1711)* (Side 145 ff.): Bertouchs Korrespondance med Adelen, Leth (RA); Ligrimet paa en Kisteplade i Holstebro; Viborg Landstings Skøde- og Panteb. Nr. 35, Fol. 250 og 309, jvfr. O. Nielsen, Hjerm og Ginding Herreder, S. 264; Jydske Miss. 1719, Nr. 42, 1725, Nr. 69. — Skifte efter Fru Maren Linde: Lundenæs og Bøvling Amters Skifteprot. 1748-61, S. 351 ff. (LAN), jvfr. Jydske Reg. 1708, Nr. 58, Jydske Tegl. 1755, Nr. 75 (RA); om hendes Børn og Børnebørn bemærkes bl. a., at Løjtnant Christen Leth til Tandrup var død; af hans fire Børn opholdt Niels Leth sig paa Vosborg og Datteren Elisabeth Sofie Rantzau Leth paa Palstrup. Frederik Leth til Hindsels havde efterladt sig tre Børn, hvoraf Nicolai Peter Leth gik i Skole i Idom Præstegaard, medens Kirstine Leth var ugift og opholdt sig paa Møltrup; Henrik Leths fire Børn var alle paa Vosborg (jvfr. Adelsaarb. 1902). To Billeder af Landsdommer Niels Krag og Hustru findes nu paa Rosenholm (Adelsaarb. 1907, S. 232). I Ulfborg Kirkebog angives Fru Maren at være 87 Aar gl., da hun døde, hvorefter hun skulde være født omtr. 1668, men dette kan næppe

være rigtigt; andet Steds siges, at hun var 83. — Niels Leth blev begr. 8. April 1711; i Holstebro Kirke findes endnu en Kisteplade af følgende Indhold:

Efter den udølig siells | salig skilsmisse fra legomet | hviler her | den welædle og welbyrdig | nu sl: i Gud | *Niels Leth*, | fordum herre til Store Vosborg og Lindtaps gaarder, | som med sin elskelig frue, welædle og webr: fr: Maren Linde lefvede i meget | kiærligt og fornøjeligt ægteskab udi 17 aar 6 maaneder og 16 dage, imidlertid | velsignet af Gud med 7 sønner og 4 døttre, af hvilke de 2 døttre og 1 søn for ved | faderen ere sl. henkaldede. For sin honete extraction, berømelig conduite | og exemplare qualiteter blev af hans kongl. maysts kong Frederich | den fierde til adelstand op- høyet a^o 1708 d. 3(!) januar, og efter at | hand levet i denne verden 42 aar 5 maaneder og 1 dag, sl. i | herren, hendøde paa sin gaard Store Vosborg | den 18. martii a^o 1711.

Hans Leth (Side 146): Viborg Landstings Panteb. Nr. 35, Fol. 309; Jydske Reg. 1707, Nr. 134; O. Nielsen, Skodborg og Vandfuld Herreder, S. 500; en Hans Leth var Kornet i Dragonerne i Norge 1658 (D. Mag. 5. R. III, 266).

Den ældre og den yngre Christen Linde. — Over Linderne findes en Stamtavle af Lengnick; en anden i Hofmans Fund. IV, Pag. 531; nogle Meddelelser af T. A. Becker i Kvartalskriftet »Orion« I, S. 325 f.; se endvidere samme Forfatters »En Familiehistorie«, K. 1857 (fantastisk), Frølund's Bog om Holstebro (1871), O. Nielsens ovennævnte Herredsbeskrivelser samt Hing og Ulfborg Herred af Storgaard Pedersen (Ringkøbing 1896 og 1900). Pers. Tidsskr. 2. R. I. — *Christen Linde den ældre* (Side 147-56): Biogr. Lex. X, 308; Molbechs Uddrag af Birkerods Dagb., S. 499; Farstrup og Axelsons Dagbog, udg. af J. Becker, Aalborg 1813, S. 179 f.; den Side 148 citerede Linje findes paa en Kisteplade i Holstebro Kirke (trykt hos Frølund, S. 126 f.); om Klavs Brockenhuus se Fyens hist. Herregaarde I, Broholm, S. 41 ff. — *Christen Lindes Hovedgaarde* (Side 150 f.): Viborg Landstings Skøde- og Pantebøger (LAN),

navnlig 1669 ²⁰/₉, 1670 ⁸/₄, 1678 ²⁰/₂ (jvfr. O. Nielsen, Hjerm Herred, S. 119, 145), endvidere Bind 20, Fol. 197, 303, 407, Bd. 21, Fol. 116 b m. fl.; Top. Saml. Pap. Hjerm Herred (RA); Jydske aabne Breve 1681, Nr. 89, jvfr. Kronens Skøder II, 489. — Bøndergods (Side 152): Rentekammerark. (RA) kgl. Skøder 1689 ¹⁰/₈, 1696 ¹⁰/₁₂, orig. kgl. Reskripter 1696 ¹⁰/₁₂, Skøde- og Ekspeditionsprot. 1703 ⁷/₄. — Forstrækninger og Adelskab (Side 152 ff.): Bertouchs Korrespondance med Adelen, Linde (RA); Rentek. Obligationsprotokol 1678-86, Fol. 181, 1699-1701, Fol. 168; Forstrækningsbog Nr. 2, Fol. 44, Nr. 3, Fol. 98, Nr. 5, Fol. 50; Zahlkammer-Regnskab 1704 (Udgift til Hofetaten, S. 206); Jydske Saml. IV, 318, jvfr. Frølund, S. 199. Ganske vist har det ikke meget at betyde, hvorledes Ordene falder i Adelspatenterne, men det er dog interessant at lægge Mærke til, at Christen Linde adles for den Tjeneste, han har bevist Kongen og hans Fader, medens f. Eks. Niels Leth faar sit Adelsbrev af sær kgl. Naade og Bevaagenhed (Lensark. i Justitsmin.). — Om Donationen til Holstebro Skole se Hofmans Fund. IV, 531 ff. — Død og Begravelse (Side 154 f.): Hofmans Fund. IV, 650 ff., 654 f.; Portrætrimet i en Udsigt over Fam. Linde, udarb. af Niels Leth i Karlby 1786 (Bertouchs Korrespond.). Kisteplader over Christen Linde og Hustru findes i Holstebro Kirke, den første er trykt (ikke helt korrekt) i Frølunds Holstebro, S. 126; Afskrifter findes i Nationalmuseet. Christen Lindes lyder saaledes:

Efter dend | almindelig dødeligheds skiæbne | hviler her-
inden | et af dyd, lüche og hæld u-almindeligt | exempel
blandt de dødelige, velædle og velbuerdig | *Christen Linde*,
herre til Volstrup, Kiærgaardsholm, Pallisberg, Bechmarch |
og flere andre gaarder, | fød udi Holstebro d: 26. dec: 1626 |
For sin høye forstand og fædernelanded beviiste | ti[c]nni-
ster af hans kongelig maiestet kong Frideric | den fjerde udi
adelstanden ophoyed d. 17. oct: 1704 | med alle sine ægte de-
scendenter, | hvoraf hand self saae foruden 17 børn, deraf
4 sønner og 2 døttre hannem ickun overlevede, | som han
aflede udi 25 aars fornøveligt ægteschab | med sin trofaste

ægtefelle, nu sl: Dorothea Lind, | adskillige børnebørn, at
 icke den velsignelse | skulde fattis hos de andre, som Gud i
 haabetall | hafde kroned hans manddom og rørige | alder-
 dom med, indtil hand til et be- | dre og ævigt varende
 lif hiem- | kaldte hannem d. 9. aug. 1706 i | hans alders
 80de aar.

Pladen over Christen Lindes Hustru har følgende
 Ordlyd:

Herunder hviler den dydædle oc gudelskende matrone,
 s. *Dorethe* | *Nielsdaatter* til Wolstrop, welfornemme Christen
 Lind til Stien- | numgaard hans kiereste, fød i Holstebro
 a^o 1639 dend 4. martii: i egteskab | hafver de lefvet til hobe
 25 aar oc aflet 17 børn, hvoraf Else, Christen, Maren, Anne-
 mergrethe, Niels, Frands oc Christian Lind igienlefver, | de
 andre i herren ere hensofvede, oc døde hun i Kiøbenhafn
 anno | 1685 den 12. augustii, hvorfra hendis s. lig blef hiem-
 ført oc her | i Holstebro i sin egen begravelse den 1. oc-
 tober nedsat | udi hendis alders 46. aar 4 maaneder 2 uger.
 Gud gifve hende | med alle troende Guds børn en glædelig
 oc ærefuld | opstandelse paa den yderste dommedag.

Christen Jepsen og Niels Sørensen (Side 156): Hof-
 mans Fund. IV, 651; Pont., Danske Atlas V, 799.

Christen Linde den yngre (Side 158 ff.): Hanbjerg
 Kbg. (LAN); Jydske aabne Breve 1704, Nr. 34 (RA);
 Viborg Landstings Skøde- og Panteb. Nr. 33, Fol. 270,
 Nr. 37, Fol. 537 (LAN); O. Nielsen, Hjerm Herred, S.
 120, 130 f., 133; Hofmans Fund. IV, 614-18. — Om de af
 Christen Linde d. y.'s Sønner, der var Officerer, se
 Hirsch's militærpers. Saml. (KBK), jvfr. P. T. 1. R. V,
 281. — Volstrup: Jydske aabne Breve, 1729, Nr. 59.

Baltzer Gebhard von Obelitz (Side 160-69). — En
 Afskrift af Ligprædikenen findes i Klevenfeldts Saml.
 (RA), en anden (mindre fuldstændig) i Bertouchs Kor-
 respondance med Adelen; jvfr. O. Nielsen, Skodborg
 og Vandfuld Herreder, S. 497 ff.; om Fam. Winterfeldt
 se Pers. T. 4. R. I, 151 ff. — Om Obelitz se endvidere:
 Geneal-herald. Selskabs Specialia: Obelitz (RA); Hof-
 man, Danske Adelsmænd, III, Tavle II til Pag. 341

(Obelitz's Moder); Adelsaarb. 1892, S. 136; Indlæg til Rentek.'s Deliberationsprot. I, Nr. 165 (RA); Jydske aabne Breve 1668, Nr. 148, 1674, Nr. 9, jvfr. Pontoppiddans Danske Atlas V, 854; Kronens Skøder II, S. 212; Viborg Landstings Skøde- og Panteprot. Nr. 9, Fol. 90 b, Nr. 20, Fol. 363 og 395 (LAN); Rentek.'s orig. kgl. Resol. 15. Decbr. 1691; Ølgod Kbg. 1703 (LAN); Jydske aabne Breve 1704, Nr. 34; Storgaard Pedersen, Hing Herred, S. 97 f.; Siebmachers Wappenbuch V, 165; Familiens nuværende Vaaben afbildet i Lex. over adel. Fam. — *Alhed Pol* var Datter af Frans Pol og Dorete Skram; hun var født paa Voldbjerg 1601 og døde paa Dejbjerglund mellem 18. og 19. April 1668 (Kisteplade i Dejbjerg Kirke); i 1661 fik hun Anvisning paa en livsvarig Udbetaling af Silkeborg eller Aakær Slot (Rentek. Resol. Prot. ²³/₉ 1661). — Om den pommerske Fam. Obelitz se bl. a.: Matrikeln und Verzeichnisse der pommerschen Ritterschaft, Berlin 1863; Kneschke, Deutsches Adels-Lexicon, etc. — Baltzer von Obelitz's Afstamning angives saaledes i den citerede Ligprædiken:

Hans Fader var ærlig og velbyrdig Mand Baltzar von Oblitz til Duvendich og Milgenhagen. — Hans Moder var æ. og v. Frue, Fru Ursula von Moltken til det Hus Belitz, som ligger en halv Mil fra Butzow i Mechelborg. — Hans Farfader var æ. og v. Mand Reimar v. Oblitz. — Hans Farmoder var æ. og v. Frue, Fru Margreta von Lepel af det Hus Gnitz. — Hans Farfaders Fader var æ. og v. Johann von Oblitz. — Hans Farfaders Moder var æ. og v. Frue, Fru Dorothea von Dalenberg af det Hus Altenhagen. — Hans Farfaders Farfader var æ. og v. Jürgen von Oblitz. — Hans Farfaders Farmoder var æ. og v. Frue, Fru Margareta von Krakewitz af det Hus Triebewitz. — Hans Farfaders Morfader var æ. og v. Claus Leppel, Herre til Gnitz. — Hans Farfaders Modermoder var æ. og v. Frue, Fru Elisabeth von Preen af det Hus Gubekow og Bandelsdorff. — Hans Morfader var æ. og v. Gebhard von Moltken, Herre til Belitz og Tarschow. — Hans Mormoder var æ. og v. Frue, Fru Ingeborg von Byeboven af det Hus Vestenbrügge og Berendshagen. — Hans Morfaders Fader [var] æ. og v. Levin von Moltken. — Hans Morfaders Moder var æ. og v. Frue, Fru Catharina von Pre-

stien af det Hus Prestien og Stidten. — Hans Morfaders Farfader var æ. og v. Gebhard von Moltken. Herre til Drusewitz og Strietfeldt. — Hans Morfaders Fadermoder var æ. og v. Frue, Fru Lisebeth von der Lühe af det Hus Fahrenhop. — Hans Mormoders Fader var æ. og v. Marten von Byebow. — Hans Mormoders Mormoder var æ. og v. Frue, Fru Ursula von Oertzen af det Hus Rochau og Gerdeshagen.

Müller, Anchersen og Hofman (Side 169-79). — Se navnlig V. A. Secher, Meddel. om Slægten Secher (Si-ker), Kbh. og Aarhus, 1885, S. 1-80.

Jeremias Müller (Side 169f.): Ut Kbg. (LAN); Univ. Matr.: Jydske aabne Breve 1736, Nr. 123, 1739, Nr. 134, 1756, Nr. 128; Kaldsbrevet paa Hinge-Vinderslev er dat. 13/7 1736 (Formanden Niels Otsen Lind døde 24. Juni), paa Karlby-Voldby 13 7 1739; Jydske Reg. 1737, Nr. 11, 1749, Nr. 234 (RA); Nørre Herred Dyrs gejstlige Skifteprot. 1730-76, Fol. 417 ff. (LAN). — Jeremias Müller efterlod sig følgende ni Børn. Af første Ægteskab: 1. *Maren Hofman Müller*, døbt 22. April 1738, gift med Søren Sevel, Sognepræst for Egeslevmagle. 2. *Aurelia Müller*. 3. *Mette Marie Müller*, døbt 12. Juli 1740, gift med Anders Haasum, Præst for Gjerrild og Hemmet, † 16. Juni 1777 (han havde været i Ægteskab før), jvfr. Nørre Herred Dyrs gejstlige Skifteprot. 1730-76, Fol. 417 ff. og 1763-1813, Fol. 157 ff. 4. *Peter Müller*, f. 6. Decbr. 1742, Dr. med., Læge i Randers, † 1810 (se Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen II, 589). 5. *Clemen Poulson Müller*, f. 24. Maj 1744, † 1788, Sognepræst for Vester-Velling og Skjern, Provst. 6. *Adolphine Sophie Müller*, f. 29. Aug. 1746, † 1820, gift med Mathias Povlsen Secher. Af andet Ægteskab: 7. *Dorethe Marie Müller*, f. 29. Juli 1750, † i Grenaa ca. 1847, gift 1° 14. Aug. 1772 med Sr. Ole Severin Rhode til Vivebrogaard, 2° 29. Juni 1798 med Kapellan, senere Sognepræst Jens Peter Aastrup i Karlby-Voldby. 8. *Lucas Müller*, f. 6. Marts 1752, Student 1770, teolog. Kand. 1777, † 22. Nov. 1781 (Gravsten i Voldby Kirke). 9. *Kirstine Birgitte Müller*, f. 12. Marts 1753, gift 6. Juni 1786 med Peder Høg, Sognepræst i Dalbynder. ---

Klokken i Karlby Kirke er bekostet af Johanne Kierulf 1795.

Peter Müller (Side 170 ff.): Ut, Tyrsted og Hinge Kbg. (LAN); *Ulrich Christian Müller* (døbt 2. Maj 1710) blev gift 21. Maj 1737 i Aarhus med Dorothea Kirstine, Datter af Raadmand Kiersgaard; *Adolphine Sophie* var døbt 25. Marts 1712, ægtede Jochum Rodenberg 26. Sept. 1730, og bisattes 9. Okt. 1752 i Horsens Klosterkirke; Enkemanden ægtede Bodil de Lichtenberg 27. Febr. 1754 (se iøvrigt Fabricius, Horsens Beskr. og Hist., Odense 1879). Om *Frederik Adam* se Biogr. Lex. XI, 578, og Rentek.'s Bestallingsbog 1758 ¹/₂, 1765 ⁸/₁. Foruden disse Børn havde Peter Müller ogsaa en Søn *Peter*, døbt 11. Nov. 1716.

Jeremias Anchersen (Side 173 f.): Aarhus Domk.'s Kbg. — Om Mag. *Kristen Friis* se Hertel, Aarhus Domkirke II, 500; *Søren Povlsen*: Fyhn, Kjøbstaden Kolding, K. 1848, S. 128; *Reiminch*: Kolding Kbg. (LAN); Kanc. Brevb. 1585; Jydske Tegl. 1603; *Mads Buch* i Egtved (se Tavle III): Kanc. Brevb. 1554, 58, 67, 78, 82.

Peder Anchersen (Side 175 f.): Kolding og Karlby-Voldby Kbg.; Univ. Matr. II, 193; Jydske aabne Breve 1704 Nr. 7; hans Børn var 1. *Johanne Marie*, f. 1706, gift med Niels Secher, 2. *Hille* (f. 1707, † 1710), 3. *Ancher* (f. og † 1709), 4. *Dorthea Marie*, gift med Jeremias Müller, 5. *Anne*, døbt 27. Jan. 1713, gift 1° med Jens Broge (begr. ¹⁷/₂ 1747) og 2° med Christen Høst (begr. ¹⁴/₆ 1779), begge Præster i Rimsø. — Om *Ancher Anchersen* se Biogr. Lex. I, 208 (Portræt hos Secher, S. 60). — *Mette Marie Hofman*: Jydske Reg. 1723, Nr. 128; *Voldby Kirke*: Mols Nørre Herreds Provstis Synsforretninger 1755-1817 (LAN), jvfr. H. Storch m. fl., Grenaa-Egnens Kridtstenskirker, K. 1896.

Hofman (Side 177 ff.): Tycho de Hofmans Danske Adelsmænd II; Samme, Fund. paa de Legater, der er stiftede af Peder Lasson, K. 1753; Peder Hofman: Wad, Dimitterede fra Herlufsholm I, 58, II, 160; Søren Hofman: Ingerslev, Danm.'s Læger og Lægevæsen I, 372. — Om Familien *de Hemmer* se Nielsen, Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg, Aalb. 1879-80, jvfr. Jydske

Saml. 1. R. V, 96; Skifte efter Johanne de H., Peder Hofmans, blandt Aalborg originale Skiftebreve 1695 (¹²/₂) (LAN). — Om *Niels Jakobsen* se foruden Tycho de Hofmans ovenfor cit. Skrifter tillige bl. a. Jydske Saml. 1. R. II, 66 f., VIII, 222, 3. R. IV, 35, 323. Borgmester Niels Jakobsens Forfædre, der alle var Bønder, kendes i det væsentlige kun af en haandskreven Ligprædiken over ham (Ny kgl. Saml. 4to 2032 a. KBK). — *Peder Tøgersen*: Biogr. Lex. XVII, 389; Comoedia de mundo et paupere, hvori Dialogen helt igennem er paa Dansk til Trods for den latinske Titel, er udgivet af S. Birket Smith 1888.

REGISTER

I Regiſtret er ſom Regel ikke optaget Navnene paa Perſoner og Lokalteter, ſom kun er nævnt i Forbigaaende; ligeledes er udeladt Henviſning til de Steder, hvor intet væſentligt om den paagældende udsiges.

- Aaberge, Sogndal Præſtegæld, 186.
- Aabjerg, Hind H., 158 f., 167 f.
- Aalborg 178.
- Aarhoug, Ørkedalen, 49 f.
- Aarhus, Peder Nielsen, 118.
- Abel Jeſpersdatter, Lorens Mortensen Angells, † 1683, 65, 191.
- »Academicum af 1890«, For- ening, 30.
- Aggershus Fæſtning 55 f.
- »Almuevennen«, Blad, 23.
- Alſtahoug, Nordland, 112, 120, 203. — Kirke 111, 200. — Præſtegaard 108, 118, 200.
- Ancher Anchersen, Dr. theol., Biſkop, † 1701, 175, 214. — Sørensen, Mag., Præſt i Kolding, † 1682, 174.
- Anchersen, Aurelia, Peter Müllers, † 1754, 172. — Dorothea Marie, Jeremias Müllers, † 1748, 170, 173. — Jeremias, Stiftsprovſt i Aarhus, † 1719, 173, 214. — Peder, Mag., Præſt i Karlby, † 1723, 175 f., 214; Børn: 214.
- Anders i Kaſtrup Hovgaard 134. — Iversen, Forvalter p. Giſke Gods, † før 1633, 72 f., 192. — Iversen, Foged i Romsdalen, 1639, 73-76, 192. — Madsen, Stifts- ſkriver over Bergenhus, 1655, 196. — Sørensen, Ka- pellan i Vefsen, † 1654, 103, 120.
- Angell, Henrik, Kancelliraad, 1750, 188. — Lorens Mor- tensen, Raadmand i Trond- hjem, † 1697, 57, 61-66, 190 ff. — Margrete, Chr. Froſtes, † 1763, 59 ff., 65, 118, 190. — Markus Jakob- sen, Stadskaptajn i Trond- hjem, 1670, 190. — Re- bekka, Mag. Anders Daſs's, † 1735, 65, 115 f., 118.
- Anklam, Pommern, 162.
- Anna (Anne) Jakobsdatter, Anders Iversens, 1633, 72. — Jonsdatter, Peder Ja-

- kobsens, † 1673, 191. — Pedersdatter, Arnold de Fines, 94. — Pedersdatter, Hans Bernhofts, † 1627, 124. — Pedersdatter, Morten Pedersens p. Norgaard, ca. 1625, 62. — Pedersdatter, Peder Ibsens, ca. 1540, 76. — Sørensdatte, Niels Madsens, 1743, 140. — Marie Hansdatter, Henrik Gielfs', † 1744, 129, 206.
- Arrebo, Anders, Biskop, 99, 122.
- Baahus Slot 55, 189.
- Baptister 16, 184.
- Barbara, Arnold de Fines, 94.
- Benkestok, Slægten, 191.
- Bernhoft, Birgitte, Lars Hølgersens, 123. — Hans Andersen, Præst ved Frue Kirke i Trondhjem, † 1619, 123 f.
- Berritsgaard, Musse H., 79.
- Bibow, Siegwert von, Generalmajor, † 1677, 163.
- Birte (Birgitte) Jakobsdatter, Jens Munchs, 1777, 137. — Catrine Mortensdatter, g. m. Peder Langsted, † 1781, 127, 204 f.
- Blåtaarn, Kbhvn.s Amts Arresthus, 4 ff.
- Blaklie, Strinden, Norge, 57.
- Blix, Sten, Kapellan i Vefsen, 120.
- Boller, Bjerger H., Jylland, 170 ff.
- Borchmann, Jakob, Præst i Alstahoug, 1682, 199.
- Born, Cecilia, se Cecilia Berensdatter.
- Braad, Simon, Foged p. Boller, 1690, 171.
- Bredal, Peder, Mag., Præst i Brønnø, † 1714, 111.
- Broberg, Aurelia, gift Munch, † 1867, 131, 138 f. — Camilla Elise, gift Hovgaard, f. 1833, 135. — Jørgen, Læge, † 1855, 139 f., 207. — Sethine Nicoline, gift Nerger, † 1869, 140. — Søren, Forpagter, † 1829, 138, 207.
- Brochmand, Margrete, Peder Hofmans, 178.
- Brock (Broch), Anna Margr., Lagmand Peter Angells, † 1732, 114. — Ole, Kapellan i Vefsen, 1730, 116 f., 203. — Peder Kristoffersen, Foged p. Helgeland, † 1707, 198, 201.
- Brockenhuus, Klavs, † 1646, 150, 209.
- Brun, Slægten, 53, 189. — Casp. Fred. Munthe, Kaptejn, f. 1770, 46, 187. — Christian, 1750, 50. — Frans, Major, † 1733, 46-50, 52, 188. — Frantz, Læge, † 1882, 2, 15, 43, 186, 205. — Frederikke Lovise, † 1852, (2), 24, 43, 205 f. — Hans Jakob, Generalmajor, † 1739, 51, 53, 57, 190. — Hans Jakob, Kommander-

- sergeant, 1753, 50. — Inger Dorothea, Major Czernichows. 1713, 190. — Jens, Oberstløjtnant, † 1679, 54, 190. — Johan Mangelsen, Vandinspektør, † 1844, (18), 37-43, 185 f., 205 f. — Julie Frederikke, † 1877, 36. — L. C., Overretsassessor, f. 1854, 186. — Lorens, † 1759, 51 ff. — Ludvig Munthe, Amtsforvalter, f. 1854, 36. — (?) Nicolaus, Kommandant i Stralsund, 53, 189. — Ole, Oberst, † 1710, 50-53, 57, 188 f. — Peder, Kommandant, † 1679, 53-57, 189; Børn: 189. — Peter, Generalmajor, † 1814, 43-46, 186 f.: Børn: 187. — Peter Munthe, Birkedommer, † 1904, 1-36, 183 ff., 205.
- Bræstrup, C. J. C., Politidirektør, † 1870, 16, 26, 42.
- Buch, Mads, Præst i Egtved, † 1583, 214.
- Bækmark, Skodborg H., 151.
- Bøg, Kield, Præst i Karlby, † 1739, 176.
- Bøgvad, Maren, Ancher Sørensens, † 1639, 174.
- Caledonia, Dampskib, 1.
- Catrine se Katrine.
- Cecilia Berensdatter, Christen Jepsen (Lind)'s, 156.
- Christen se Kristen.
- Christensen, Balthasar, Politiker, † 1882, 10.
- Christian V 96.
- Christian VIII (8), 9 ff.
- Christian Carl, Hertug af Augustenborg, † 1869, 22 f.
- Christianslund, Vester-Egede Sogn, Tybjerg H., 20 ff., 25, 29, 185.
- Danner, Louise, Grevinde, † 1874, 16.
- Dass, Abel Margrethe, Morten Sommers, 120. — Anders, Mag., Præst i Alstahoug, † 1736, 66, 108, 110, 112, 114, 116-20, 201, 203. — Elisabeth Marie, Peter Munthes, † 1750, 69. — Lars, † 1686, 104, 116, 203. — Lorens, Præst i Trondenes, 1736, 117 f., 203. — Peter, Digter, Præst i Alstahoug, † 1707, 60, 66, 101-15, 118, 190, 198-202.
- (Dass), Peter Petersen fra Dundee, † ca. 1653, 102.
- Devle, Strinden, 96.
- Dinclow, Henrik, Kapellan i Næsne, † 1681, 103, 106.
- Dorothea Nielsdatter, Christen Lindes, † 1685, 148, 155 f., 211.
- Drejer, Abraham, Etatsraad, 49 f.
- Dronninglundske Mordsag 11 ff., 184.
- Drugli, Ørkedalen, 49 f.
- Dynekilen 188.
- Dyrehavsbakken 7, 10.
- Dønnæs, Nordland, 108, 120.
- Eiby (Voldborg H.), Mordet i 13 ff., 31, 184.

- Eise, Thomas, Skipper, 1683, 58.
- Eleonore Lavridsdatter, g. m. Anders Hovgaard, † 1814, 134.
- Elisabeth Larsdatter, Hr. Anders Sørensens, † 1701, 103, 120 f., 123.
- Ellen (Elen) Kristensdatter, Kaspar Schøllers, † 1657, 100. — Olsdatter, Peder Nielsen Aarhus's, 118.
- Else Pedersdatter, Henrik Gielfs', 1746, 129.
- Engelbrekt Jørgensen, Mag., Præst i Bergen, † 1659, 84.
- Erik Madsen, Stiftamtskriver i Trondhjem, 1692, 97.
- Falch, Anders, Sognepræst til Fosnæs, 201. — F. L., Frøken, † 1833, 186, 205. — Gerhard Heiberg, Assessor, 44. — Maren Pedersdatter, Peter Petersen (Dass)'s, † 1709, 102. (198). — Margrete Pedersdatter, Lagmand Jakob Pedersens, † 1622, 79, 81, 84. — Margrete Pedersdatter, Sørenskriver Jesper Hansens, 65. — Peder Jakobsen, Foged p. Helgeland, † ca. 1645, 102. — Jvfr. Margrete.
- Fannerupgaard, Nørre H., Randers A., 138, 207.
- de Fine, Arnold, Sangmester, † 1586, 92 ff., 193: Børn: 94, 193. — Karine, Hans Munthes, † 1601, 85, 92.
- Fischer, Sophie, gift Hovgaard, † 1873, 134.
- Frederik II 93.
- Frederik IV 175.
- Frederik VI 8 f.
- Frederik (VII), Kronprins, 11.
- Frederik Hansen, Forpagter p. Fannerupgaard, † 1782, 207.
- Frederiksborg Slot 10.
- Frederiksholm, Fæstning (Ondernæs Præstegæld), 56.
- Friis, Ingeborg, Biskop Hans Munthes, † 1654, 89 ff., 193. — Kristen Nielsen, Mag., Præst i Aarhus, † 1664, 173 f., 214. — Sidsel, Jeremias Anchersens, 173. — Søren Kristensen, Slotskriver p. Riberhus, 91.
- »Den Frisindede«, Blad, 11, 15.
- Frost, Anne Katrine, g. m. Frans Brun, † 1768, 47-50. — Chr., Købmand i Trondhjem, † 1702, 57-61, 118, 190: Børn: 61, 190. — (? Jørgen Chr.), Assessor, 1733, 61. — Peter, Købmand, 1733, 61.
- Fuglemosegaard, Lysgaard H., 137.
- »Fædrelandet«, Blad, 16.
- Gall, Billetkasserer ved det kgl. Teater, † 1844, 16, 184.
- Gentofte, Sokkelunds H., 126 f., 204 f.
- Germundnæs (Germenæs), Vestnæs Præstegæld, 70. — Nedre- 72.

- Gersdorff, Rud., Stiftamtmand, † 1729, 146.
- Gertrud Pedersdatter, Søren Hofmans, † 1658, 179.
- Gielf, Henrik, Murersvend i Kbhvn., 1740, 129 f., 206. — Henrik, Spækhøker i Kbhvn., (identisk med foregaaende?), 1743, 129. — Hieronymus, Farver i Kbhvn., 1743, 129.
- Giis, Jochim, Raadmand i Anklam, ca. 1655, 162.
- Gisselfeld, Ringsted H., 22 f., 29.
- Griffenfeld, Peder, 96.
- Gunderupgaard, Gislum H., 177 f.
- Gunilde (Gunild) Larsdatter, Jens Torkildsens, 118. — Melchiorsdatter, Eiler Schellers, † 1662, 99, 195.
- Gyldenløve, Ulrik Fred., Statholder, 56.
- Gyldenstjerne, Henrik, Lensmand p. Vitskøl Kloster, 78. — Jytte, Baltzer v. Obelitz's, † 1690, 167.
- Gysebeer, Henrik, i Rostock, ca. 1570, 78.
- Haasum, Rødding H., 152.
- (?) Hallod (Hollad), Romsdalen, 72.
- Hammergaard, Vrads H., 178.
- Hammond, Edvard, Amtmand over Stavanger, 1706, 60. — William i Trondhjem, ca. 1675, 57.
- Hanbjerg - Hovgaard, Hjerm H., 151, 158 ff.
- Hans Andersen, Raadmand i Ribe, 198. — Rasmussen, Negociant i Aalborg, † 1676, 178.
- Hansen, J. A., Politiker, † 1877, 23 f. — Margrethe Jørgine, gift Munthe-Brun, f. 1881, 36. — Oline Marie, gift Broberg, † 1860, 140.
- Heidemann, J. H., Kaptajn, † 1753, 61, 190.
- Helsing, Johan, Foged i Inderøen, 1705, 100.
- de Hemmer, Johanne, Peder Hofmans, † 1695, 178, 215.
- Hemnæs, Nordland, 120.
- Herdal, Jens Mogensen, Præst i Aafjord, 1662, 195.
- Herschendsgave. Hjelmlev H., 136.
- Hersleb, Jakob, Præst i Stod, † 1758, 61, 190. — Niels, Kaptajn, † 1752, 61, 190.
- Hindbjerg, Lysgaard H., 136.
- Hirschholm-Diligencen, Tyveri fra, 18, 184.
- Hjerm, Hjerm H.. 152, 159, 166.
- Hjermin se Jermiin.
- Hjortkær, Ramme S., Vandfuld H., 166.
- Hof, Ørkedalen, 49 f., 188.
- Hofman, Mette Marie, Peder Anchersens, † 1769, 175 f., 178, 214. — Peder, † 1690, 176 ff., 214. — Søren, Dr. med., † 1649, 178 f., 214.
- Holberg, Ludvig, 91. — Barselstuen 192.
- Holckenhavn, Vinding H., 95.

- Holger Lavridsen, Præst i Aafjorden, † 1612, 122, 203.
- Hollad se Hallod.
- Holst, Lorens Hansen, Raadmand i Trondhjem, 188. — Peter, Krigskommissær, † 1734, 61.
- Holstebro 153. — Kirke og Kirkegaard 154, 156. 209 ff. — Latinskolen 154, 210.
- Holungsøien, Vaage Præstegæld, 51, 188.
- Horsens Klosterkirke 172. 214.
- Hovgaard, Anders Jensen, Skoleholder i Randers, † 1836, 134. — Andreas Peter, Kommandør, † 1910, 135, 207. — Ole Anton, Adjunkt i Aarhus, † 1891, 134 f., 207.
- Hvitfeldt, Hartvig, Amtmand i Norge, † 1637, 164. — Jakob, Lensmand p. Trondhjemgaard, 79.
- Høegh-Guldberg, Cathr. Maria Petrea, gift Munch, † 1892, 133. — O. C., Fysikus i Næstved, † 1869, 25, 133.
- Høg, Niels Trolle, † 1700, 175.
- Hørsholm se Hirschholm.
- Inger Jakobsdatter, Foged Anders Iversens, 1633, 73.
- Irgens, Joakim, til Vestervig, 64. — Martha Gidsken. g. m. Peter Brun, † 1762, 45 f., 186.
- Iver Andersen, Foged i Romsdalen, † 1683, 70 ff., 192.
- Jakob Pedersen, Lagmand i Trondhjem, † 1633, 72 f., 76-84, 193.
- Jemteland 83.
- Jens Andersen i Vorup, 1764, 134. — Torkildsen 118.
- Jensen, Johannes, Teaterkontrollør, 1844, 16.
- Jermiin, Jens, Præst i Hjerm, † 1742, 145.
- Jerne, Erik Johannesen, 1764, 189.
- Jesper Hansen, Sørenskriver paa Helgeland, 65.
- Jon Robertsen, Borgmester i Trondhjem, 1633, 81.
- Juel, Ide, Baltzer v. Obelitz's, 159, 168. — Klavs, Oberstløjtnant, 1659, 164.
- Juul, Chr., til Rysensteen, † 1691, 167.
- Jøndal(?), Vaage Præstegæld, 51.
- Kaasbøll, Anna, Ludvig Iversen Munthes, † 1751, 70. — Hans Pedersen 195. — Niels, 95. — Peder Nielsen, Præsident i Trondhjem, † 1693, 94-98, 194; Børn: 98, 194.
- Kalkerup, Josephine, gift Brun, † 1901, 36.
- Kamstrup, C. W., Præst i Sogndal, † 1841, 186.
- Karen Hansdatter, Kristoffer Schøllers, 100. — Klemensdatter, Kristen Friis's, 174. — Olufsdatter, Foged Kristoffer Nielsens, 1640, 196.
- Karlby Kirke, Nørre H., Randers Amt, 175, 214.

- Karrebæksminde, Øster-Flakkebjerg H., 19 f.
- Katrine Henriksdatter, g. m. Peder Langsted, † 1803, 128 f., 205.
- Kierkegaard, Michael Pedersen, † 1838, (2), 183; Børn: 183. — Niels, † 1833, 3. — Søren, † 1855, 2 f., 34 f., 183.
- Kiersgaard, Dorothea Kirstine, Ulrich Müllers, 1737, 214.
- Kierulf, Johanne Dorothea, Jeremias Müllers, † 1798, 170.
- Kingo, Thomas, 197.
- Klein, Peder, Amtsforvalter, 1688, 194.
- Klyn (Klyne), Anders Sørensen, Raadmand, 193. — Anna, Søren Stages, 1537, 193.
- Knudsen, F. E. V., Politimester og Birkedommer, † 1872, 4 f., 7.
- Kolding, Knud Povlsen, Præst i Borbjerg og Ryde, 1667, 166 f.
- Kollerød, Ole, 4 f., 183.
- Kopangers Kirke, Sogndal, 44, 186.
- Korsør 9.
- Korsør, Helvig Hansdatter, Henrik Gielfs', † 1743, 129, 206.
- Kortholt, Sophie Hedvig, Peter Munthes, † 1786, 69.
- Krabbe, Margrethe Sophie, Jens Lindes, 1775, 160.
- Krag, (Niels ?), Landsdommer, 146, 208.
- Krakau 162.
- Kristen Klemensøn, Forpagter p. Boller, 1688, 171, 174.
- Kristiansholm, Fæstning ved Kristianssand, 57.
- Kristoffer Nielsen, Tolder og Foged p. Nordmør, 1640, 196.
- Krogdsal, Ulfborg H., 151.
- Krudt, Jens Pedersen, Styk-major, 1665, 56.
- Kærgaardsholm, Rødding H., 151.
- København. Erichsens Palæ 8. — Ladegaarden 16, 184. — Kgl. Teater 16, 184. — Vand-forsyning 37-41. — Vartov Hospital 204.
- Lage Jensen, ca. 1680, 65 f.
- Langsted, Birte, gift Brun, † 1865, 42, 125, 128, 186, 205 f. — Johannes, 127 f., 204, 206. — Peder, Skoleholder i Gentofte, † 1798, 125-28, 203 ff.; Børn: 204 f.
- Langsted, Verving Sogn, Odense H., 125.
- Lars (Lavrids), Andersen, Student, 201. — Christensen i Nørtang 143. — Holgersen, Kapellan ved Domkirken i Trondhjem, † 1629, 121 ff., 203. — Ipsen i Langsted, † 1763, 125, 203.
- Lassen, Hans, Præst i Ulfborg, † 1757, 142 f.
- Lawætz, D. T., Borgmester og

- Byfoged i Præstø, † 1864, 18, 26.
- Lehmann, Orla, Politiker, † 1870, 8.
- Lem, Hans, Ejer af Næs i Sogndal, 1773, 44.
- Lemfort, Johan, Oberst, † 1711, 98.
- Lemvig 164.
- Lene, Tømmer-, 5, 183.
- Leth (fra Vosborg), Familien, 208. — Christen Linde, Landsdommer, † 1778, 144, 208. — Dorthe Marie, g. m. Søren Broberg, † 1801, 138. — Henrik Johan, † 1754, 141-44, 208. — Niels, † 1711, 145 f., 208 ff. — Niels, Præst i Karlby, † 1799, 141, 152, 208.
- Leth, Hans, Forpagter p. Voldbjerg og Rammegaard, 1715, 146, 209. — Jens, 1776, 207.
- Lethenborg, Hads H., 136, 207.
- Levring, Anne Lavridsdatter, Anders Munchs, † 1793, 136.
- de Lichtenberg, Bodil, Joachim de Lichtenhjelm, 172, 214.
- de Lichtenhjelm se Rodenborg.
- (Lind), Christen Jepsen, Købmand i Holstebro, † 1652, 147, 156, 211.
- Lind, Niels Otsen, Præst i Hinge, † 1736, 213.
- Lindbjerggaard, Øster Horne H., 168.
- Linde, Familien, 209. — Christen, † 1706, 145, 147-56, 158, 209 ff.; Børn: 211. — Christen, † 1723, 158 f., 211. — Christian til Bækmark 143. — Henrik, † 1858, 159. — Jens, Justitsraad, † 1799, 160. — Maren, Niels Leths, † 1755, (142 f.), 144 ff., 208 f.; Børn og Børnebørn: 208. — Sophie Kirstine, Henrik Leths, † 1787, 142, 144, 208.
- Linde, Asp Sogn, Hjerm H., 156.
- Linde-Friedenreich, Christen, † 1786, 144.
- Lindenov, Henrik, † 1673, 87 f. — Holger, † 1630, 87 f. — Otte, Lensmand p. Sølvitsborg, † 1618, 86. — Otte, † 1632, 86. — Tyge, † 1617, 86.
- Lindersvold, Fakse H., 4.
- Lindtorp, Hjerm H., 145 f., 151.
- Lund, Ane, gift Kierkegaard, † 1834, 183. — Jørgen, Oberstløjtn. og Amtmand, 1715, 146. — Maren, Ole Bruns, † omtr. 1719, 52 f.
- Lunn, Juliane Sophie, gift Brun, † 1851, 43.
- Lyngby, Sokkelunds H., 5, 11.
- Lysgaard, Erik Iversen, 189. — Iver 189.
- Lysgaard, Faaberg Præstegæld, 51 ff., 186, 188 f.
- Løkkens Kobberværk, Norge, 96, 98.
- Løvenørn, Poul, Diplomat, † 1740, 141.

- Mangelsen, Johan, General, † 1769, 37, 43, 187.
- Maren Larsdatter, Niels Munchs, † 1768, 137. — Pedersdatter, Ancher Anchersens, 175.
- Margrete (Margrethe) Andersdatter, Peter Dass's, † 1733, 103 ff., (115 f.), 118, 120, 201, 203. — Jakobsdatter, Borgmester Jon Robertsens, 1633, 81. — Pedersdatter (Falch ?), Lorens Mortensen Angells, † 1712, 65 f.
- Marschalck, Chr. Fr., Oberst, 1693, 98, 190.
- Marselisborg, Ning H., 140.
- Melchior Jakobsen, Præst i Hitteren, 1619, 99, 195.
- Mellem-Mølle, Ramme Sogn, Vandfuld H., 166.
- Mette Jensdatter, Niels Munchs, 1771, 137.
- Meyer, Peder, Præst i Alstahoug, 1682, 199 f.
- Milde Øndensdatter, Melchior Jakobsens, 1628, 195.
- Millienhagen ved Stralsund 161.
- Mo, Nordland, 120.
- Moltke, Jfr. Anna, ca. 1645, 161. — Ursula, Baltzer v. Obelitz's, 1640, 161, 212.
- Morten Pedersen p. Norgaard i Angel, ca. 1625, 62.
- Mum, Gert, Præst i Hevne, 1675, 195.
- Munch, Anders Pedersen, p. Røjgaard 135 ff., 207. — Andreas, f. 1818, 132. — Ane, gift Brun, † 1889, 24, (28 f.), 131. — Fred. Jul. Chr., Adjunkt i Aarhus, † 1874, 132 f., 206. — Jens Pedersen, † 1778, 137. — Lovise Charlotte, gift Hovgaard, † 1872, 134 f. — Niels Pedersen, † 1778, 137. — Peder, Præst i Beder, † 1834, 131, 206. — Peder Jensen. i Hindbjerg, † 1778, 136, 207. — Sidse, 1777, 137. — Søren Broberg, Kaptajn, † 1873, 133 f., 207.
- Munthe, Anna, Foged Iver Andersens, † 1688, 70 ff. — Anna Kaasbøll, g. m. Generalmajor Peter Brun, † 1824, 46, 187 f. — Arnold Hansen, Mag., Lektor i Lund, † 1629, 91. — Hans Ludvigsen, Præst i Tikøb, † 1601, 85, 91 f., 193. — Ludvig, Købmand i Lybæk, 1560, 92. — Ludvig Hansen, Biskop i Bergen, † 1649, 84-91, 193. — Ludvig Iversen, Tolder i Molde, † 1735, 69 f., 192. — Ludvig Ludvigsen, Arkidiakon i Lund, † 1634, 85, 92. — Peter, Præst i Tingvold, Provst over Nordmør, † 1754, 67 ff., 192.
- Munthe-Brun, Emma, gift van der Veen, f. 1858, 36, 185. — Johan, Bankdirektør, f. 1859, 36, 185.
- Myhlenporth, K. F., Brigader, 1733, 49.

- Myhre, Hans. Tolder i Molde, 70.
- Müller, Adolphine Sophie, Kancelliraad Jochum Rodenborgs, † 1752, 172, 214. — Aurelia, Niels Leths, † 1785, 141, 169. — Frederik Adam, Kobberstiksamler, † 1795, 172, 214. — Henrik, Rentemester, † 1692, 96f., 166. — Jeremias, Præst i Karlby, † 1756, 169f., 173, 176, 213; Børn: 213. — Peter, Forvalter p. Boller, † 1749, 170 ff., 214. — Peter, f. 1716, 214. — Ulrich Chr., Borgmester i Aarhus, † 1756, 172, 214.
- Møgelkær, Bjerger H., Jylland, 172.
- Mølman, Bernt, p. Røraas Kobberværk, 1733, 61.
- Møltrup, Ulfborg H., 151.
- Mønster, Gravør (Baptist), 184.
- Mörder, Christopher von, til Mötzschau, ca. 1655, 163.
- Neergaard, J. V., Generalkrigskommissær, 6.
- Nerger, Toldassistent, 140. — Chr., Billedhugger, † 1708, 207.
- Niels Jakobsen, Borgmester i Randers, † 1624, 179, 215. — Madsen paa Marselisborg, † 1762, 140, 207. — Sørensen (Solgaard?), Borgmester i Holstebro, † 1668, 156, 211.
- Nielsen, Meta, gift Brun, f. 1878, 36. — Michael, Rektor ved Borgerdydskolen i Kbhvn., † 1846, 1.
- Nimb, Mich. Frid., Prokurator, 1752, 189.
- Normann, C. F., Dr. jur., Birke-dommer, † 1856, 6f., 10f.
- Norum se Ølmen.
- Nymølle, Sokkelunds H. 4.
- Næs, Sogndal Præstegæld, 44, 186.
- Næsne, Nordland, 120.
- Næstved 26, 185. — Pram-sagen 18-21, 184.
- Nørregaard, Stenbjerg S., Slesvig, 62, 190.
- Obelitz, Baltzer v. (den ældre), 1640, 161, 212. — Baltzer Gebhard v., † 1707, 158-69, 211; Forfædre: 212f. — Ellen Marie v., Christen Lindes, † 1727, 158f., 167f.
- Oddernæs Kongsgaard, Norge, 57.
- Olsen, Regine, gift Schlegel, † 1904, 34f., 185. — Terkel, Etatsraad, † 1849, 34.
- Oncken, Baptistpræst, 184.
- Paaske, Niels, Dr., Biskop i Bergen, † 1636, 89.
- Pallesbjerg, Ulfborg H., 151, 154.
- Palstrup, Lysgaard H., 135.
- Paludan, Elisabeth, Ludvig Munthes, 1560, 92. — Hans (Johannes), Prof., 193.
- Peder Ibsen, Herredsfoged i Nørlyng Herred, ca. 1540,

- 76, (78), 81. — Jespersen, Dr. theol., kgl. Konfessionarius, † 1714, 65, 108, 118. — Lassen, Jurist, † 1681, 179. — Tøgersen, Mag., Præst i Randers, † 1634, 179, 215.
- Pentz, D., paa Rantzausgave 135.
- Phister, J. L., Skuespiller, † 1896, 7.
- Podebusk, Jytte, Knud Gyldestjernes, p. Vestervig 78.
- Pol, Jfr. Alhed, † 1668, 165, 212.
- »Politivennen«, Blad, 40, 186.
- Puls, Hans Jochumsen, Købmand i Trondhjem, 1650, 65. — Margrete, Lorens Mortensen Angells, † 1670, 65, 191. — Rebekka 65.
- Pätges, Henriette, Mad., 7.
- Raffenstein, Ditlev von, Amtmand i Butzow, 162.
- Ramme, Vester-, Vandfuld H., 166.
- Rammegaard, Vandfuld H., 146, 165 ff.
- Ranch, Magdalene, Frue p. Bækmark, 1703, 167.
- Ranen, Nordland, 120, 203.
- Rantzausgave, Hads H., 135 f.
- Rasmus Hansen, Skolelærer i Hvidovre, 1798, 204.
- Reiminch, Annike, Jeremias Wolfs', † 1654, 174. — Herman, Apoteker i Kolding, † 1596, 174, 214.
- Rodenborg (de Lichtenhjem), Jochum, Kancelliraad, 172, 214.
- Romsdalen 74 ff., 79, 82.
- Rone, Barbara van der, 193.
- Rosendal, Fakse H., 22.
- Rosenørn, Matthias, Amtmand, † 1902, 25.
- Roskilde. Duebrødre Hospital 139.
- Roskilde Avis 139.
- Ross, Ole, Præst i Ørkedalen, 1761, 50.
- Røjgaard, Hads H., 135 f., 207.
- Rønnede, Tybjerg H., 24.
- Røraas Kobberværk 58, 64.
- Sandberg, Mads, Lensmand over Romsdalen, 82.
- Schlegel, J. F., Gehejmekonferensraad, † 1896, 34 f. — Regine se Olsen.
- Schmidt, Frederikke, Cathinka, gift Brun, † 1900, 43.
- Schøller, Eiler, Overhofrets-assessor, † 1705, 98 ff., 195, 197. — Iver 100. — Kaspar, Borgmester i Trondhjem, † 1661, 100. — Kristoffer, i Ribe, † 1594, 100. — Milde, Peder Kaasbølls, f. 1655, 98.
- Sidse, Ole Kollerøds Kæreste, 5.
- Skei, Alstahoug, Nordland, 118.
- Skovsbo, Bjerger H., Fyn, 163.
- Skram (Fasti), Jfr. Elle, 165 f. — Maren, Baltzer von Obelitz's, † 1673, 164 ff.
- Skæve, Dronninglund H., 12.
- Solgaard, Karen, Rud. Gers-

- dorffs, † 1742, 156. — Jvfr. Niels Sørensen, Dorothea Nielsdatter.
- Sommer, Lavrids, teol. Student, Skoleholder i Taarnby, 1767, (126), 203. — Morten, Præst i Alstahoug, † 1765, 120, 203.
- Sorgenfri, Lyngby Sogn, 10.
- Spendrup, Søren, Kapellan i Vefsen, 1730, 117.
- Stage, Søren Jakobsen, 1537, 193.
- Stagsted Hedehus, Skæve Sogn, 12.
- Staur, Henrik Jørgensen, Lagmand i Trondhjem, 1609, 82.
- Stedje Kirke, Sogndal, 44, 186.
- Stenumgaard, Ulfborg H., 150.
- Stokke, Grytens Præstegæld, 73.
- Stubbergaard, Ginding H., 159.
- Stuehøj, Surendal Præstegæld, 188.
- Støby, Sønder H., Laaland, 183.
- Suhr, Frederik, Amtsforvalter, 1689, 194.
- Sundhedspolitiet, Kommission ang., 25.
- Svane (Svaning), Marine, Søren Kristensen Friis's, 1604, 91.
- Svaning, Hans, Historiograf, † 1584, 91, 193.
- Sverdrup, Birgitte, Mag. Peder Bredals, 114.
- Sølvberg, Ørkedalen, 50.
- Søren Povlsen, Præst i Egtved, † 1640, 174, 214.
- Taarnby, Amager, 126.
- Tang, Brødrene Peder og Søren, 144. — Jvfr. Lavrids (Lars) Christensen.
- Texeira, Emanuel, Dronning Christines Resident i Hamborg, 1687, 97.
- Thue, Jakob, Sørenskriver i Romsdalen, 1707, 192.
- Tikøb Kirke, Lyng, Kronborg H., 91.
- Tileman, Mogens, Præst til Hadsels, 198.
- Tiphede, Ulfborg H., 151.
- Toksværd, Hammer H., 25.
- Tordenskjold, Peder, 188.
- Trondhjem 57 f., 60, 62 f., 95 f., 98. — Frue Kirke 65, 191. — Munkholmen 96. — Skole 72, 74. — Trondhjemgaard 79.
- Tømmerup, Amager, 125 f.
- Tønder, Andreas, Præsident i Trondhjem, 1693, 97. — Oluf, Præst i Trondhjem, † 1684, 191. — Susanne, Eiler Schøllers, † 1675, 100, 195 f.
- Udleren, Strinden, Norge, 57.
- Ulsund, Skodborg H., 151.
- Ut, Bjerger H., Jylland, 171.
- Vedersø, Hind H., 168.
- van der Veen, P. S. Vonk, Vicekonsul, f. 1876, 36.
- Vefsen, Nordland, 120.

- Vendsyssel 12.
- Vestnæs, Romsdalen, 73, 84.
- Viffert, Axel, Lensmand p. Riberhus, 78.
- Winckelmann, Johannes, tysk Teolog, † 1626, 86 f.
- Vind, Holger, til Gundestrup, † 1683, 166. — Jørgen, 1673, 166.
- Vinsnes, Mogens, Sorenskriver over Gudbrandsdalen, 1721, 53, 188.
- Winterfeldt, Jfr. Mette Sophie, † 1668, 163.
- Wirthmand, Jakob, Kapellan i Vefsen, 103, 120.
- Voldbjerg, Hind H., 146.
- Voldby Kirke, Nørre H., Randers Amt, 170, 175 f., 213 f.
- Wolf, Anne, Ancher Sørensen, † 1700, 174. — Jeremias Hansen, Slotsskriver p. Koldinghus, 174.
- Volstrup, Hjerm H., 151, 154, 158 f., 211.
- Vorgaard, Dronninglund H., 12.
- Worm, Lisbet, g. m. Peder Brun, 57. — Nicolaj, Kaptein p. Aggershus, 57, 189.
- Vosborg, Nørre-, Ulfborg H., 142 ff., 146 f., 208. — Sønder-142.
- Yxkyll, Jakob(?), ca. 1655, 162 f.
- Ziegler, Jens, Sorenskriver, 1743, 188.
- Øgelstrup, Ulfborg H., 151.
- Ølmens (Norum) Kirke, Sogndal, 44, 186.
- Ørsted, H. C., † 1851, 41.
- Øver-Aas, Vedø Præstegæld, 73.
- Øy, Vaage Præstegæld, 51.

FORTEGNELSE OVER BILLEDERNE

	Side
1. Peter Munthe Brun 1845.....	19
2. Peter Munthe Brun 1852.....	25
3. Ane Munch.....	27
4. Peter Munthe Brun i sit 80. Aar.....	33
5. Familien Bruns Vaaben (18. og 19. Aarh.).....	37
6. Johan Mangelsen Brun.....	39
7. Birte Langsted.....	41
8. Frantz Brun.....	42
9. Peter Brun († 1814).....	45
10. Peder Bruns Segl (1670).....	53
11. Christian Frost.....	58
12. Margrete Angell.....	59
13. Familien Angells Segl (18. Aarh.).....	61
14. Lorens Mortensen Angell.....	63
15. Familien Munthes Segl.....	66
16. Peter Munthe, Præst i Tingvold.....	67
17. Elisabeth Marie Dass.....	68
18. Foged Iver Andersen med Hustru og Børn.....	71
19. Jakob Pedersen, Lagmand i Trondhjem.....	77
20. Ligsten over Jakob Pedersen og Hustru.....	83
21. De Fines Segl (1740).....	94
22. Generaløjtnant Peter Kaasbølls Segl.....	98
23. Kaspar Schøller, Borgmester i Trondhjem.....	99
24. Peter Dass ca. 1684.....	107
25. Margrethe Andersdatter, Peter Dass's.....	109
26. Mag. Anders Dass.....	117
27. Rebekka Angell.....	119
28. Lars Holgersen, Kapellan ved Trondhjems Domkirke.....	122
29. Birgitte Hansdatter Bernhoft.....	123

	Side
30. Aurelia Broberg	132
31. Søren Broberg Munch	133
32. Aurelia Broberg (ældre).....	138
33. Christen Linde og Hustru.....	149
34. Christen Lindes Vaaben	153
35. Epitafium over Christen Linde og Hustru.....	155
36. Ligsten over Christen Lindes tidlig afdøde Børn ..	157
37. Baltzer von Obelitz's Segl (1673 og 1703).....	168
38. Epitafium over Jeremias Müller	171
39. Frederik Adam Müller.....	173
40. Peder Anchersens Epitafium	177

Kun faa af de meddelte Billeder er tidligere reproducerede; for et enkelt af dem (Nr. 23) gælder, at det vel er gengivet andet Steds, men under et forkert Navn (i Carstensen og Lutken, Tordenskjold, K. 1887). Nrr. 1-9 og 30-32 tilhører Familiene Brun og Hovgaard, Nr. 11 og 12 en Privatmand i Trondhjem. Disse to sidste Billeder er nu restaurerede paa en højst ukyndig Maade, men er her gengivne efter Fotografier, der er tagne før Restaureringen, ganske vist stærkt retoucherede. Nrr. 17, 25, 26 og 27 findes endnu i Nordland, men vil formentlig blive erhvervede til Trondhjem; om Nr. 16 gaar der en mærkelig Tradition (se Familien Munthe, S. 437), der efter Billedet at dømme har Sandsynligheden for sig. Wiedewelts Marmormedaillon, hvorefter Nr. 39 er stukket, findes i det kgl. Bibliotek (jvfr. Meier, Wiedewelt, S. 278). — Seglene, der alle findes i Rigsarkivet, er tegnede efter Originalerne af Kunstmaler *Karl Jensen*.

SLÆGTTAVLER

TAVLE II: JOHAN MANGELSEN BRUNS SLÆGT

TAVLE III: AURELIA BROBERGS SLÆGT

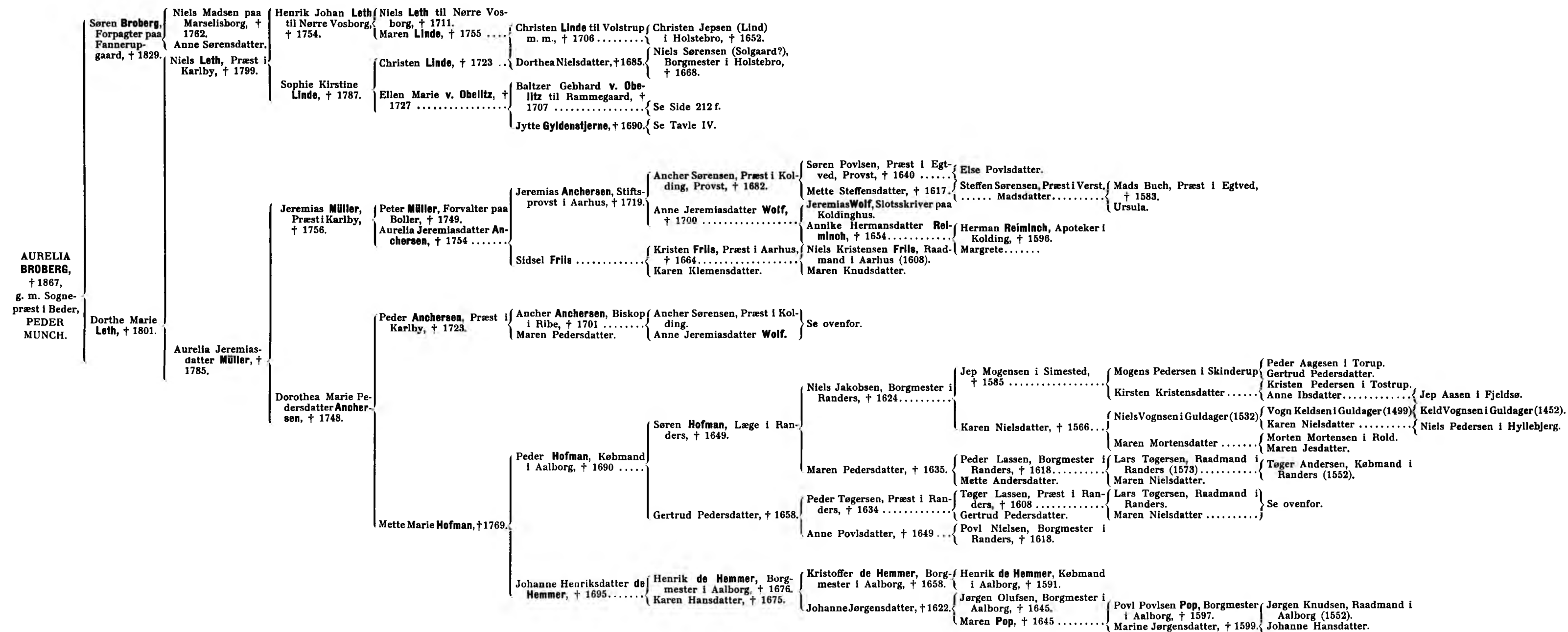
TAVLE IV: JYTTE GYLDENSTJERNES ANER

TAVLE II

JOHAN MANGELSEN BRUN, KAPTAJN, VANDINSPEKTØR, † 1844.	Peter Brun, Generalmajor, † 1814.	Frants Brun, Major, † 1733.	Ole Brun, Oberst, † 1710. Maren Lund, † ca. 1719.	Peder Brun, Kommandant, † 1679.	Christian Frost, Købmand, † 1702.	Lorens Mortensen Angell, Raadmand i Trondhjem, † 1697.	Morten Pedersen p. Norgaard i Angel. Anna Pedersdatter.	Jesper Hansen, Sorenskriver paa Helgeland.	Peder Jakobsen, Foged paa Helgeland.	Jakob Pedersen, Lagmand i Trondhjem, † 1633.	Peder Ibsen (Herredsfoged i Nørlyng Herred). Anna Pedersdatter.																																													
												Anne Katrine Frost, † 1768.	Margrete Lorensdatter Angell, † 1763.	Abel Jespersdatter (Falch), † 1683.	Margrete Pedersdatter Falch, ...	Margrete Pedersdatter Falch, † 1622.	Maaske et Barnebarn af Borgmester i Trondhjem, Adrian Rekortsen Falkener.																																							
																		Ludvig Iversen Munthe, Tolder, † 1735.	Iver Andersen, Foged i Romsdalen, † 1683. ...	Anders Iversen, Foged i Romsdalen. Inger Jakobsdatter.	Anne Jonsdatter, † 1673.	Jakob Pedersen, Lagmand i Trondhjem. Margrete Pedersdatter Falch.	Maaske af den norske Adelslægt Benkestok. Se ovenfor.																																	
																								Peter Munthe, Provst, † 1754.	Anna Ludvigsdatter Munthe, † 1688.	Ludvig Hansen Munthe, Biskop, † 1649. Ingeborg Sorensdatter Friis, † 1654. ...	Hans Ludvigsen Munthe, Præst i Tikøb, † 1601.	Karine Arnoldsdatter de Fine, † 1601. Søren Kristensen Friis, Slotsskriver paa Riberhus.	Ludvig Munthe, Købmand i Lybæk. Elisabeth Paludan.																											
																														Anna Kaasbøl, † 1751. ...	Peder Nielsen Kaasbøl, Præsident i Trondhjem, † 1693.	Eiler Kaspersen Schøller, Overhofrets-assessor, † 1705.	Marine Hansdatter Svane.	Arnold de Fine, Kapelmester, † 1586. Anne Pedersdatter, † 1576.	Hans Paludan, Prof., † i Lybæk. Barbara van der Rone.																					
																																				Milde Eilersdatter Schøller, f. 1655.	Kaspar Kristoffersen Schøller, Borgmester i Trondhjem, † 1661.	Ellen Kristensdatter, † 1657.	Kristoffer Iversen Schøller, † 1594. ... Karen Hansdatter.	Hans Svaning, Historiograf, † 1584. Marine Sorensdatter, † 1615.	Søren Jakobsen Stage, Borgmester i Ribe. Anna Sorensdatter Klyne.															
																																										Gunilde Melchiorsdatter (Falch), † 1662.	Melchior Jakobsen, Præst i Hitteren, † 1639.	Milde Ødensdatter.	Jakob Pedersen, Lagmand i Trondhjem. Margrete Pedersdatter Falch.	Se ovenfor.										
																																															Anders Petersen Dass, Provst, † 1736.	Peter Dass, Nordlandspræst og Digter, † 1707.	Maren Pedersdatter Falch, † 1709. ...	Peder Jakobsen, Foged p. Helgeland. . . Anne Jonsdatter.	Se ovenfor.					
																																																				Elisabeth Marie Dass, † 1750.	Margrethe Andersdatter, † 1733.	Anders Sorensen, Kapellan i Vefsen, † 1654. Elisabeth Larsdatter, † 1701.	Lars Holgersen, Kapellan v. Trondhjem Domkirke, † 1629.	Holger Lavridsen, Præst i Aafjorden, † 1612.

TAVLE III

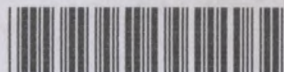

TAVLE IV

Mogens Henriksen Gylden- stjerne, Statholder, † 1569.	Anne Movrids- datter Sparre, † 1564.	Ebbe Ulfeld til Svend- strup, Rigsraad, † 1560.	Lene Holgers- datter Ulfstand, † 1564.	Iver Friis til Ha- raldskær, Lens- mand, † 1557.	Sophie Alberts- datter Glob (leve- de endnu 1574).	Kristoffer Henriksen Gylden- stjerne til Iversnæs, † 1562.	Anne Tønnes- datter Pars- berg, † 1587.	Verner Parsberg, Lensmand, Feltkom- missær, † 1567.	Anne Mande- rup- datter Holck, † 1591.	Oluf Munk, Biskop, senere Lensmd., † 1569.	Drude Kaisdatter Rantzau af Quarn- beck, † 1606.	Tyge Kruse, Skibs- chef, † 1610.	Birgitte Lavrids- datter Munk (Vin- ranke). † 1581.	Jørgen Marøvin, Rigsraad, Lens- mand, † 1581.	Karen Ottes- datter Gylden- stjerne, † 1589.
Mogens Gyldenstjerne til Bjersgaard, Rigsraad, † 1621.	Helvig Ulfeld.	Albert Friis til Haraldskær, Lensmand, † 1601.	Ingeborg Gyldenstjerne, † 1591.	Kristoffer Parsberg, Lensmand, † 1600.	Dorte Munk, † 1641.	Enevold Kruse til Hjermelevgaard, Rigsraad, Stat- holder, † 1621.	Else Marøvin, † 1632.								
Laxmand Gyldenstjerne til Bjersgaard, † 1655.		Margrete Friis, † 1656.		Oluf Parsberg, Rigsraad, Lensmand, † 1661.		Karen Kruse, † 1661.									
		Ebbe Gyldenstjerne, Amtmand paa Hald.				Ellen Parsberg.									
				Jytte Gyldenstjerne, † 1690.											

DIS-Danmark

1 1 0 2 4 6

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK